

MIDDLE EAST JOURNAL OF REFUGEE STUDIES

Cilt/Volume: 4 • Sayı/Number: 2 • Yaz/Summer 2019

ISSN: 2149-4398 • eISSN: 2458-8962

Middle East Journal of Refugee Studies uluslararası ve hakemli bir dergidir.
Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Middle East Journal of Refugee Studies is the official peer-reviewed, international journal of the International Refugee Rights Association. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

İmtiyaz Sahibi/Owner

F. Bülent Yıldırım

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği Adına Yazı İşleri Müdürü/Chief Executive Officer

Uğur Yıldırım

Genel Yayın Yönetmeni/Executive Editor

Süleyman Kurt

Baş Editor/Editor-in-Chief

Sümeyye Açıkgöz

Editör Yardımcısı/Deputy Editor

Melike Emirmahmutoğlu

Çeviri Editörleri/English Language Editors

ENAGO

Robert F.

Yayın Kurulu/Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Esin Küntay (Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul)

Prof. Dr. Ahmet Ulvi Türkbağ (Galatasaray Üniversitesi, İstanbul)

Prof. Dr. Hasan Köni (İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul)

Prof. Dr. Ayhan Ceylan (İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul)

Prof. Dr. Sedat Aybar (İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul)

Prof. Dr. Yusuf Çalışkan (İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul)

Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel (Sakarya Üniversitesi, Sakarya)

Doç. Dr. Mehmet Fatih Aysan (İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul)

Doç. Dr. Ahmet Hamdi Topal (Medipol Üniversitesi, İstanbul)

Doç. Dr. A. Teyfur Erdoğan (Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul)

Yrd. Doç. Dr. Bilgenur Erson Asar (İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul)

Son Okuma/Galley Proof

Ceren Kaya

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design

MEF Medya ve İletişim A.Ş

Furkan Kocagöz

Yayın Türü/Type of Publication

Yerel Süreli Yayın/International Periodical

Yayın Türü/Type of Publication

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Altı ayda bir Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır/Biannual (June&December)

Baskı ve Cilt/Press

Peak Ajans

Adres: Fulya Mah. Prof.Dr. Bülent TARCAN Cad. No:14 D:6 Şişli/İstanbul

İletişim/Correspondence

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

Ali Kuşçu Mah. Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. Toprak Apt. K: 1 Fatih İstanbul

İçindekiler / Table of Contents

MAKALELER / ARTICLES

- Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Sorunlar ve Çözüm Önerileri / **Qualitative Research On The Education Of Syrian Children: Problems And Solution Proposal**05
Sümeyye Ertekin
- Geçici Koruma Statüsü Sahibi Yabancıların Çalışma Hakları / **Work for Foreigners under Temporary Protection**.....33
Ceren Kaya
- Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Düzce'de Sığınmacılara Yönelik İnsani Yardım Yapan STK'larda Çalışan Kadınların Rolü / **The Role of Women Working in NGO Humanitarian Aid to Asylum Seeker from the Perspective of Gender in Duzce**.....47
Fatma Kızılelmas
- Yazarlara Notlar / Instructions for Authors**.....81

Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Sümeyye Ertekin^a

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de eğitim öğretim gören ortaokul düzeyindeki Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik bulunan çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Türkiye’de bir milyonun üstünde okul çağındaki Suriyeli çocuğun 400 binden fazlası eğitim alamamaktadır. Suriyelilerin büyük bir bölümünün kalıcı olduğu hesaba katıldığında bu çocukların Türkiye’ye entegrasyonunun sağlanması için eğitim almaları şarttır. Bu çerçevede yapılan bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma İstanbul’da Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı ve farklı sosyoekonomik statüdeki üç ilçe olan Başakşehir, Bağcılar ve Fatih’te gerçekleştirilmiştir. Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü yedi ortaokulda toplamda 25 öğretmen ile 5 ortaokulda toplamda 18 Suriyeli öğrenci ile yüz yüze görüşme tekniği, yarı yapılandırılmış mülakat türü ile yapılmıştır. İçerik analizi tekniğiyle çözümlenen veriler sonucunda, Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretimde yaşadığı sorunların başında “dil sorununun” geldiği belirlenmiştir. Kültür farklılığı, iletişim kuramama, derslerin gerisinde kalma ve akademik başarısızlık diğer problemler olarak ortaya konmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda Suriyeli çocukların Türkçe öğrenmesi için yoğun dil eğitimi ve telafi dersler verilmelidir. Sınıflarda Suriyeli öğrencilerin dengeli dağıtılması sağlanmalı Türk öğrencilerle iletişim kurmaları sağlanmalıdır.

Anahtar Kelime

Suriyeli öğrenci • Mülteci • Sığınmacı • Göçmen • Entegrasyon • Eğitim • Problem • Savaş

a İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
sumeyyeertekin@gmail.com

Başvuru Tarihi: 25 Kasım 2019
Kabul Tarihi: 10 Aralık 2019

Copyright © 2019 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Yaz 2019 • 4(2) • 5-23

Giriş

Göç olgusu tarihin her döneminde var olmuştur. İnsanoğlu yüzyıllardır doğup büyüdüğü, ait olduğu coğrafyayı çeşitli nedenlerle terk etmiş ya da terk etmek zorunda bırakılmıştır. Göç çeşitli nedenlerle gönüllü olabildiği gibi savaş, doğal afet, iç çatışma gibi nedenlerle zorunlu da olabilmektedir.

1980'lerden sonra gündeme giren küreselleşme faktörü (Çağlar, 2018) göç hareketlerinin hızlanmasına yol açmış (Aksoy, 2012) ve bütün dünyanın başa çıkması gereken bir sorun haline gelmiştir. Küreselleşme, göç olgusunun çok taraflı, çok parçalı ve çok karmaşık bir hal almasına sebep olmuştur (Çağlar, 2018). Zira göç, bireyin ya da toplulukların yer değiştirmesiyle kalmayarak göç edilen mekânın da dönüşümüne yol açan sosyal bir olgudur (Adıgüzel, 2018).

Türkiye de coğrafi konumu itibariyle yüzyıllarca göç yolu olarak kullanılmıştır. Bunu yanı sıra farklı toplumsal ve etnik grupların bir arada yaşamını sürdürdüğü, savaşlar, çatışmalar, mübadele ve sürgünler dolayısıyla hem iç hem de dış göçlerin yaşandığı bir coğrafya olmuştur. Türkiye, 1980'lere kadar göçmenler için hedef ülke olmaktan çok transit ülke olarak tercih edilmiştir. 1980'lerden sonra ulusal ve uluslararası gelişmeler onu hedef ülke haline getirmiştir. Özellikle 17 Aralık 2010'da Tunus'ta yaşanan Yasemin Devrimi ile başlayıp Mısır, Libya ve Suriye'de devam eden hareketler sonucunda Türkiye bu ülkelerden de göç almaya başlamıştır.

Suriye'de dokuz yılı aşkın bir zamandır devam eden iç savaş "tarihin gördüğü en büyük insani krizlerden biri" olarak nitelendirilmektedir. Bu insani kriz ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği BMMYK'ya göre "yakın tarihin en büyük göç dalgasının" yaşanmasına yol açmıştır. (Erdoğan, 2017) Bu göç dalgasında, kapılarını kapatmayan Türkiye, en fazla mülteciyi ağırlayan ülke olmuştur. Türkiye mültecilere zamanla bazı temel haklar vermiştir; ancak bu kapsamda büyük bir göçmen nüfusu bu kadar kısa bir sürede içine almak, kuşkusuz birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Suriyeli çocukların eğitim hakları ve bu alanda yaşadıkları sorunlar bunlardan biridir. Savaşların her zaman en büyük mağduru kuşkusuz çocuklardır. Suriye'de yaşanan iç savaşta da bu durum değişmemiştir. Çocuklar yetişkinlere nazaran savaş, iç karışıklıklar, doğal afet gibi acil durumların yıkıcı etkilerini daha fazla hissetmektedir. Bu tür durumlarda yaşadıkları yerlerden göç ederek mülteci konumuna gelen çocukların düzenlerinin değişmesi, günlük yaşamda birçok sorunla karşı karşıya gelmeleri ve bu sorunlarla baş etmeye çalışmaları ya da uyum sağlamaları daha zordur. Çocukların hayatlarının düzene girmesinde ise eğitimin rolü hayati derecede önemlidir. (Yavuz ve Mızrak, 2016)

Eğitimin Entegrasyon Sürecinde Rolü ve Önemi

Göçmenlerin göç ettikleri ülkeye, şehre ya da genel anlamda coğrafyaya alışma ve uyum süreci hem göç eden hem de göç edilen yerde yaşayanlar açısından önemlidir. Bu süreç entegrasyonla ifade edilir. Entegrasyon birebir aynı anlamı vermese de göç literatüründe Türkçede bütünleşme ve uyum kelimeleriyle ifade edilmektedir. Ancak “uyum” kelimesi daha yaygın olarak kullanılmaktadır (Çağlar ve Onay, 2015). Anlam olarak ise göçmen ile göç ettiği coğrafyanın toplumu arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkan uyum sürecini ifade eder. Eğitim ise çocukların yaşadıkları zorluklarla başa çıkmasında, psikolojik durumlarının düzelmesinde ve güvenli bir gelecek inşa etmelerinde yardımcı bir araçtır. (Ferris ve Winthrop, 2010 aktaran Yavuz ve Mızrak, 2016).

Suriye’de de savaşın başlamasının ardından yüzbinlerce çocuk eğitime ara vermek zorunda kalmıştır. Aileleriyle Türkiye’ye göç ederek belirsizlik, maddi imkânsızlık gibi nedenlerle eğitimlerine birkaç yıl ara veren ya da hiç okula gidemeyen çocuklar UNICEF’e (2014) göre kayıp nesil olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Ayrıca belirsizlik, umutsuzluk içinde olup, geleceğini göremeyen çocukların bir kısmı Suriye’ye savaşmaya gitmiştir. Çocuklarının canlarını kurtarmak ve onlara daha iyi bir gelecek sunmak amacıyla Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli aileler ise çocuklarını okula gönderememek, çalıştırmak zorunda kalmak, küçük yaşta evlendirmek zorunda hissetmek gibi nedenlerle onların geleceğinden endişe etmektedir. (Yalçın, 2016.: 94 aktaran Ihlamur&Öner, 2018)

Göçmen çocukların eğitimleri, daha erken yaşta uyum sürecinin sağlıklı işlemesi açısından önemlidir. Zira okul ve dil eğitimi sosyal uyum ve istihdamın en önemli öğelerindedir (Duman, 2016). Eğitim özellikle savaş, iç çatışma gibi travmatik nedenlerle zorunlu olarak göç etmiş çocuklar için temel ihtiyaç olarak değerlendirilmelidir (Sakız, 2016). Okul ortamı çocukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır, eğitim ise çocuğa özgüven kazandırır ve geleceğe dair umut verir. Mülteciler için eğitimin önemi daha büyüktür; öyle ki kimi zaman hayat kurtarmaktadır. (Price, 2011). Okul çağındaki çocukların eğitim alması, onların sosyalleşmesine, topluma uyum sağlama konusunda motive olmasına, başarılı ve mutlu olmasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda eğitim, çocukların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamak ve onları hayata hazırlayacak bilgi ve beceri kazandırmaktadır. (Suarez-Orozco ve Suarez-Orozco, 2009 aktaran Duman, 2016). Eğitim Reformu Girişimi’nin hazırladığı “Bir Arada Yaşamayı Kapsayıcı Eğitimle İnşaa Etmek” başlıklı raporda aidiyet hissinin gelişmesinde ve bir arada yaşamayı sağlamada eğitim vazgeçilemez bir unsur olarak ifade edilmektedir. Suriyeli çocukların Türkiye’de topluma barışçıl bir şekilde entegre olmasında, nitelikli eğitime erişimin artırılmasının kritik önemde olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca çocukların eğitim alması, erken evlilik, çocuk

işçilik ve radikal gruplar tarafından istismar edilme gibi tehlikelerden korunmalarına imkân verecektir (Duman, 2016). Ager ve Strang’a göre mülteciler için eğitim göç ettikleri ülkeye entegre olması yolunda barınma, çalışma ve sağlık ile birlikte en önemli dört adımdan biridir (Ihlamur, 2018). Mülteci çocuklar okula başladıklarında göç ettikleri ülkenin dilini daha kolay öğrenme imkânı bulmaktadır, öğretmen ve sınıf arkadaşları ile ilişkileri geliştirerek yeni hayatına kolay entegre olmaktadır. Eğitim çocuklar için bir güven teşkil edeceğinden geleceğini inşa etme yolunda da önemli bir adım olmaktadır.

Devlet okullarında göçmen çocuklarının eğitime katılması noktasında projeler geliştirilmesi, çocuğun ev sahibi ülke çocuklarıyla, öğretmenlerle dolayısıyla toplumla kaynaşma sürecini hızlandırmaktadır. Entegrasyon karşılıklı bir süreçtir. Sadece göçmen çocukların eğitim alması değil ev sahibi ülke çocukların ve öğretmenlerin de göçmenlerle ilgili uyum ve kültür eğitimi alması gerekmektedir. Sosyal uyumunu sağlamak için bu önemli bir husustur. Bu kapsamda çocuk nüfusunun istatistiki olarak incelenmesi, ne kadarının eğitime katıldığı, ne kadarının katılmadığı tespit edilmelidir. Eğitime katılmayan çocukların da neden eğitime katılmadıkları ya da katılmadıklarının araştırılması elzemdir. (Özservet, 2015; Lemaire, 2009 aktaran Duman, 2016).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu UNICEF’in 2014 yılında yayımladığı raporda da “Suriye’nin kayıp nesli” olarak ifade ettiği eğitime erişemeyen çocukların okullaşarak gelecekte topluma katkı sunmak yerine suça karışmak ve toplumsal barış, huzur ve istikrarı tehdit etme riski taşıdığı vurgulanmaktadır (Kirişçi, 2015). Aynı şekilde İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi’nin (2015) ve United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO’nun (2015) raporları da benzer tehlikelere işaret etmektedir. Raporlarda, okullaşamayan çocukların bağımlılık, istismar ve kötü muamele riski ile karşı karşıya oldukları vurgulanmaktadır. Ayrıca yaşadıkları ve şahit oldukları savaş nedeniyle travmatik olan bu çocukların yaşadıkları ruhsal bunalımlardan dolayı “duygu durum belirtileri gösterdikleri ve zihinsel, bedensel ve ruhsal gelişimlerini tamamlayamadıkları için besleyici imkanlara sahip olamadıkları belirtilmiştir” (Sakız, 2016).

Bu nedenle, bu araştırmayla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1- Devlet okullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin, eğitim öğretim sürecinde yaşadıkları problemlerle ilgili öğretmen ve Suriyeli öğrencilerin görüşleri nelerdir?

2- Öğretmenlerin devlet okullarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerin yaşadığı sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma ortaokul seviyesindeki Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim süreçlerinde yaşadıkları problemleri ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerini öğrenci, öğretmen ve Suriyeli çocukların eğitimi ile ilgilenen STK'ların görüşleri doğrultusunda ortaya koymayı ve yorumlamayı hedeflemiştir. Araştırma çerçevesinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden en sık kullanılanı mülakattır. Bu çalışmada da veriler, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile toplanmıştır.

Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemeye göre belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki araştırmacı tarafından araştırmaya konu olacak örnekleme belli bir kıstasın getirilmesiyle oluşturulur. Bu bağlamda bu çalışmada araştırmacı tarafından çalışmanın yapılacağı okulların belirlenmesinde, seçilen okullarda Suriyeli öğrencilerin öğrenim görüyor olması ve öğretmenlerin de sınıflarında Suriyeli öğrenci bulunması ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda İstanbul'da Suriyeli nüfusunun en yoğun olduğu ilçelerden Fatih, Bağcılar ve Başakşehir'deki ortaokullarda eğitim öğretim gören 18 Suriyeli öğrenci ve Suriyeli öğrencisi bulunan 25 öğretmen ile yüz yüze görüşülmüştür. Öğretmenlerin hizmet süresi en az 2 yıl en fazla 26 yıl arasında değişmektedir. 25 öğretmenden 2'si din kültürü ve ahlak bilgisi, 7'si Türkçe, 1'i İngilizce, 4'ü sosyal bilgiler, 1'i müzik, 4'ü matematik, 3'ü fen bilgisi, 2'si resim öğretmenidir. Görüşmelerin gerçekleştiği okullardan Başakşehir Akşemsettin İmam Hatip Ortaokulu'nda Suriyeli öğrenciler okul nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Bazı sınıflar sadece Suriyeli öğrencilerden oluşmaktadır. Bu şekilde sadece Suriyeli öğrencilerin bir sınıfta toplanmasının avantajları ve dezavantajları da çalışmada yer almaktadır. Görüşme gerçekleştirilen öğrencilerin en küçüğü 11 yaşında, en büyüğü ise 16 yaşındadır. Öğrencilerin tamamı Suriye'den savaş sonrası Türkiye'ye göç etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, derin ve zengin materyallerin elde edilmesi konusunda daha verimli bir yöntem olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile edinilmiştir (Altınışık, Coşkun, Yıldırım, 2016). Araştırma kapsamında toplanan veriler araştırmacı tarafından oluşturulan soruların katılımcıya sorulması ile derlenmiştir. Araştırmacı gerekli gördüğü yerde soru sayısını artırmış ya da eksiltmiştir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma aşamasında öğretmenlere ulaşmak için Fatih ve Bağcılar ilçelerinde ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerine başvurularak ortaöğretim düzeyinde eğitim öğretim gören Suriyeli öğrencilerle ve onlara eğitim veren öğretmenlerle görüşme talebinde bulunulmuştur. Fatih'te iki ortaokulda öğretmen ve öğrencilerle görüşülmüştür. Bağcılar'da sadece öğretmenlerle görüşülmesine izin verilmiştir. Bağcılar'da eğitim gören Suriyeli öğrencilerle bu bölgede çalışan bir STK vasıtasıyla görüşülmüştür. Başakşehir'de ise öğretmenlerle kartopu örneklem yöntemi ile görüşülmüştür. Görüşme gerçekleştirilen öğretmen ve öğrencilere daha önceden hazırlanan sorular sorulmuştur. Bu sorulara gerekli görüldüğü takdirde ekleme ya da çıkarma yapılmıştır. Öğrenciler için geliştirilen sorular bir uzman psikoloğa danışılarak hazırlanmıştır. Görüşmeler araştırmacı tarafından ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler ile görüşmeler en az 7 dakika en fazla 27 dakika sürmüştür. Öğretmenler ile görüşmeler en az 4 dakika en fazla 47 dakika sürmüştür.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma sürecinde toplanan veriler içerik analizi yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde verilerin kavramsallaştırılması ve olguları tanımlayacak temaların belirlenmesi amacıyla kayıt altına alınan görüşmeler, olduğu gibi bilgisayar ortamına aktarılmış ve deşifre edilerek yazılı hale getirilmiştir. Veriler kodlanırken öğretmenler Ö, öğrenciler S kodları ile tanımlanmıştır. Daha sonra veriler incelenerek kodlanmış ve kodların ortak özelliklerine göre kavramsallaştırılmıştır. Ardından her bir öğretmene ait mülakat, bütüncül olarak incelenerek mantıksal olarak da tutarlı olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Suriyeli ortaokul seviyesindeki öğrenciler ve sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde kodlanmıştır, ardından hangi branşta oldukları ve hizmet yılları parantez içinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin Özellikleri

Araştırma sürecinde Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla öğrencilere kişisel özellikleri ve aile özellikleriyle ilgili de sorular sorulmuştur. Öğrencilere “yaşları, ne zaman geldikleri, Türkiye'ye geliş amaçları, kimlerle geldikleri, anne babanın eğitim durumu, meslekleri, Türkiye'de ne kadar kalmayı

düşündükleri, kaç yaşında okula gitmeye başladıkları, savaş sürecinde eğitime ara verip vermedikleri, verdilerse ne kadar ara verdikleri, halihazırda kaçınıcı sınıfta oldukları” ile ilgili sorular sorulmuştur.

Öğrencilerin tamamı Suriyeli çocuklardan oluşmaktadır. Hepsi savaştan sonra, savaş nedeniyle Türkiye’ye gelmiştir. Öğrencilerin tamamı aileleriyle gelmiştir. Anne babalarının eğitim durumu değişmektedir. Öğrencilerin ifadelerine göre üniversite eğitimi alan da (doktor, kimyager, öğretmen vb.) okuma yazma bilmeyen ebeveyn de vardır. Öğrencilerin hemen hepsi ailelerinin Türkiye’de kalmayı planladıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin bazıları Türkiye’ye geldikten sonra Suriye okulları ya da Türk okullarında eğitimlerine ara vermeden devam ettiklerini ifade etmiştir. Bazıları ise birkaç yıl okula gidemediklerini belirtmiştir. Bu durumda bazı öğrenciler kendi yaşlarından daha küçüklerle aynı sınıfta eğitim görmek durumunda kalmıştır.

Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlere “Suriyeli öğrencilere eğitim verme konusunda bir eğitim, seminer, kurs vb. aldınız mı?”, “Derslerde Suriyeli öğrencilerle ilgili karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir?”, “Suriyeli öğrencilerin özellikle okuma yazma becerilerinde yaşadıkları sorunları neler?”, “Suriyeli öğrenciler öğrenme sürecinde ne gibi sorunlar yaşıyor?”, “Öğrenci özelliklerine uygun öğretim stratejileri kullanma konusunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?”, “Öğrencilere uygun öğretim araç ve gereç seçimi konusunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?”, “Bu durum öğretmenin performansını nasıl etkiliyor?”, “Suriyeli öğrencilerin diğer öğrencilerle ilişkileri konusunda gözlemlerinizi nedir?”, “MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) bu sorunlarla başa çıkabilmeniz için stratejiler geliştiriyor mu?”, (geliştiriliyor ise) “Geliştirilen stratejiler işe yarıyor mu?”, “Bu tür sınıflarda eğitim öğretimin geliştirilmesi konusundaki çözüm önerilerinizi nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar ışığında Suriyeli öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar “Dil ve İletişim Sorunu”, “Temel Dil Becerileri ve Anlama”, “Davranış Problemleri”, “Akademik Başarısızlık”, “Devamsızlık” şeklinde beş temada kategorize edilmiştir.

Dil ve İletişim Sorunu

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde “Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde yaşadığı sorunlar nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar sonucunda en öncelikli sorunun dil olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin Türkçe bilmediklerini, dolayısıyla dersi anlamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler aynı nedenden dolayı Suriyeli öğrencilerle iletişim kuramadıklarını belirtmişlerdir. Ulaşılan sonuca göre, kimi

öğretmenler sınıfta biraz dil bilen Suriyeli öğrencileri vasıtasıyla diğer öğrencilerle iletişim kurabilmektedir. Ancak bu, öğrencinin dersi anlaması ve akademik başarısı için yeterli olamamaktadır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim hayatında karşılaştıkları sorunları şu şekilde ifade etmişlerdir:

Dil problemi çok fazla sorun oluyor...İletişim noktasında sıkıntı yaşıyoruz. Bir şey söylediğimizde anlamaları mümkün olmuyor ya da bir şey istediğinizde karşılık vermeleri mümkün olmuyor. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Ben anlamıyorum bu ne hocam?” diyor. Ne yapacaksın? Nasıl anlatacağın? Ben iyi Arapça ve Türkçe konuşan öğrenciyi çağırıyorum, anlamayan öğrenciye anlatmasını söylüyorum. Ben ona söylüyorum, o diğerine anlatıyor. (Ö17, Matematik, 26)

Dil problemi çok ciddi. Çocuklarda uyum problemine yol açıyor. Ders anlamında uyum problemleri yaşandı. Biz o dersi anlatırken anlamadıkları için ilgileri kayıyor ve başkaları ile uğraşıyorlar. (Ö21, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 8)

Araştırma bulgularına göre Suriyeli öğrenciler biraz Türkçe öğrenmiş olsalar ya da okul dışında konuşma düzeyinde Türkçe bilseler bile bu durum akademik düzey için yeterli olmamaktadır.

Türkçe bilenler de sadece konuşma düzeyinde... Deyimleri anlayamıyorlar ya da yanlış anlayabiliyorlar. Kitap okuma dersinde o kitabı çok güzel okuyor ama kitapta geçen deyimleri anlamıyor. Burada ne diyor diye teneffüslerde anlatıyorum. (Ö5, Türkçe, 6)

Temel Dil Becerileri ve Anlama

Araştırma sürecinde mülakat gerçekleştirilen öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin okuma, dinleme, konuşma, yazma gibi temel dil becerilerinde ve anlamada sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca Arap alfabesinin farklı olması, soldan sağa okunup yazılması gibi etkenler de öğrencileri Türkçe yazma becerisi kazanma konusunda zorlamaktadır.

Okuyamıyorlar, dolayısıyla da yazamıyorlar. Mesela o okuyamayan öğrenci ne yapıyor? Tahtadakini geçiriyor, defter veya arkadaşının defterinden bakarak aynısını yapmaya çalışıyor. Ama kendi yazdığını da okuyabilecek durumda değil. Yani biraz çaresizlik var bu konuda. Çaresizce bir şeyler yapmaya çalıştıkları oluyor çocukların. Bilmediği bir şeyi defterine geçiriyor ama ona hiçbir faydası dokunmayacak. (Ö13, Türkçe, 16)

Akıcı bir okuma yok, yazma çok kötü ki bunlara zaman zaman yazma dersleri verildi geçen sene. Ona rağmen harfleri düzenleme ve aktarmada sorun var. Yani büyük küçük harf çoğu anlaşılıyor. Ama enteresan olan şu; seni anlıyor ama yazamıyor, okumada ve ifade etmede sorun var. (Ö6, Türkçe, 13)

Okurken çok yavaşlar. Mesela 5. sınıftaki bir Suriyeli öğrenci, 2. sınıftaki Türk öğrencinin okuduğu seviyede okuyor. Bu öğrenciye göre değişiyor aslında. Öğrencinin dil edinim becerisine göre, Türkiye’de kaç sene kaldığına göre değişiyor. Okuyup yazabilseler bile bir metni algılamada sıkıntı yaşıyorlar. Ödev verirken ödevi tam olarak anlamıyor. Dili bilmediği için yanlış anlıyor ya da anlamamış oluyor. (Ö21, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 8)

Akademik Başarısızlık

Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde, öğrencilerin temel eğitiminde eksiklikler, dil bilmedikleri için dersi anlamamaları dolayısıyla akademik başarısızlıklar yaşadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Sınav kâğıtlarıyla ilgili çok sıkıntı yaşıyoruz. Çünkü mecburen soruları Türkçe soruyoruz. Okuma yazmayla ilgili becerileri tam kazanamadıkları için sorulara cevap vermekte güçlük çekiyorlar. Haliyle sınav başarısına da etki ediyor bu durum. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Öğrenci dersi anlamayınca ya da başarısız olunca şöyle oluyor; siz o öğrencilere ekstra kanaat notu kullanıyorsunuz. Bir şekilde sınıfı geçmek zorunda. Bırakamıyorsunuz yani. (Ö14, Sosyal Bilgiler, 8)

Çocuk sınav kâğıdına yazmış yazabildiği kadarıyla, “Ben hep 100 alırdım şimdi dil bilmediğim için hep düşük notlar alıyorum.” Çok üzülüyorum bunu da dile getirmişti bana yazılı kâğıdında. (Ö13, Türkçe, 16)

Davranış Sorunları

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde kimi öğrencilerin dil ve kültür farklılığından ya da savaş dolayısıyla yaşadığı travmadan kaynaklanan problemlerle davranışlar sergilediği bulgularına ulaşılmıştır. Kültür farklılığından kaynaklanan uyum problemleri, dil farklılığından ya da olası savaş travmasından kaynaklanan içe kapanıklık, hırçınlık, agresiflik, öfke gibi davranış sorunları tek bir başlık altına alınmıştır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir.

Derse katılımları çok zayıf. İçine kapanık oluyor bazıları, bazıları konuşamadığı için bunu davranışlarına hırçınlık olarak yansıtıyor. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Suriyeli çocukların hepsinin üstünde hırçınlık var. Bence mülteci olarak başka bir ülkede yaşıyor olmak da olabilir, eğitim farkı, çocuk yetiştirmedeki fark da olabilir. Gördükleri ön yargıdan dolayı kendi içlerinde bir öfke var. (Ö2, Sosyal Bilgiler, 3)

Bazı çocuklar kendilerini kapatıyorlar tamamen. Reddediyor, yani dili reddediyor. Bulunduğu ortamı reddediyor, bir travma yaşıyor belki de. (Ö13, Türkçe, 16)

O ortamda (savaş) büyüyen çocuklar sürekli şiddet eğilimli. Bir öğrencim kâğıttan tabancılar yapıyor, sıraya siniyor. Korkak tavırları var. (Ö17, Matematik, 26)

Öğretmenlerle yapılan mülakatlar sonucunda ulaşılan görüşlerde Suriyeli öğrencilerin; yaşadıkları travma, dili anlamamaları ve kültür farklılığı sonucunda davranış problemleri sergiledikleri belirlenmiştir. Bulgulara göre çocuklarda bu durum hırçınlık, agresif davranışlar, öfke, içe kapanıklık, konuşmama olarak kendini göstermektedir.

Devamsızlık

Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde kayıtlı Suriyeli öğrencilerden devamsızların olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bazı sınıflarda öğrencilerin neden okula gelmediği konusunda öğretmenler ve idarecilerin net bilgileri yoktur. Kimi öğretmenler diğer öğrencilerden aldıkları bilgiler doğrultusunda devamsız öğrencilerin kimilerinin yurt dışına gittiğini, kimilerinin ailelerinin bütçesine katkı sağlamak amacıyla çalıştığı duyularına ulaştıklarını bildirmişlerdir.

Çok devamsızlar yani. Neden devamsızlar yani sorduğumuz oldu ama okula gelmeyen var ama neden bilmiyorum. (Ö3, Fen Bilimleri, 5)

8. sınıflarda 2'ser Suriyeli öğrencim var. Devamsızlar var. 5. sınıftaki öğrenci kaç yaşında olması lazım 10 ya da 11. ama 5. sınıfta olması gereken yaşta olmadığı için diğerlerinden büyük kaldığı için gelmiyor. Bir tanesini nişanlamışlar o yüzden gelmiyor. (Ö17, Matematik, 26)

Sene Kaybı

Sene kaybı yaşayan öğrenciler kendilerinden küçük arkadaşlarıyla eğitim görmek durumunda kalmaktadır. Bu da onları psikolojik olarak etkilemektedir. Konuyla ilgili görüşüne başvurduğumuz uzman psikolog, öğrencinin kendinden küçük ya da büyüklerle aynı sınıfta eğitim almasının sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Çocukların kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açabileceğini ifade etmiştir.

5. sınıfta olması gereken yaşta olmadığı için diğerlerinden büyük kaldığı için gelmiyor. Yaşları büyük grup beşe geliyor. 5. sınıf öğrencisi değil o çocuk. Cüssesi büyük. Düşüncesi büyük. (Ö17, Matematik, 26)

Dışlanma Durumu

Mülakat yaptığımız öğretmenler Suriyeli öğrencilerin genellikle kendi dillerini konuşabildikleri arkadaşlarla oynadıklarını, ancak Türkçeleri ilerledikçe Türklerle de arkadaşlık kurabildiklerini belirtiyorlar. Türkçeyi daha iyi öğrenen Suriyeli öğrencilerin Türk arkadaşlarıyla daha iyi kaynaştıkları, sınıfında az sayıda Suriyeli öğrenci olan öğrencilerin bazı sınıflarda gruplaştıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Kaynaşıyorlar, oynuyorlar, güzel ilişkiler kurabiliyorlar ama teneffüs olduğunda daha çok hani birbirlerini buldukları, zaman sanki bir anda vatanlarını yaşıyorlar. Biraz dışlanabiliyorlar sınıfta, yani küçük bir dışlanma var ve bu da onları etkiliyor olabilir. (Ö13, Türkçe, 16)

Kesinlikle bir ayrışma var. Türk öğrenciler Suriyeli öğrencilerle oturmak istemiyor. Onlar da Türklerle oturmak istemiyor. Tabii ki kendi kültürünü dilini bildiği biriyle oturmak istiyor. Bir aidiyet duygusu istiyor. Okulda şu anda bütün sınıflarda bir kümeleşme var. Teneffüste bakıyorsunuz Suriyeli öğrenciler ayrı oynuyor. Türkiyeli öğrenciler ayrı oynuyor. (Ö14, Sosyal Bilgiler, 8)

Suriyeli öğrenciler kendi aralarında oynuyorlar. Büyük ihtimalle dışlandıkları için çok fazla arkadaşlık kurmuyorlar. (Ö20, Matematik, 6)

Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Dil ve Kültür Uyumu Eğitimi Verilmeli

Öğretmenlerle gerçekleştirilen mülakatlarda kendilerine sorulan “Bu tür sınıflarda

eğitim öğretimin geliştirilmesi konusundaki çözümleriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde Suriyeli öğrencilerin dil konusunda yaşadıkları sıkıntının öncelikli olduğu gözlenmiştir. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin bir yıl hazırlık eğitimi aldıktan sonra kendilerine uygun sınıflarda eğitime başlamaları gerektiği düşünçesine sahiptir. Bu hazırlık sınıfında dil eğitiminin yanı sıra Türk kültürünü tanıtıcı oryantasyon, yıl kayıpları yaşayan çocuklar için telafi eğitimleri olması gerektiği belirtilmiştir.

Ciddi bir Türkçe eğitiminden geçmeleri gerektiğini düşünüyorum. En azından okuma yazma becerisini kazandıktan sonra normal ortaokullara yönlendirilmeleri gerekir ya da bu ilkokul düzeyinden başlamalı. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Bir yıllık kaybı göze alıp, onların bir yıl dil eğitimi aldıktan sonra ikinci sene tekrar kaldıkları yerden devam etmeleri en hayırlısı olurdu. (Ö10, Fen Bilgisi, 3)

Okul çağına gelen Suriyeli her öğrenciyi devlet pilot okullar belirleyecek o okullarda, sınıflarda toparlayacak. Onların başına Türkçe eğitim verecek öğretmenler koyacak. O çocuk yeterli derecede Türkçe yazıyor, anlıyor dediği zaman da yaşının bir yaş öncesi sınıfa verecek. Yaşı uygun sınıfa verince uyduruk sınavlar yapıp çocuğa sınıf atlattık. (Ö17)

Hazırlık okulu gibi bir şey olabilir. Çocuk kendi ülkesinin tarihiyle büyüyor sonra hiç bilmediği bir ülke hakkında bilgi isteniyor ya da coğrafya hakkında... (Ö21, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 8)

Ayrı Okul, Ayrı Sınıf

Öğretmenlerden bazıları Suriyeli öğrencilerin ayrı sınıflarda eğitim görmesi gerektiği şeklinde bir çözümler önerisi sunmuştur.

Onlara ayrı bir sınıf yapılmalı bir kere, onların geri kaldıkları konular öncelikle halledilmeli, çözümlenmeli yani sonra seviyesine göre sınıfta olmalı öğrenci. Eksiklikler giderilmeden bir sınıftan devam ettirilmeleri biraz yarışın gerisinde kalmalarına neden oluyor. (Ö6, Türkçe, 13)

Başakşehir’de bulunan Akşemsettin İmam Hatip Ortaokulu’nda Suriyeli öğrenciler için ayrı sınıflar da bulunmaktadır. Bu okulda Suriyeli öğrencilerin sınıflarında eğitim veren öğretmenler ise çocukların ayrı sınıflarda olmasının onları Türkçeden uzaklaştırdığını, aynı zamanda diğer Türk öğrencilerle kaynaşmalarını geciktirdiğini belirtmişlerdir. Bu da entegrasyon/uyum sorunlarına, sosyal uyumun gecikmesine yol açmaktadır.

Çocuk burada, Arap sınıfında hiç Türkçe konuşmuyor, hiç Türkçe oyun oynamıyor, Türk kültüründen hiç haberi yok. Bir kat hep Arap sınıfı, sürekli Arapça, derste Arapça, tenefüste Arapça konuşuyorlar. Ben onlara mütemediyen “Arapça yok, Arapça konuşmayacağız.” desem de nafiye. Onlar için bir yıl kaybı göze alıp hani bu çocuk 6. sınıfta da olsa 5’i tekrar okusun deyip bir yıl dil eğitimi alması gerekiyordu. (Ö10, Fen Bilgisi, 3)

Öğrenmeyi geciktiriyor, hep kendi aralarında konuştukları için. Öbür türlü de hiç anlamayacaklar (karma) sınıflarda olunca. Onlara göre ders işlenmeyecek, burada (sadece Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda) onlara göre (yavaşlatılmış program) bir ders işleniyor. (Ö15, Matematik, 10)

Aynı okulda hem Suriyelilerden oluşan sınıfa hem de Türk ve Suriyeli öğrencilerin birlikte eğitim gördükleri sınıflara derse giren öğretmen Ö11 ise aradaki farkı şu şekilde anlatmıştır:

Tamamen Suriyelilerden oluşan sınıflar var, bir de diğer türlü karışık olanlar yani. Karma sınıflarda onlara hiç ulaşamıyoruz zaten. Yine bir sınıfta olunca daha basite indiriyorsun... İyi de oldu bu şekilde ama baya zorlanıyoruz... Hangisi daha iyi? Çocuklar açısından sadece Arap sınıfları daha iyi, ama bu sefer de ne oluyor, kendi aralarında kaynaşmış oluyor. Farklı sorunlar yaşıyoruz. Diğer sınıflarda daha kolay Türk kültürüne kaynaşıyorlar. Ama bu şekilde de ders adına bir şey öğrenmeleri sıkıntı. (Ö11, Sosyal Bilgiler, 15)

Psikolojik Destek

Öğretmenlerle gerçekleşen görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin savaşta maruz kaldıkları olası travma, göç ve Türkiye’de yaşadıkları problemler nedeniyle psikolojilerinin iyi olmadığı, hırçın ya da içe kapanık oldukları bulguları elde edilmiştir. Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucu, Suriyeli öğrencilerin psikolojik destek almaları gerektiği kanaatine ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

17-20 kişinin bir evde yaşadığı düşünülüyor. O şartları biz bilemiyoruz, ne kadar travma yaşadıklarını bilemiyoruz. Okullarda da rehber öğretmenle konuşup mümkünse çözümün önerilmesi taraftarıyım. (Ö13, Türkçe, 16)

Psikolojik sorunları olan olabiliyor. Bir öğrenci var bu yıl daha yeni tanışıyoruz. Sürekli kâğıtlardan silah yapıyordu, arkadaşları origami filan sanıyordu. Sınıfta herkesin eline bir silah yapıyordu. Şiddet oyunlarına yönelmişti öyle bir psikolojidi. Savaştan gelmiş çocuklar o yüzden böyle diye düşündüm. (Ö18, Türkçe, 12)

Öğretmenlere Eğitim

Öğretmenlere Suriyeli öğrencilere eğitim verme konusunda eğitim, seminer ya da bir kurs alınıp alınmadıkları soruldu. Bir eğitim seminer ya da kurs alan öğretmenlerin büyük kısmı eğitimin verimli geçtiğini belirtmiş ve Suriyeli öğrencilere eğitim verecek öğretmenlerin eğitim alması gerektiğini ifade etmiştir.

Aslında yabancı öğrencilerden ziyade mülteci öğrenciler çerçevesi içinde bir şeydi. Güzel ve verimli bir eğitim oldu. Ön yargısı olan arkadaşlar için ön yargılarını yıkan bir şey (eğitim) olmuştu. (Ö1, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 9)

Suriyelilere eğitim verme konusunda eğitim almayan öğretmenler ise savaştan çıkmış, dil bilmeyen, mülteci bir çocuğa nasıl yaklaşmak gerektiği, onlara nasıl ders anlatmak gerektiği konusunda bir oryantasyon eğitimine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Öncelikle o gelen çocukların psikolojilerini anlayacakları seviyede bir eğitim almalı öğretmenler. “Savaştan gelen bir çocuğun durumu ne?” o gözle bakarak öğretmen sınıfa girmeli. (Ö12, Sosyal Bilgiler, 22)

Yaklaşım açısından dil bilmeyen bir öğrenciye nasıl yaklaşacağız? Öğrenciyle ilk defa karşılaşıyorum, dil bilmeyen öğrenciyle. Yöntem teknik olarak da almalıydık diye düşünüyorum.” (Ö13, Türkçe, 16)

Dillerini bilmiyorum ve mülteci olan öğrencilere nasıl davranacağım konusunda eğitimim yok. Kesinlikle olmalı ya da özel eğitim almış insanlar tarafından okutulmalı. (Ö14, Sosyal Bilgiler, 8)

Öğretmenlere seminer verilebilir. Ama böyle zümre zümre. Matematik zümresine bir seminer yani karışık bir zümre değil. (Ö15, Matematik, 10)

Öğretmenlerde Yetersizlik Hissi

Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin birçoğu yukarıda belirtilen problemlerden dolayı Suriyeli öğrencilere ulaşamadıklarını ve onlarla iletişim kuramadıklarını bu yüzden kendilerini yetersiz hissettiklerini, bu durumun performanslarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Bazen kendimi yetersiz hissettiğim oluyor çünkü bir şey konuşuyoruz, anlatıyoruz anlamıyorlar. Geliyor hiçbir şey anlamadan bütün gün sadece oturuyor ve gidiyor diye

üzülüyoruz. Bazen onların dilini bilmediğimiz için yetersiz kalıyoruz. (Ö5, Türkçe, 6)

Performansımı düşürüyor. Hani gayret ediyorsun, elinden geleni yapıyorsun ama olmuyor. Bu durum beni hem çok yoruyor hem derse girerken bir isteksizlik oluyor. Hiç bilmeyen bir insana bir kavram, bir konu anlatmaya çalışıyorsun. (Ö11, Sosyal Bilgiler, 15)

Öğrenci Görüşleri

Görüşme yapılan Suriyeli öğrencilere “Türkçe biliyor musun? Derste öğretmenin anlattıklarını anlıyor musunuz? Ders kitaplarını okuyabiliyor musun? Okuduklarını anlıyor musun? Türkçe yazabiliyor musun? Okulda tenffüslerde Türk arkadaşlarıyla oynuyor musun? Gelecekte nerede yaşamak ve ne olmak istiyorsun? Okulda yaşadığın sorunlara yönelik çözüm önerilerin neler?” soruları sorulmuştur. Bu sorular öğrencinin cevaplarına göre arttırılmış ya da eksiltmiştir.

Dersi Anlama

Öğrencilerle gerçekleştirilen mülakatlarda Türkçeyi bilen ya da iyi bilen öğrencilerin dersi anlama oranlarının daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ancak Türkçe bilmeyen öğrencilerin dersleri anlamadıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin büyük kısmının dersi yeterli düzeyde anlamadığı, eksik kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yarısını anlıyorum yarısını anlamıyorum. Dersi yavaş anlatsa anlayacağım, hızlı anlattığı için anlamıyorum. (S1)

Hepsini değil mesela fen dersinde bilmediklerim baya var. Çünkü insan vücudu, insan vücudundaki şeyler onları çok bilmiyorum. Her dersi değil, Türkçe dersinde ben Türklerden daha iyiyim. Geçen yıl Türkçeden 90 aldım mesela. (S4)

Çok az anlıyorum. Okuldan sonra kursa gidiyorum. Gördüğüm dersleri Arapça anlatıyor orada öğretmen, o zaman anlıyorum. (S5)

Okuyabilme ve Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerileri

Suriyeli öğrencilere Türkçe okuyup yazabilme becerileri ve okuduklarını anlama becerileri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar sonucunda öğrencilerin Latin alfabesini öğrenip okusa bile okuduklarını anlamadıkları saptanmıştır.

Yavaş okursam evet anlıyorum ama hızlı okursam anlamıyorum. (S4)

Okuyabiliyorum. Hepsini anlamıyorum. Bazı kelimeleri anlıyorum sadece. Hiçbir dersi sevmiyorum. Çünkü anlamıyorum. Derste çok sıkılıyorum. Sınıfta tek Arap benim. Bazen sınavda mesela cevabını biliyorum ama biraz zor olduğu için yazamıyorum mesela. Boş bırakıyoruz puan kırılıyor. (S6)

Okuyamıyorum. Anlamıyorum. Yazmayı bilmiyorum. Öğretmenin tahtaya yazdıklarını yazabiliyorum sadece... (S11)

Dışlanma Durumu, Türk Öğrenci ve Öğretmenlerle İlişkiler

Suriyeli öğrencilere teneffüslerde veya okul çıkışlarında Türk arkadaşlarıyla oynayıp oynamadıkları, öğretmenlerini ve okullarını sevip sevmedikleri sorulmuştur. Araştırma sonucunda Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle çok iletişim kurmadıkları, teneffüslerde Türk ve Arap öğrencilerin ayrı ayrı oynadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Bununla birlikte bazı öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin eksiklikleri ya da dil ve kültür farklılığı nedeniyle yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı bu öğrencilere yönelik aşağılayıcı cümleler kurdukları görülmüştür.

Türkçe hocasını seviyorum. Çünkü o çok iyi biri, kimseye bağırmıyor böyle başka kelimelerle konuşmuyor. Bir tane böyle bir hoca var. Bazı arkadaşlarım var mesela okumayı fazla bilmiyor, onlara siz geri zekâlı mısınız, siz manyak mısınız diyor. (S1)

Suriyeli olduğum için iyi davranmıyorlar. Dalga geçiyorlar Suriyeli diye, onun için rahatsız oluyorum. Benim arkadaşım yok Türk hiç kimse konuşmuyor benimle. (S10)

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden Suriyeli öğrencilerinin entegrasyonunun önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Çocukların yeni bir topluma entegre edilme sürecinde ise en önemli araçlardan biri eğitimidir. “Entegrasyon Sürecinde Eğitimin Rolü ve Önemi” bölümünde değinildiği gibi çocukların eğitim sürecine katılması sosyalleşmelerini hızlandırmaktadır. Ayrıca eğitim özellikle zorunlu göçe tabi olmuş çocukların yaşadıkları travmaları atlatmaları için de önemli araçlardan biridir. Çocuğun okul çatısı altında eğitim alması onun geleceğe umutla bakmasına, sistematik eğitim alıp iyi bir meslek sahibi olması noktasında önemli bir yapı taşıdır. Ayrıca yapılan araştırmalar Türkiye’de yaşayan 3,5 milyon Suriyelinin büyük bölümünün kalıcı olduğunu

ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Suriyeli çocukların geleceği Türkiye'nin geleceğinden bağımsız düşünülemez. Ekonomik nedenler başta olmak üzere çeşitli nedenlerle okula gitmeyen ya da gidemeyen çocukların eğitim hayatına kazandırılması hayati önem arz etmektedir. Zira savaş ortamından çıkmış ya da savaş hikayeleri ile büyümüş, yakınlarını kaybetmiş, TV'lerde, sosyal medyada şiddet görüntüleri ile büyümüş bir neslin “kayıp nesil” olmasını önlemek amacıyla politikalar üretmek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de görev ve sorumlulukları arasındadır. Aksi takdirde eğitimsiz, topluma entegre olamamış, dili doğru öğrenememiş, özgüvenden yoksun ya da aşırı özgüven sahibi, daha çocuk yaşlarda çalışma hayatına itilen çocuğun gelecekte suç örgütlerine bulaşma riski büyüktür. Yukarıda da belirtildiği gibi 2018-2019 eğitim öğretim yılı rakamlarına göre hâlâ okullaşamayan 400 binden fazla öğrenci bulunmaktadır. Bu çocukların neden okula gitmedikleri, nerede oldukları, ne yaptıkları konusunda istatistiki bir çalışma yapılması ve bu çocukların ivedilikle eğitim hayatına başlaması için adımlar atılması gerekmektedir.

Ancak çocukların okullaşmaları onların eğitim almaları için sadece ilk adımdır. MEB başta olmak üzere devletin ilgili birimlerinin söz konusu çocukların okullardan azami şekilde faydalanmaları sağlanmalıdır. Elinizdeki bu çalışma ortaokul seviyesindeki Suriyeli çocukların eğitim öğretim hayatında yaşadığı sorunları öğretmen ve öğrenci görüşleriyle ortaya çıkarmayı amaçlamış ve ortaya çıkan bulgular yukarıda yer almıştır.

Çalışma sonucu elde edilen bulgulara göre ortaokul seviyesindeki Suriyeli çocukların eğitim hayatında öncelikle dil ile ilgili sorun yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra kültür farklılığı, uyum problemi, temel dil becerileri ve anlama problemi, akademik başarısızlık, sene kaybı gibi sorunların olduğu sonucuna da varılmıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırma ve çalışmalara bakıldığında “ilkokul düzeyindeki yabancı öğrencilerin yaşadığı problemler”, “Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadığı problemler” gibi farklı başlıklarda benzer çalışmalara rastlanmıştır. Söz konusu araştırmalarda da öncelikli problemin dil olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bulgular ve sonuçlar da benzerlik göstermektedir (Güngör ve Şenel, 2018; Çatalbaş, Sarıtaş, Şahin, 2016; İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, 2015).

Güngör ve Şenel'in çalışması “Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim ve Öğretimde Karşılaştıkları Sorunları” ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışma sonucuna göre yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı sorunlar sırasıyla “dil ve kültür farklılığı”, “temel dil becerileri”, “anlama”, “ifade etme ve yorum yapma”, “programın gerisinde kalma” ve “akademik başarısızlık” olarak belirlenmiştir. Dil ve kültür farklılığı nedeniyle dersi anlayamadıkları ve temel dil becerileri de kazanamadıkları bu nedenle anlama, ifade etme sorunları yaşadıkları, dolayısıyla programın gerisinde kalarak akademik düzeyde başarısız oldukları sonucuna

varılmıştır. Benzer şekilde İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da dil sorunu birincil sorun olarak öne çıkmaktadır. Öğretmenlere eğitim ve destek verilmesi, öğrencilere psikolojik destek sağlaması gibi birçok sorunun elinizdeki araştırma ile benzeştiği görülmüştür.

Çalışmada kimi öğretmenlerin Suriyeli çocukların ayrı sınıflarda ya da ayrı okullarda eğitim alması gerektiği ile ilgili görüşler yer almıştır. Gerek Almanya'daki örnekler gerekse yapılan çalışmalar göçmen çocukların bütünleştirici okul kültürü ile eğitim almalarının daha faydalı olduğunu ortaya koymaktadır.

Mardin Artuklu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Halil Sakız, çalışmasında göçmen ya da mülteci çocukların bütünleştirici okul ortamlarında eğitim almalarının önemini anlatmaktadır. Çocukların ayrıştırılmış ortamlardan, okullardan ya da sınıflardan ziyade devlet okullarında (ev sahibi) diğer çocuklarla birlikte eğitim alması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun bütünleştirilmiş okul kültürü ile mümkün olduğuna işaret eden Sakız, bunun için öncelikle göçmen/mülteci çocuklara okullarda eşit bir birey olarak yaklaşılması gerektiğini belirtmektedir. Göçmen/mülteci çocukların muhtaç ya da beceriden yoksun bireyler olarak görülmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunun için de “eğitsel beklentilerin mümkün olduğunca yüksek ancak gerçekçi tutulması ve kendilerinin ilgilerinin, öğrenme ihtiyaçlarının ve bireysel yeteneklerinin öğrenilip sınıf ortamına yansıtılması da kendilerinin okula aidiyetlerini, motivasyonlarını ve başarılarını artıracak bir durum olabilir” ifadelerini kullanmaktadır. Sakız, bütünleştirici okul kültürünün oluşturulmasının yolunun ise öğrenciler, öğretmenler, okul çalışanları ve diğer paydaşların eşit ve okul sisteminin esas elemanı olarak kabul edilmesinden geçtiğinin altını çizmektedir. Bu sayede göçmen/mülteci çocuklar ile diğer paydaşlar arasında sosyal iletişim gelişecek, ayrımcılık kalkacaktır (Sakız, 2016).

Duman'ın (2016) çalışmasına göre, Türkiye'deki eğitim sistemi, müfredat ve ders kitapları çok kültürlü bir eğitim sistemine uygun değildir. Bu sebeple son yıllarda görülen göç dalgası da hesaba katılarak eğitim sisteminin çok kültürlü eğitim sistemine uyarlanması, bütüncül bir şekilde yeniden gözden geçirilmelidir. Bu kapsamda müfredatın gözden geçirilmesi, ders kitaplarının hazırlanması, öğretmen, öğrenci ve okul idarecilerinin göçmenlerle birlikte yaşama kültürü edinmeleri, toplumsal uyumu sağlayabilecek yetenek ve bilgileri kazanmaları için eğitim almaları gerekmektedir (Banks, 2009; Smith:33 aktaran Duman, 2016). Toplumsal uyumu önemseyen, çok kültürlü bir politika ile desteklenen eğitim sistemi ev sahibi vatandaşlar ile göçmen/mültecilerin ortak bir noktada buluşmalarını sağlamaya yardımcı olacaktır (Shuayb, 2012 aktaran Duman, 2016).

Araştırma bulguları ve literatür taraması sonucunda ilgili makamlara aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

- Suriyeli çocukların bir an önce eğitim sistemine entegre edilmesi, ekonomik nedenlerle çalışma hayatına atılmış çocukların ailelerine destek verilerek söz konusu çocukların okullandırılması gerekmektedir.

- Suriyeli çocuklara okullarda yoğun dil eğitimi, telafi dersleri ve Türk kültürüne uyum eğitimi verilmelidir.

- Sınıflarda Suriyeli öğrencilerin dengeli dağıtılması sağlanmalıdır.

- Türk öğretmenlere Suriyeli öğrencilerin kim oldukları, neden Türkiye’de oldukları, psikolojileri, sosyoekonomik durumları, bu öğrencilere nasıl yaklaşılması gerektiği, nasıl ders işlenmesi gerektiği ile ilgili eğitim verilmesi faydalı olacaktır.

- Ev sahibi Türk öğrencilere de rehber öğretmenler, pedagoğ ya da psikologların tavsiye ettiği şekillerde göçmen, mültecilik, zorunlu göçün nedenleri ve sonuçları anlatılmalıdır.

- Okulda Türkçe bilen Suriyeli rehber öğretmenlerin bulunmasında fayda vardır.

- Her Suriyeli öğrenci için kendi sınıfında dönemlik bir mentor öğrenci ataması yapıp hem sınıfla kaynaşması hem de Türkçeyi daha iyi öğrenmesi sağlanabilir.

- Çalıştığı için okula gidemeyen Suriyeli çocukların ailelerine destek sağlanabilir.

- Devamsız ve okul terk eden öğrencilerin neden devamsızlık yaptığı ya da okulu terk ettiği belirlenerek çözüm önerileri geliştirilebilir.

- Okulların bütünleştirici okul kültürünü benimseyerek eğitim vermesi; bu kapsamda müfredat ve ders kitaplarının gözden geçirilerek yeniden hazırlanması faydalı olabilir.

Yapılan çalışmanın MEB başta olmak üzere devletin eğitim ve entegrasyon politikaları geliştirme sürecinde fayda sağlayacağı umulmaktadır.

Qualitative Research On The Education Of Syrian Children: Problems And Solution Proposal

Sümeyye Ertekin^a

Abstract

This research aims to identify the problems facing middle-school-age Syrian students and reveal some of the best practices implemented in an attempt to solve them. Of the one million Syrian kids who currently reside in Turkey, more than four hundred thousand of them have no access to schooling. Aside from being one of the fundamental human rights, education is rather a necessity for integration, especially for those who will not return to Syria, even after the war ends. Research in this area emphasizes the importance of education in terms of integration. The findings underline why it is crucial to increase the number of enrollments of Syrian children in the Turkish educational system and address the pressing problems faced by those children for the sake of ability to integrate into society. This research was conducted using quantitative research methodology and occurred in the cities of Basaksehir, Bagcilar, and Fatih. The scope of this research includes face to face, half structured interviews with 25 teachers and 18 Syrian students from five middle schools, and the data have been put together by using the content analysis method. One of the first conclusions which can be drawn from this analysis is that the language barrier is the number one problem Syrian children are facing, followed by cultural differences, communication issues, and academic problems. This research suggests that Syrian children should be taught intense Turkish, and supported academically to catch up with their peers. In addition, in a class environment, Syrian children should be equally distributed among their peers.

Keywords

Syrian Student • Refugee • Asylum • Immigrant • Integration • Education • Problem • War

^a Graduate Student of Istanbul University Institute of Social Sciences Department of Social Structure Social Change sumeyyeertekin@gmail.com

Received: November 25, 2019

Accepted: December 10, 2019

Copyright © 2019 • **International Refugee Rights Association** • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Summer 2019 • 4(2) • 25-32

Introduction

Due to the geographical location of Turkey, it has always been at the junction of the population flows. In fact, it has been the subject of issues arising not just because of its internal placement but also because it has received immigrants from other regions or countries as a result of conflicts, civil wars, and exiles. For instance, as a result of a series of events that had started in December 2010, namely, the so-called Jasmin Revolution, and which continued with the Arab Spring uprisings in countries such as Egypt, Libya, and Syria, Turkey has had an influx of migrants. This is especially true for the Syrian Civil War that has been going on for more than nine years and which has been named as one of the biggest catastrophes of humanity, creating millions of refugees. As a result of accepting approximately three million refugees, Turkey has become the most affected country by far. Despite its generosity toward Syrian refugees, Turkey has faced many challenges due to this unexpected influx. Women, children, and the elderly are among the most vulnerable in a civil war situation. As the hardest hit population layer, refugee children can be helped adapt to the new realities of their current situation in a new country, by the provision of fair education.

The Importance of Education in the Process of Integration

The definition of migration not only takes the migrant population into account, but also considers the host communities in a country, a specific region, or even a city. Here integration comes into play as it is defined as an outcome of an adoption process between the host and refugee communities. For children, education is a tool that can help them build a safe future and endure the hardships they face (Ferris ve Winthrop, 2010 aktaran Yavuz & Mızrak, 2016).

As a result of the civil war, hundreds of thousands of Syrian children have had to stop going to school. According to UNICEF (2014), those who skipped several years of schooling face the reality of becoming a “lost generation.” Some of them have gone back to Syria to fight due to their lack of confidence and feelings of hopelessness. Syrian parents are uncertain about the future of their children due to the fact they have not been able to send them to school, the likelihood of being forced into child labor, and underage marriage (Yalçın, 2016.: 94 aktaran Ihlamur & Öner, 2018).

Education is particularly important for migrant children as it is the key element in language training, finding jobs, and integration into host countries (Duman, 2016). Education must be deemed a fundamental requirement for those who had to flee their home countries because of a civil war (Sakiz, 2016). School provides a safe and sound environment for those

who are in need. Education is mentioned as providing a sense of belonging and being a key component of learning to live together in the report entitled “Constructing a Living Together by Comprehensive Education” written by the Education Reform Group. The report also emphasizes that it can only be achieved when education becomes more accessible to Syrian children and allows them to integrate peacefully into Turkey. By doing so, it will also prevent them from being recruited by militant groups, working in child labor, or forced into underage marriage (Duman, 2016).

Considering this, the research below attempts to answer the following two questions:

1) What do teachers and Syrian children think about the problems that Syrian children are facing in public schools?

2) What solutions do the teachers offer for the problems that Syrian children are encountering in the public school system?

Methodology

Research Methods

The current study proposes practical solutions for the problems of middle-school-aged Syrian children, based on the suggestions from subject matter experts from NGOs, students and teachers. The semi-structured interview research methodology was selected for this study from the qualitative research methods and the content analysis method was used while decoding the interviews. Teachers have been coded as “O” and students as “S.” The participants of the study were selected using the criterion-sampling method. The number of Syrian student participants was 18 and the number of teachers who have Syrian students was 25. The youngest student was 11 years old and the oldest was 16. All the students had migrated to Turkey after the civil war began.

Findings

As a result of the interviews with the teachers, the problems identified are: “language and communication issues,” “basic speaking and understanding,” “behavioral problems, lack of academic success,” “absence from school,” “skipped years,” and “alienation.” Teachers have told us that because of the language barrier, Syrian kids do not understand or participate in the classes, nor can they communicate with others. The main problems occur around the differences between the Turkish and Arabic alphabets. Students have problems adapting to

the Turkish language structure followed by issues with reading, listening, speaking, and writing. According to observations by the teachers, some students have shown behavioral problems due to the language barrier related to the postwar trauma. Integration problems caused by cultural differences, introvertedness due to the language barrier and postwar trauma, as well as aggression and anger problems have all been categorized under one topic.

As a result of the interviews with the teachers, we have found that some students had problems associated with excessive unexcused absences. Moreover, as a result of missed schooling years, some students had to study in the same classroom as their younger peers. We have also learned that the more advanced a Syrian child is with speaking the Turkish language, the more likely that he/she can establish friendships with other Turkish children.

Results and Discussion

According to various studies, many of the 3.5 million Syrian refugees are permanently settled in Turkey. Therefore, Syrian children's future cannot be separated from the future of the country. It is crucial then that these children be urgently provided an equal education. It appears that in the school year of 2019–20, there are more than four hundred thousand Syrian kids who are out of school, and as a result there is an urgent need for research into the reasons why these children are out of school, what to do about it, and what steps need to be taken immediately.

Attending school is only the first step among many. Under the leadership of the Education Ministry, related state institutions must ensure that these children are taking as much advantage of available schooling as possible. As a result of the research done and the literature review, we suggest the following steps be taken:

- Provide support for the Syrian children's families who must work, and provide education for these children who need to be integrated into the system.
- Provide intensive Turkish as a Second Language courses and cultural integration courses, separately, for Syrian children.
- Ensure that each classroom has an adequate number of Syrian students.
- Train teachers in the Syrian culture to ensure they know why the Syrians are there, their current situation and learning styles, to involve these students in the classes.

- Make Turkish students aware of the refugees and the reasons for them being there under the guidance of pedagogs and psychologists.

- It would be beneficial to employ Syrian guidance teachers who can speak Turkish as well.

- Assign each Syrian student to a mentor to assist with in-class integration.

- Address the reasons for skipping classes to find solutions for absenteeism.

- Re-design the curriculum to be more comprehensive.

This study has been conducted to provide a basis for the successful integration of Syrian refugee children into the system under the leadership of the Ministry of Education and other state institutions.

KAYNAKÇA/REFERENCE

Adıgüzel, Y. (2018). Göç sosyolojisi, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(20), 292-303. http://sosyalarastirmalar.com/cilt5/cilt5sayi20_pdf/5_sos-yoloji_felsefe/aksoy_zeynep.pdf

Ayaşlı, E. (2017). Suriyeli çocukların uyum sürecinde eğitimin rolü, II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı, Antalya.

Canbey Özgüler, V. (2018). Göç ve uyum politikaları. GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics, 1(1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abe/issue/40292/481087>

Coşkun, İ. ve Emin, M. N. (2018). Türkiye’de göçmenlerin eğitimi: Mevcut durum ve çözüm önerileri (Politika Notu No. 2018/03). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği. https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf

Coşkun, R., Altunışık, R., Yıldırım, E. (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı, (9. Baskı) Ankara.

Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (8), 26-49. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iisbf/issue/37674/413560>

Çağlar, A. ve Onay, A. (2015). Entegrasyon/uyum: kavramsal ve yapısal bir analiz, B. D. Şeker; İ. Sirkeci ve M. M. Yüceşahin (Ed.), Göç ve uyum (ss. 33-64). London: Transnational Press.

Çakırcı Özservet, Y. (2015). göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası. Bulut, Y. (Ed). Uluslararası göç ve mülteci uyumu sorununda kamu yönetiminin rolü, 93-111. Kocaeli, Umuttepe Yayınları.

Duman, T. (2016). Sosyal uyumu sağlamak için Suriyelilerin eğitiminin önemi II. Orta Doğu konferansları: Orta Doğu’daki çatışmalar bağlamında göç sorunu, (s. 46-54). Kilis Yedi Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Eğitim Reformu Girişimi (2018). Bir arada yaşamı ve geleceği kapsayıcı eğitimle inşaa etmek, Eğitim Gözlemevi. <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-gozlemevi/arastirma/bir-arada-yasami-ve-gelecegi-kapsayici-egitimle-insa-etmek-2/>

Erdem, B. (2017). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal, siyasi ve vatandaşlık hukuku bakımından Türkiye'deki durumları. Public and Private International Law Bulletin, Cilt: 37, Sayı: 2, 332-351. <http://static.dergipark.org.tr/article-download/376b/c5c3/19e-d/5a69c76c8da80.pdf?>

Erdoğan, M. (Ocak, 2018). Türkiye'deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum, (2. Baskı,) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M. (2017). "Kopuş"tan "uyum"a kent mültecileri. Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları. <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/dcc6a30e-e9ed-4e99-920b-cd-fa7544e370.pdf>

Erdoğan, M. ve Ünver, C. (2015). Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No: 353. <https://www.tisk.org.tr/yayin/46661-turk-is-dnyasinin-turkiyede-suriyeliler-konusunda-gorus-beklenti-ve-onerileri---2010.pdf>

Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi, Ankara: SETA.

Eren, V. ve Çakran, Ş. (2017). Mülteci politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye karşılaştırması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39), 1-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/31632/321457>

Güngör, F. ve Şenel, E. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. Anadolu Journal of Educational Sciences International, 8(2), 124-173. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajesi/issue/38903/454575>

HWR, (2015). Kayıp bir nesil olmalarını önlemek: Türkiye, "Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum.", Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitimine erişiminin önündeki engeller, Rapor. Kasım: ABD.

Kartal, B. ve Manço, K. (2018). Beklenmeyen misafirler: Suriyeli sığınmacılar pencere-

sinden Türkiye toplumunun geleceği, (s. 271-294.). London: Transnational Press London.

Kaya, H. (2015). *Kayıp neslin eşiğinde, Açık Toplum Vakfı İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi*, (2015). *Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu Politika ve Uygulama Önerileri, Rapor*

Kaya, A. ve Kıraç, A. (Nisan 2016). *İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görübilirlik değerlendirme raporu, Hayata Destek Derneği.*

Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin ötesine geçerken: Türkiye'nin "Suriyeli mülteciler" sınavı*, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK). <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-kiris-ci-turkish.pdf>

Price, P. (2011). *Education in emergencies: Benefits, best practices, and partnerships, Issue Specific Briefing Paper Humanitarian Assistance in Complex Emergencies, University of Denver*, s. 3. <https://www.du.edu/korbel/crric/media/documents/philprice.pdf>

Şeker, B.D. (2015). *Göç ve uyum süreci sosyal psikolojik bir değerlendirme. Göç ve Uyum, 2. Baskı, Turkish Migration Series Transnational Press London.*

Tekin, U. ve Yüksek, D. (2017). *Göç ve eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da aile dili okul dilinden farklı olan çocukların okullaşması, Heinrich Böll Stiftung Derneği ve Anadolu Kültür Çalıştay Raporu.* https://tr.boell.org/sites/default/files/goc_ve_egitim_calistayi_sonuc_raporu-28.07.2017.pdf

Geçici Koruma Statüsü Sahibi Yabancıların Çalışma Hakları

Ceren Kaya^a

Öz

Türkiye, 2011'den bugüne Suriye'de iç karışıklıklar sonucu ortaya çıkan kitlesel iltica hareketi ile bu hareketin sonucunda ülkemize gelen sığınmacıların hak ve özgürlüklerinin korunması, geri dönüş ve entegrasyon sorunları ile yüzleşmiştir.

Suriye'den ülkemize sığınanlar için geçici koruma kurumu benimsenmiş, bu sığınmacılar ayrı bir hukuki rejime tabi tutulmuştur. Geçici koruma statüsü sağlanan Suriyeliler için kuşkusuz en önemli sorunlardan biri çalışma haklarına ve iş piyasasına erişim olmaktadır. Ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılmış ve on yıla yakın bir süreçte topraklarımızda hayatlarını sürdürmeye çalışan binlerce sığınmacı mevzuattaki belirsizlik ve boşluklar; uygulamada meydana gelen ciddi aksaklıklar sebebiyle çalışma hakkına çok sınırlı bir erişime sahip olabilmektedir.

Suriyeli geçici koruma statüsü sahipleri, genel itibariyle 11 Nisan 2014 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 28 Temmuz 2016 tarih ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu sistematığına tabi olmaktadır. Kitlesel sığınma sonrası ilk yıllarda haklarında çok sınırlı bir spesifik düzenleme bulunan geçici koruma statüsü sahiplerinin çalışma izni sistemi; zamanla 22 Ekim 2014 tarihinde yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği ve 15 Ocak 2016 tarihinde yayınlanan Geçici Koruma Statüsü Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik sonrası özel bazı düzenlemeye tabi tutulmuştur.

Bu çalışmada, yabancıların çalışma izinlerine ilişkin Türk Yabancılar Hukuku mevzuatında öngörülen sistemin Suriyeli geçici koruma statüsü sahipleri bakımından nasıl özelleştiği ve somutlaştığı değerlendirilmektedir.

Keywords

Geçici koruma statüsü • Göç Hukuku • Çalışma izni • Mülteci • Suriyeli

^a Ceren Kaya, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Arş. Gör., Maltepe Mahallesi, Yılanlı Ayazma Caddesi, No: 26 P.K. 34010 Cevizlibağ / Zeytinburnu / İstanbul, e-posta: cerenkayahk@gmail.com; ceren.kaya@yeniuyuzuil.edu.tr .

GİRİŞ

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamındaki geçici koruma statüsü sahiplerinin Türkiye’de çalışma hakları 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu, Geçici Koruma Yönetmeliği ve Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik’te düzenlenmektedir.

Suriyeli sığınmacıların çalışma izinlerine dair ayrı bir yönetmelik çıkarılana kadar geçen süreçte geçici koruma statüsünün düzenlenmesinde olduğu kadar eğitim, sağlık ve istihdam alanlarında Suriyelilerin ciddi sorunlar yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu sorunların pek çoğu sığınmacı statüsünün getirdiği yoksulluk, travma ve diğer dezavantajların ortaya çıkması ile istikrarsız ve uzun savaş dönemi sebebiyle sayının önceden öngörülmeleyen derecede ciddi boyutta olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu doğrultuda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile geçici koruma statüsü sağlanmış, kitlesel sığınma hareketine bu şekilde çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Ancak Kanun öncesi ve sonrasında özellikle çalışma alanında sorunlar artarak devam etmiş, ayrıca Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile bu sorunlar geçici korunanlara yönelik spesifik olarak çözülmeye çalışılmıştır.

Bu Çalışmada geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma hakları ve iş piyasasına erişimleri, diğer yabancıların çalışma hakları ve iş piyasasına erişimleri ile beraber incelenmektedir.

Birinci Bölümde geçici koruma statüsü sahiplerinin çalışma izni başvuru süreci ortaya konulmaktadır. İkinci Bölümde yabancıların başvurabileceği çalışma izni türleri ortaya konularak, geçici koruma statüsü sahibi Suriyeliler bakımından durumun nasıl bir özellik arz ettiği incelenecektir. Üçüncü Bölümde ise geçici koruma statüsü sahiplerinin çalışma izinlerinin hüküm ve sonuçları, Avrupa Konseyi’nin konuya ilişkin 2001/55 sayılı Yönergesi ile ele alınacaktır. Daha sonra ülkemiz uygulamasında Suriyeli geçici koruma sağlananların yaşadıkları problemler ve çözüm önerileri tartışılacaktır.

I. GEÇİCİ KORUMA SAĞLANAN YABANCILARIN ÇALIŞMA İZİNLERİ VE BAŞVURU

A. Geçici Koruma Kavramı

Silahlı çatışma, savaş ya da yaygın şiddet olayları ve insan hakları ihlalleri nedeniyle bir ülkeden diğerine ani ve öngörülemeyecek kadar çok sayıda kişinin sığınmaya çalıştığı durumlarda kitlesel sığınma hareketleri ortaya çıkmaktadır. Böyle durumlarda kabul eden devlet, sığınma arayan çok sayıda kişiye kapılarını kapatmak istemediğinde, bireysel başvuru yapılamayan ya da değerlendirilemeyen hallerde, geçici koruma statüsü geçici ve esnek bir koruma mekanizması olarak gündeme gelecektir (Pirijola, 1995, s. 425-426).

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından geçici koruma kurumu, Avrupa'da ve diğer bölgelerde, mülteci tanımının unsurlarını içeren veya bunlara benzer zorlayıcı nedenlerle, büyük çapta yerinden edilmeye neden olan durumlar için daimi olmayan bir koruma olarak geliştirilmiştir. Geçici korumanın amacı, büyük ölçekli akının doğrudan etkilediği ülkelerde, geri gönderilmekten korunma da dâhil olmak üzere, temel insan haklarının acil ve doğrudan sağlanmasıdır. BMMYK geçici korumayı, açık koruma gereksinimlerinin olduğu ve kısa vadede bireysel olarak bu ihtiyaçları belirleme imkânının çok az olduğu veya hiç bulunmadığı yoğun sığınma problemlerine çözüm olmak için istisnai bir acil durum aracı olarak tanımlamıştır (UNCHR, 2001, para. 26-27). Bu tanım ile BMMYK “geçici koruma” kavramını mülteci tanımından ve tamamlayıcı korumadan (ikincil koruma) ayırmaktadır (UNCHR, 2001, para. 27-28).

2011 yılı Mart ayı itibariyle Suriye’de yaşanan olaylar ve iç karışıklıklar sebebiyle milyonlarca insan evlerini terk etmek ve ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Türkiye sınırlarından geçiş yapan Suriyelilerin geri gönderilmemesi için açık sınır kapısı politikası uygulanmıştır. Türkiye’ye Suriye’den gelen yabancılar ülkelerinde yaşanan iç savaş sebebiyle acil önlem olarak sığınma talebiyle giriş yapmışlardır. Gelen toplu nüfusun bireysel değerlendirilmesinin imkânsızlığı sonucu geçici koruma statüsü oluşturulmuştur (Kaya/ Yılmaz Eren, 2015, s. 9 ve s. 28).

Türk Yabancılar Hukuku mevzuatında geçici koruma statüsü ilk olarak YUKK m. 91’de, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara” tanınabilecek statü olarak düzenlenmiştir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun¹ (YUKK) yürürlüğü öncesinde 1994

tarihli “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” kapsamında Avrupa dışından gelenler sığınmacı olarak kabul edilmekte ve 1994 Yönetmeliğinde geçici korumadan söz edilme de, Yönetmeliğin 8-26 maddelerinde sınırlarımıza “toplucu” gelen yabancılar sağlanan koruma düzenlenmektedir. YUKK’un yürürlüğe girmesinden önce 1994 tarihli bu Yönetmelik ve diğer idari düzenlemelerle² yürütülen geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla yasal dayanak kazanmıştır.

YUKK m.62 düzenlemesi ile sığınmacı statüsünün yerini şartlı mülteci statüsü almıştır. Suriyeli Sığınmacılar ise, Geçici Koruma Yönetmeliği’nin (GKY/Yönetmelik) yayımlanması ile beraber, ilk maddesinde YUKK m. 91 “geçici koruma” düzenlemesine dayandığı ifade edilmiş, Suriyelilerin statüsü ise kanuni zemine oturmuştur (Kaya/ Yılmaz Eren, 2015, s. 30-31).

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi³ (1951 Cenevre Sözleşmesi), mültecilere yönelik olarak pek çok sosyal ve ekonomik hakkı da içermektedir. (m. 13 vd.) İnsani bakış açısı ile bakıldığında, geçici koruma statüsünün de 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin sosyal ve ekonomik haklar korumasından yararlanması gerektiği savunulabilir. Ancak kitlesel göç hareketlerinde sayının fazlalığı, akının kısa zamanda gerçekleşmesi bu konuda problem teşkil etmektedir (Kaya/ Yılmaz Eren, 2015, s. 53). Türk Anayasası’nda temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemelere bakıldığında birçok hak bakımından vatandaş-yabancı ayrımı yapılmamaktadır. Ancak 16. madde, temel hak ve özgürlüklerin yabancılar bakımından “milletlerarası hukuka uygun olarak”, kanunla sınırlanabileceği ilkesi yer almaktadır. Milletlerarası hukuka uygunluk kriterinin milletlerarası hukukun tüm kaynaklarını kapsadığında kuşku yoktur. Bu kriter, kitlesel akın ile ülkemize kabul edilen kişiler bakımından da önemlidir. Çünkü kitlesel akınlarda uygulanacak esas ve usullere dair özel bir milletlerarası sözleşme bulunmamakta, bu konu daha çok, uluslararası teamül hukuku kurallarıyla şekillenmektedir (Elçin, 2016, s. 12-14.).

Bu doğrultuda, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde düzenlenen hakların korumasının, geçici

¹ RG, Sy: 28615, T: 11.04.2013 (Kabul T: 04.04.2013).

² Türkiye’nin karşılaştığı kitlesel akınlar karşısında aldığı tedbir ve önlemler dikkate alınarak, kendi gerçeklerine uygun bir çalışma yürütülmüş, bu çalışma süreci sonunda 30.03.2012 tarihinde “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur; detaylı bilgi için bkz. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Geçici Koruma” (Çevrimiçi) <https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma> (01.01.2019).

³ Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış Sözleşme’nin 29.08.1961 tarih ve 359 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuştur. (RG, Sy: 10898, T: 05.09.1961)

korunan yabancılar için, en azından ruhunun dikkate alınarak, hiç değilse Sözleşme ile bütünüyle ters düşecek amaç ve kapsamdaki düzenleme ve uygulamalardan kaçınılması gerektiği söylenebilir.

1951 Cenevre Sözleşmesi 17. maddesi ilk bendine göre, Taraf Devletlerin, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciyi, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en uygun muameleye tabi tutacaklarını öngörmektedir. Türk hukukunda geçici koruma statüsünün yasal mevzuattaki düzenlenmesinin bu düzenleme ile paralel olduğu görülmektedir. Ayrıca aynı maddenin üçüncü bendi, Taraf Devletlere ücretli mesleklerde çalışmak bakımından mültecilerin haklarını, vatandaşlarına tanıdıkları çalışma haklarıyla aynı noktaya getirmeyi hedefleme ödevi de yüklemektedir. Geçici koruma statüsü sahipleri açısından hangi hakların tanınması gerektiği sorusu ise 20 Temmuz 2001 tarihli Avrupa Konseyi (AK) “Yerinden Edilmiş Kişilerin Kitleli Akını Halinde Sağlanacak Geçici Korumanın Asgari Standartları ve Bu Kişilerin Kabul Edilmesi ve Kabulün Sonuçlarını Üstlenilmesi Konusunda Üye Ülkeler Arasında Gayret Dengesinin Sağlanmasına İlişkin Önlemler Hakkında Yönerge”den⁴ (AK Geçici Koruma Yönergesi) yararlanılarak cevaplandırılabilir⁵.

B. Çalışma İzni Sistemi

1. Başvuru

Yabancıların çalışma izni başvurularına ilişkin usul Uluslararası İşgücü Kanunu (UİK) m. 7’de düzenlenmektedir. Çalışma izni muafiyeti başvuru usulü ise UİK m. 13’te düzenlenmektedir. Çalışma izni ve çalışma izni muafiyeti için yurt dışından ve yurt içinden başvuru yapılması mümkündür. Yurt içinden başvurular doğrudan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na (AÇSHB/Bakanlık) yapılmaktadır.

Yurt dışında ise, yabancıların vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türk büyükelçilikleri veya başkonsolosluklarına başvuru yapılacaktır. Büyükelçilik veya başkonsolosluklarca yapılan başvurular AÇSHB’ye iletilir. Çalışma izni ve çalışma izni muafiyeti başvuruları bizzat kişi tarafından yapılabileceği gibi yetkili aracı kurumlar tarafından da yapılabilir. (UİK m. 7/2, m. 13/3) Usulüne uygun olarak yapılan başvurular,

⁴ Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between member states in receiving such persons and bearing the consequences thereof; Bkz. Official Journal of the European Communities, L212 7.8.2001, s. 12-23 (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF>, 19.06.2018.

⁵ Bkz. aşağıda “B. 2001/55 Sayılı AK Geçici Koruma Yönergesi ve Çalışma Hakları”.

bilgi ve belgelerin tam olması kaydıyla 30 gün içinde tamamlanır. (UİK m.7/8)

Başvuruda eksik bilgi ve belge bulunduğu durumda başvurunun değerlendirilmesi ertelenir. Erteleme süresi, bilgi veya belge eksikliklerinin tamamlanmasını geciktiren mücbir bir sebebin varlığının resmi bir makamdan belgelendirildiği haller dışında 30 günü aşamayacaktır. Erteleme süresi sonunda eksiklikler tamamlanmazsa başvurular reddedilir⁶.

Türkiye’de çalışmak isteyen geçici koruma statüsü sahiplerinin de diğer yabancılar gibi çalışma izni başvurusu yapmaları gerekmektedir. (UİK m. 17/1; GKY m. 29, “iş piyasasına erişim”; Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik [GKÇİY/ Çalışma Yönetmeliği] m. 4/1)

Geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni ve çalışma izni muafiyeti başvurularını geçici koruma kimlik belgelerinin düzenlendiği tarihten (ya da geçici koruma kayıt tarihinden itibaren) altı ay sonra yapabileceklerdir. (UİK m. 17/1; GKÇİY m.5/1) Başvurular işverenler tarafından e-Devlet Kapısı üzerinden doğrudan Bakanlığa yapılacaktır. Bağımsız çalışma iznine başvurma hakkı olan geçici koruma sağlanan yabancılar kendi adına başvuru yapar. (GKÇİY m. 5)

Geçici koruma sağlanan yabancılar, UİK m. 17/4’te yer alan “çalışma izninin 10. maddedeki sürelerle tabi olarak verileceği” hükmü uyarınca tüm çalışma izinlerine başvurabilirler. UİK m. 16/(f) bendine göre geçici koruma sağlanan yabancılar, değerlendirme kriterleri ve izin sürelerine ilişkin şartlarda kolaylıklar sağlanmak suretiyle çalışma izninin istisnai olarak verilebilecek yabancıardan olarak kabul edilmiştir. Ancak UİK m. 11/6 uyarınca turkuaz karta başvuramazlar.

GKÇİY bağımsız çalışma iznine başvurma hakkı olan geçici koruma statüsü sahiplerine de yer vermektedir. (m. 5/3) Ancak bunların kimler olduğu ve hangi kriterlere göre belirleneceğine ilişkin hüküm getirmemiştir (Çelikel/ Öztekin Gelgel, 2018, s. 209).

Çalışma izni başvuruları yurt içinde doğrudan Bakanlık’a yapılacaktır. Yurt dışında ise başvurular, Bakanlık’a iletmek üzere, yabancıların vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türk büyükelçilik veya konsolosluklarına yapılacaktır. (UİK m. 7) Başvurusu olumlu değerlendirilen yabancılar Bakanlık tarafından çalışma izni verilir ve bu durum İçişleri Bakanlığı ile işverene bildirilir. (GKÇİY m. 9)

⁶ Ayrıca Dışişleri Bakanlığına yapılacak başvurular için bkz. UİK m. 14:

1. Türkiye’de bulunan diplomatik ve konsüler temsilciliklere bağlı olarak faaliyet gösteren okul, kültür kurumu, din kurumu gibi birimlerde görevli yabancılar ve
2. Yabancı ülkelerin Türkiye’deki diplomatik ve konsüler temsilciliklerinde ve Türkiye’deki uluslararası kuruluşlarda, diplomatik kadro üyesi, konsolosluk memuru, konsolosluk hizmetlisi, memur ile idari ve teknik kadro üyesi olarak görev yapan kişilerin eş ve çocukları ile özel hizmetlerinde çalışan yabancılar.

ÜİK m. 10'a göre yabancıya, iş veya hizmet sözleşmesinin süresini aşmamak koşuluyla, gerçek/tüzel kişiye ya da kamu kurumuna ait belirli bir işyerinde veya bunların aynı işkolundaki işyerlerinde belirli bir işte çalışmak şartıyla ilk başvuruda en çok bir yıl geçerli çalışma izni verilecektir. Bu ilk başvuru sonucu çalışma izni verildiğinde, eğer çalışma izni süresi dolmadan, en geç altmış gün önce başvuru yapmak şartı ile çalışma izni uzatılmak istenirse, yabancıya aynı işverene bağlı olarak ilk uzatma başvurusunda en çok iki yıl, sonraki uzatma başvurularında ise en çok üç yıla kadar çalışma izni verilmektedir.

Çalışma izni uzatma başvurularında farklı işveren yanında çalışma izni alınmak istendiğinde, başvuruya ilişkin 10. maddenin ilk fıkraya hükmü uygulanacaktır.

6735 sayılı Kanun, bazı meslek ve işler için ön izin alma yükümlülüğü öngörmektedir. 8. madde uyarınca, sağlık ve eğitim hizmetlerinde çalışacak yabancılar ve Ar-Ge personeli olarak çalışacak yabancılar için ön izin alınması gerekmektedir. Ar-Ge Personeli olarak çalışacak yabancılar için ön izin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'ndan alınmalıdır. Yönetmelik konuyu özel olarak düzenlemektedir. "Sağlık meslek mensubu" olan geçici koruma statüsü sahibi yabancıların çalışma izni başvurularında ayrıca Sağlık Bakanlığından ve "eğitim meslek mensubu" geçici koruma statüsü sahibi yabancıların ise Milli Eğitim Bakanlığı ve öğretim elemanları için ise Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından ön izin şartı aranır. Ön izin belgesi olmayan başvuruçuların başvuruları değerlendirilmez. (GKÇİY m.6/3)

GKÇİY m. 5/4 geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine özel bir muafiyet hükmü getirmektedir. Buna göre mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışacaklar çalışma izninden muaf olacaktır. Bu kapsamdaki geçici koruma sahipleri çalışma izni muafiyet başvurularını geçici koruma sağlanan il Valiliklerine yapacak, Valilik bu başvuruyu AÇSHB'ye bildirecektir. Ayrıca GKÇİY, AÇSHB tarafından çalışma izni muafiyet sağlanan geçici koruma sahiplerine ilişkin il ve kota sınırlaması getirilebileceği hükmünü de getirmektedir. (GKÇİY m. 5/5)

Çalışma Yönetmeliği, geçici koruma sağlanan yabancıların dernek, vakıf ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda çalışabileceği düzenlenmektedir. Dernek ve vakıfların türüne göre başvuru şartları ayrılmıştır. Bu ayrıma göre kamu yararına çalışan dernekler ve vergi muafiyeti tanınan vakıflar bakımından geçici koruma sağlanan yabancıların insani yardım faaliyetlerinde çalışabilecekleri öngörülmüştür. Bu dernek ve vakıflarda çalışmak isteyen geçici koruma statüsü sahipleri AÇSHB'ye başvuru yapmalıdır. Ancak bunlar dışında kalan dernekler, dernek şube veya temsilcilikleri, federasyonlar, konfederasyonlar, yabancı dernekler, merkezi yurt dışında bulunan dernek ve vakıf dışı kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube ve temsilciliklerinde geçici koruma sağlanan yabancıları çalıştırabilmeleri

için kuruluşların Türkiye'deki şube ve temsilciliklerinde geçici koruma statüsü sahiplerini çalıştırabilmeleri ise söz konusu kuruluş hakkında İçişleri Bakanlığı uygun görünüm alınmasına bağlanmıştır. (GKÇİY m. 11)

Yabancıların çalışma izni başvurusu yaptığı çalışma alanı, yalnızca Türk vatandaşları tarafından yapılacağı kabul edilen meslek ve sanatlara ilişkin ise değerlendirmeye alınmadan reddedilir. (GKÇİY m. 6/2)

2. Geçici Korunanlar ve Çalışma İzni Türleri

a. Genel Olarak

6735 sayılı Kanun'un 2. maddesinin 2. fıkrası, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşma hükümlerini saklı tutmaktadır. UİK kapsamına giren konularda iki veya çok taraflı anlaşma bulunduğu takdirde öncelikle anlaşma hükümleri uygulanacaktır (Ekşi, 2018, s. 223).

Yabancıların Türkiye'de çalışmak üzere alabileceği çalışma izinleri UİK m. 10'da düzenlenmektedir. Düzenlemeye göre yabancılar beş çeşit çalışma izni talep edebilirler: Süreli çalışma izni, süresiz çalışma izni, bağımsız çalışma izni, turkuaz kart, istisnai çalışma izni.

Süreli çalışma izni, UİK m. 10/1'e göre yabancının hizmet akdinin veya işin süresine göre, belirli bir işverene ait, belirli bir işyeri veya işletmede veya aynı işverenin aynı iş kolundaki işyerlerinde belirli bir işte çalışmak üzere ilk başvuruda en çok bir yıl geçerli olmak üzere verilir. (UİK m. 10/1) Bir yılın sonunda ise çalışma izni süresi aynı işverene bağlı çalışmak üzere ilk uzatma başvurusunda en çok iki yıla, sonraki uzatma başvurularında ise en çok üç yıla kadar uzatılabilir. (UİK m. 10/2) Farklı işveren yanında yapılacak uzatma başvuruları ilk başvuru gibi değerlendirilir. (UİK m. 10/2)

Süresiz çalışma izni ise YUKK m. 42 vd. uyarınca uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar veya Türkiye'de en az sekiz yıl kanuni çalışması olan yabancılara verilir. YUKK m. 42 uyarınca uzun dönem ikamet izni, Göç Politikaları Kurulu'nun belirlediği yabancılar yanında, Türkiye'de en az sekiz yıl ikamet izni ile kalmış yabancılara verilebileceğinden süresiz çalışma izni için Türkiye'de en az sekiz yıl ikamet izni ile kalmış veya çalışma izni ile çalışmış olma şartı öngörülmektedir (Doğan, 2017, s. 196; Ekşi, 2018, s. 230 vd.; Çelikel/Öztekin Gelgel, 2018, s. 195 vd.). Ayrıca UİK m. 10/4'e göre süresiz çalışma iznine sahip yabancılar, YUKK m. 44 ile tanınan tüm haklardan yararlanacaklarını hüküm altına almıştır.

Bu kapsamda, süresiz çalışma iznine sahip yabancılar; askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme haklarını kullanma, kamu görevlerine girme hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacaklardır. (UİK m. 10/4)

Ayrıca Türkiye’de bağımsız, belirli bir şahsı istihdam ederek veya etmeyerek kendi ad ve hesabına çalışmak isteyen yabancıların alacağı çalışma izni ise bağımsız çalışma iznidir. (UİK m.3/a) Bağımsız çalışma izni başvurusu değerlendirilmesi, yabancıların eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye’deki faaliyetlerinin ve yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi, yabancı şirket ortağı ise sermaye payı ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu önerileri doğrultusunda Bakanlıkça belirlenecek diğer hususlar dikkate alınır. (UİK m. 10/7) Bağımsız çalışma izni başvurusu için UİK’da öngörülmüş herhangi bir süre şartı bulunmamaktadır. Süreli olarak düzenlenen bu çalışma iznine herhangi bir azami süre öngörülmemiştir.

AÇSHB bağımsız çalışma izni talebinde bulunan kişinin talebinin yanında, kanunda tespit edilen diğer kriterleri dikkate alarak yabancıya uygun süreli bir bağımsız çalışma izni verilecektir (Doğan, 2017, s. 166) .

UİK’da düzenlenen diğer bir çalışma izni türü ise Turkuaz Kart sistemidir. Bu sistem çeşitli hukuk sistemlerinde yer alan o ülkede yabancıların yaşamını sürdürmesini ve ardından vatandaşlığı alabilmesi imkânını kolaylaştıran kart sistemi uygulamalarının Türk hukukundaki görünümünü teşkil etmektedir (Çelikel/Öztekin Gelgel, 2018, s. 197). UİK m. 11’de uluslararası işgücü politikasına uygun olarak Türk ekonomisine ve istihdama etkisi olumlu olabilecek, ülkemizin kalkınmasını destekleyen yatırımlar yapabilecek, bilimsel ve teknolojik gelişmeye katkı sağlayacak, eğitim durumu, mesleki deneyimi ile Ar-Ge ve yenilikçilik alanlarında yetişmiş, stratejik önemi haiz herhangi bir alanda öne çıkmış nitelikli yabancı insan gücünün ülkemize kazandırılmasına yönelik Turkuaz Kart adı altında kolaylaştırılmış yeni bir çalışma izni sistemi getirilmiştir. Turkuaz Kart uygulamasına ilişkin usul ve esaslar 14.03.2017 tarihinde yürürlüğe giren Turkuaz Kart Yönetmeliğinde düzenlenmektedir.

Son olarak UİK m. 16 AÇSHB tarafından belirlenen uluslararası işgücü politikasına uygun olarak kanunen belirlenen, belirli niteliklere sahip yabancılarla, Kanunun çalışma izni başvuru usulüne değerlendirme şartlarına ve sürelerine ilişkin hükümlerinin uygulanmasına birtakım istisnalar tanınarak çalışma izni verilmesini öngörmektedir. Çalışma izninin istisnai olarak tanınabileceği yabancılar m. 16’da bentler halinde düzenlenmektedir. (f) bendi kapsamında geçici koruma sağlanan yabancılar da istisnai çalışma izni verilebilecek kişiler

arasında sayılmaktadır.

Özel olarak geçici koruma altına alınan yabancıların iş piyasasına erişimlerine ilişkin olarak Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde bazı ilkeler tespit edilmiştir. Ancak konu 29. madde uyarınca çıkarılmış olan Çalışma Yönetmeliği'nde daha detaylı olarak düzenlenmekte ve UİK ile paralel hükümler ihtiva etmektedir (Doğan, 2017, s. 100).

GKY m. 29'a göre, geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurabilir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi olarak çalışabilirler. Geçici korunanlara verilen çalışma izinlerinin süreleri, geçici korumanın süresinden fazla olamaz. Geçici koruma sona erdiğinde, bu kapsamda verilen çalışma izni sona erer. Geçici korunanlara verilen çalışma izinleri 6458 sayılı YUKK'ta düzenlenen ikamet izinleri yerine geçmez.

Çalışma Yönetmeliği gereğince geçici koruma sağlanan yabancılar, diğer yabancılar gibi çalışma izni almadan Türkiye'de çalışamayacaktır. (UİK m. 6; GKÇİY m. 4) Aksi takdirde, UİK m. 23'te bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmeksizin ve çalışma izni olmaksızın çalışanlara ilişkin yaptırımlar, hem yabancı hem de işveren için ayrı ayrı uygulanacaktır. (GKÇİY m. 4)

b. Geçici Koruma Statüsü Sahiplerinin Başvurabileceği Çalışma İzinleri

UİK m. 16/(f) uyarınca geçici koruma statüsü sahipleri de istisna çalışma izni alabilir. Bu fıkra hükmü gereğince geçici koruma sağlanan yabancılar, değerlendirme kriterleri ve izin sürelerine ilişkin şartlarda kolaylıklar sağlanarak, çalışma izninin istisnai olarak verilebileceği yabancılar arasında sayılmışlardır. Ayrıca turkuaz kart (UİK m. 11/6) hariç olmak üzere diğer tüm çalışma izinlerine UİK m. 10'daki sürelerle bağlı olarak başvurabilirler (Çelikel/Öztekın Gelgel, 2018, s. 208; Ekşi, 2018, s. 157). (UİK m. 17/4)

Öncelikle yabancıya iş veya hizmet sözleşmesinin süresini aşmamak koşuluyla, belirli bir işyerinde veya bunların aynı işkolundaki işyerlerinde belirli bir işte çalışmak şartıyla ilk başvuruda en çok bir yıl geçerli çalışma izni verilecektir. Süreli çalışma iznini öngören bu genel hükme göre geçici koruma statüsü sahipleri de izin alarak çalışabileceklerdir.

Türkiye'de uzun dönem ikamet izni veya sekiz yıl kanuni çalışma izni olan yabancılar süresiz çalışma izni başvurusunda bulunabilir. (UİK m. 10/ 3) Ayrıca süresiz çalışma iznine sahip olan yabancı, uzun dönem ikamet izni sahiplerinin yararlandığı haklardan

yararlanabilecektir. (UİK m. 10/4)

YUKK m. 44'e göre uzun dönem ikamet izni sahipleri,

- Askerlik yapma yükümlülüğü
- Seçme ve seçilme
- Kamu görevine girme
- Muaf olarak araç ithal etme
- Özel kanunlardaki düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla,

Türk vatandaşlarına sağlanan haklardan yararlanırlar. Ancak geçici koruma sahiplerinin durumu için bir açıklık bulunmamaktadır.

Öncelikle, UİK m. 17'ye göre geçerli çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti sahibi olan geçici koruma statüsü sahibi yabancıların bu çalışma izni mutlak ülkede kalış hakkı sağlamayacaktır. Ayrıca geçici koruma sağlanan yabancıların YUKK m. 42/2 gereği uzun dönem ikamet iznine geçiş hakları bulunmamaktadır. Bu hükümler dikkate alındığında, geçici koruma sağlanan kişilerin kendi özel statüleri ve geçici korumaya bağlı özel hükümleri bulunduğundan, süresiz çalışma iznine sahip olmaları durumunun uzun dönem ikamet izninin sağladığı hakları sağlayamaması gerekir. Esasen geçici koruma sağlananların çalışma izinleri ülkede mutlak kalış hakkı sağlamadığından, süresiz çalışma izninin uzun dönem ikamet izni sahipleri gibi geçici koruma statüsü sahiplerine uygulanması mümkün olmayacaktır. Zira çalışma iznine bağlı ikameti dahi düzenlememiş olan kanun koyucunun Türk vatandaşlarına sağlanan hakları geçici koruma statü sahiplerine tanınması makul olmaz.

Türkiye'de en az sekiz yıl kanuni çalışmaları arandığı için, mevcut uygulamada geçici koruma statüsü sahiplerinin süresiz çalışma izni alabilmeleri uzun ve zor bir süreçte olabilecektir. Ancak ileriye yönelik düşünüldüğünde, süresiz çalışma izni alan yabancıların Bakanlıkça "tekrar çalışma izni alması gerekmeyen" bir şekilde çalışabileceğinin onaylanması, aslında yabancıların adaptasyonunun örtülü olarak kabulünü teşkil edecektir. YUKK m. 44 hükmünün amacı da bu adaptasyonu sağlayan kişinin yararlanacağı hakları genişletmektir. Öte yandan geçici koruma statüsü sahibine özel hükümlere ve sınırlamalara tabi olması dolayısıyla uzun dönem ikamet izni rejiminin uygulanması ise kanun sistematigi ile uyumsuz olacaktır. Bu açıdan süresiz çalışma izni almaları durumunda, bu çalışma iznine sahip geçici korunanların, bu durumda haklarının sınırlarının nasıl olacağının, özel olarak düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Bağımsız çalışma izni UİK m.10/7 fıkrasında düzenlenmektedir. Türkiye’de başka şahısları istihdam etsin ya da etmesin kendi ad ve hesabına çalışmak isteyen yabancılara verilen izni kapsamaktadır. Bağımsız çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde yabancının, eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye’deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi, yabancı şirket ortağı ise sermaye payı ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu önerileri doğrultusunda Bakanlıkça belirlenecek diğer hususlar dikkate alınacaktır. Herhangi bir süre şartı aranmamaktadır. Bağımsız çalışma izni süreli olarak düzenlenir.(UİK m. 10/7) GKÇİY m.5/3’te bağımsız çalışma iznine başvurma hakkının geçici koruma statüsü sahipleri için de geçerli olduğu ifade edilmektedir.

3. Çalışma İzni Muafiyeti

Çalışma izni muafiyetine başvuru usulü ve genel esaslar, UİK m. 13’te düzenlenmektedir. Çalışma izni muafiyeti kapsamındaki yabancılar, çalışma izni muafiyet belgesi olarak çalışabilirler. Çalışma izni muafiyet belgesi Çalışma Bakanlığında alınır. (UİK m.13/5)

Başvuru usulü ve başvuruların değerlendirilmesi ve reddi sebepleri, çalışma izinlerinin tabi olduğu hükümlere tabi tutulmuştur. (UİK m.13/2,3 ve 4) UİK m. 13/7 ve m. 14’te kimlerin çalışma izni muafiyeti kapsamında olduğu düzenlenmektedir. 13. maddenin 7. fıkrasında çalışma izni muafiyeti kapsamında değerlendirileceği ifade edilen yabancılar şöyledir:

- TTK’ya göre kurulmuş anonim şirketlerin Türkiye’de ikamet etmeyen yönetim kurulu üyesi,
- TTK’ya göre kurulmuş diğer şirketlerin yönetici sıfatı olmayan ortakları ve
- Türkiye’deki faaliyetleri 180 gün içinde 90 günü geçmeyen sınırötesi hizmet sunucuları.

14. maddeye göre ise, çalışma izni muafiyeti, 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi ve 1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi kapsamında bağlı birim sayılan okul, kültür ve din kurumlarında görevli yabancılar ile yabancı ülkelerin Türkiye’deki diplomatik ve konsüler temsilciliklerinde ve Türkiye’deki uluslararası kuruluşlarda yukarıda sayılan görevleri yapanların eş ve çocukları ile özel hizmetlerinde çalışan yabancılara tanınmaktadır.

Geçici koruma sağlanan yabancılar açısından mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışacaklar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır. AÇSHB tarafından mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara ilişkin il ve kota

sınırlaması getirilebilir. (GKÇİY m. 5/5)

II. ÇALIŞMA İZİNİ BAŞVURU KOŞULLARI VE DEĞERLENDİRME

A. Genel Olarak

UİK m. 7'nin ilgili fıkraları uyarınca; çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde göz önüne alınacak esaslar şöyledir:

- UİK m. 4 uyarınca AÇSHB tarafından belirlenen uluslararası işgücü politikası⁷, (m. 7/4)
- İlgili kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri (m. 7/5)
- Çalışma izni puanlama sistemi⁸ (m. 7/6).
- Bu değerlendirme esasları, çalışma izni muafiyet başvurularının değerlendirilmesi aşamasında da dikkate alınacaktır. (UİK m. 13/4)

UİK m.9'a göre; uluslararası işgücü politikasına uygun olmayan, sahte ve yanıltıcı bilgi ve belgelerle, yabancı istihdam edilmesine ilişkin gerekçesi yeterli görülmeyen, diğer kanunlarda Türk vatandaşlarına hasredilen iş ve meslekler için yapılan, gerekli nitelik ve uzmanlığı taşımadığı anlaşılan yabancılara ilişkin olan, AÇSHB tarafından belirlenen değerlendirme kriterlerini karşılamayan çalışma izni başvuruları reddedilecektir.

Aynı maddeye göre; Türkiye'ye girişi yasaklı olduğu, vize verilmeyecek yabancılardan olduğu ve hakkında sınır dışı etme sebepleri bulunduğu İçişleri Bakanlığınca bildirilen yabancılara ilişkin olan başvurular ile kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından Türkiye'de çalışmasında sakınca görülen yabancılara ilişkin olan başvurular; Dışişleri Bakanlığının uygun görüşü olduğu başvurular hariç olmak üzere Türkiye devletinin tanımadığı veya diplomatik ilişkisinin bulunmadığı ülke vatandaşları için yapılan başvurular reddedilir. Ayrıca kanuni süresi içerisinde yapılmayan başvurular da reddedilecektir.

⁷ UİK m. 4/2'ye göre "uluslararası işgücü politikası"; uluslararası işgücü hareketliliği ve bölgesel gelişmeler ile Göç Politikaları Kurulu kararları, istihdam ve çalışma hayatına ilişkin gelişmeler, sektörel ve ekonomik dönemsel değişiklikler, kalkınma plan ve programları, yabancının uyuğunda bulunduğu ülkeyle ikili ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler, Türkiye'nin taraf olduğu ikili veya çok taraflı anlaşmalar ve uluslararası sözleşmeler, kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı dikkate alınarak belirlenecektir.

⁸ Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kararları doğrultusunda AÇSHB tarafından oluşturulacaktır. Puanlama sisteminin oluşturulmasında, uluslararası işgücü politikası doğrultusunda belirlenen kriterler esas alınacaktır; bkz. UİK Tasarısı, Madde Gereççeleri, Madde 7 (bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, 2018, s. 193).

B. Geçici Koruma Statüsü Sahiplerinin Çalışma İzinlerinin Değerlendirilmesi

Çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde, esas alınan kriterler ve sınırlamalar, GKÇİY m.6-8 maddeleri arasında ve UİK m. 17’de düzenlenmiştir.

Geçici koruma statüsü sahibi yabancıların da, diğer yabancılar gibi, sadece Türk vatandaşları tarafından icrasına izin verilen, dolayısıyla yabancılara yasak edilmiş meslek ve sanatlarda çalışmaları mümkün değildir. (GKÇİY m. 6/2) Geçici koruma statüsü sahipleri tarafından Türk vatandaşlarına hasredilmiş bir alanda meslek ve sanata ilişkin çalışma izni başvurusu yapılmış ise bu başvurular değerlendirmeye alınmadan reddedilecektir (Doğan, 2017, s. 101). Geçici koruma statüsü sahiplerince yapılan çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde değerlendirme kriterlerini Bakanlık belirlemektedir (Çelikel/Öztekin Gelgel, 2018, s. 209-210).

Çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde yukarıda açıklanan değerlendirme kriterlerinin yanı sıra, geçici koruma statüsü sahibi yabancıların çalışma izni ile çalışmalarına izin verilebilecek iller, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce kalmalarına izin verilen illerdir. (GKY m. 24; GKÇİY m. 7/1)

Bir ilde çalışma izni verilmesinin, İçişleri Bakanlığınca kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı nedenleri ile sakıncalı görüldüğü hallerde ise, durum Bakanlık’a bildirilecek, o il bakımından geçici koruma sağlanan yabancılara çalışma izni verme işlemleri durdurulacak ve verilmiş olan çalışma izinleri de o il bakımından uzatılmayacaktır. Ancak yabancıların o ilde kalma hakkı devam ediyorsa, önceden verilen ve geçerliliği devam eden çalışma izinleri, sona erdiği tarihe kadar kullanılacaktır. (GKÇİY m. 7/2)

Çalışma izni başvurusu yapan geçici koruma statüsü sahiplerinin çalışma izinlerinin değerlendirilmesi UİK hükümleri nazara alınarak yapılacaktır (Doğan, 2017, s. 101).

Uygulamada geçici koruma statüsü sahibi Suriye menşeli yabancılar açısından en çok sorun oluşturan hüküm, istihdam kotası hükmüdür. GKÇİY m. 8/1-2 hükmüne, çalışma izni başvuruları değerlendirilirken, Bakanlık tarafından, başvuru yapılan işyerinde çalışan Türk vatandaşı çalışan sayısı üzerinden değişen oranlarda “geçici koruma sağlanan yabancı istihdam kotası” belirlenecektir.

Kural olarak bir işyerinde çalışan geçici koruma statüsü sahibi kişi sayısı o işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının %10’unu geçemeyecektir. 10 kişiden az çalışan bulunan işyerlerinde en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancı çalışabilecektir.

İstisnası ise, işverenin geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izni başvuru tarihinden önceki dört haftalık süre içerisinde yabancıların çalışacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulamadığını belgelemesidir. Bu durumda, ilgili başvuru bakımından istihdam kotası uygulanmayabilecektir. (GKÇİY m. 8/3) Ayrıca, Türkiye İş Kurumu tarafından sağlanan mesleki eğitimlere katılan ve mesleki eğitim gördüğü işyerinde çalıştırılmak üzere çalışma izni başvurusunda bulunan geçici koruma sağlanan yabancılar bakımından da, işyeri istihdam kotası, Bakanlık takdirine bağlı olarak, farklı uygulanabilecektir. (GKÇİY m.12)

Geçici koruma sağlanan yabancılar çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti verilmesinde İçişleri Bakanlığı olumlu görüşü alınacaktır. (UİK m.17/2)

GKÇİY m. 10'a göre, geçici koruma sağlanan yabancılar asgari ücretin altında ücret ödenemeyecektir.

C. Sona Ermesi ve İzin İptali

Çalışma izni ve çalışma izni muafiyetinin geçerliliğini kaybetmesi izin veya muafiyet süresinin dolması ya da izin veya muafiyetin AÇSHB tarafından iptali ile söz konusu olmaktadır.

UİK m. 15/2'ye göre iptal sebepleri şöyle düzenlenmiştir:

- Yabancıların çalışma izni veya çalışma izni muafiyetinin geçerlilik tarihinden itibaren altı ay içinde Türkiye'ye gelmemesi, (UİK m. 12/2)
- İçişleri Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığının uygun görüşünün bulunması hali hariç, yabancıların pasaportunun veya pasaport yerine geçen belgesinin geçerlilik süresinin uzatılmaması,
- Yabancıların UİK'da belirtilen hükümlere aykırı olarak çalıştığının tespiti,
- Yabancıların çalışmasının herhangi bir sebeple sona ermesi,
- Çalışma izni başvurusunun sahte veya yanıltıcı bilgi ve belgelerle yapıldığının tespit edilmesi,
- Turkuaz Kart kapsamında olması ve geçiş süresi içinde talep edilen bilgi ve belgeleri sunmaması ya da bunların niteliklerini kaybettiğinin anlaşılması,
- YUKK uyarınca Türkiye'ye girişine izin verilmeyecek (m. 7), vize verilmeyecek (m. 15) ve hakkında sınır dışı etme kararı alınabilecek (m. 54) yabancılarından olduğunun İçişleri Bakanlığınca bildirilmesi,

- Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından yabancının Türkiye’de çalışmasında sakınca görülmesi,
- Sağlık sebepleri veya zorunlu kamu hizmeti gibi mücbir sebepler dışında, süreli çalışma izinlerinde aralıksız olarak altı aydan, bağımsız ve süresiz çalışma izinlerinde ise aralıksız olarak bir yıldan uzun süre Türkiye dışında kalması,
- Turkuaz Kart sahibi olması halinde yurt dışında kalış süresinin AÇSHB tarafından belirlenen süreyi aşması durumlarında çalışma izni ve muafiyeti iptal edilir.

Geçici koruma statüsü sahipleri açısından ise, geçici koruma statüsünün sona ermesi ile, çalışma izni de sona erecektir. Aynı şekilde geçici koruma statüsünün sonlandırılması veya iptali ile de Bakanlık çalışma iznini de iptal edecektir. (UİK m. 17/5/(b); GKÇİY m.13/3)

III. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ SAHİPLERİNİN ÇALIŞMA İZİNİ HÜKÜMLERİ VE UYGULAMA

A. Genel Olarak

Çalışma Yönetmeliği uyarınca verilen çalışma izni, kanundaki ikamet izinleri yerine geçmez. (GKY m. 29/5) Yönetmelik’in 22. maddesi uyarınca da geçici koruma statüsü sahipleri için düzenlenen “geçici koruma kimlik belgesi” de sadece Türkiye’de kalış hakkı sağlamakta, ikamet izni yerine geçmemektedir. (GKY m. 25) Ayrıca geçerli çalışma izni veya çalışma izni muafiyetine sahip olmak bu yabancılara Türkiye’de mutlak kalış hakkı sağlamaz. (UİK m. 17/3)

Geçici koruma sağlanan yabancılar ve işverenleri, çalışma ve sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan hak ve yükümlülüklerle tabi olacaklardır. (GKÇİY m. 13/3)

B. 2001/55 Sayılı AK Geçici Koruma Yönergesi ve Çalışma Hakları

Avrupa Birliği sisteminde geçici koruma statüsüne ilişkin yasal dayanak AK Geçici Koruma Yönergesi ile oluşmuştur. Yönerge geçici koruma kavramını tanımlamakta ve AB kurumlarınca harekete geçirilen istisnai bir mekanizma oluşturularak, adil yük paylaşımı hedeflenmektedir (Arenas, 2005, s. 437)⁹.

Yönerge’nin amaçları, geçici koruma sağlamak için gerekli minimum standartları belirlemek ve yerinden edilmiş kişileri kabul eden üye devletlerin gösterecekleri çabaları

⁹ AK Geçici Koruma Yönergesi düzenlemeleri için detaylı bilgi için bkz. Elçin, 2016, s. 22 vd.; Yönerge’nin günümüze uygulanabilirliğine dair bkz. Gluns/ Wessels, 2017, s. 57-83.

dengelemek olarak belirlenmiştir. (m.1) 1. maddede yerinden edilmiş kişiler, kitlesel olarak gelen ve menşe ülkelerine geri dönemeyen yerinden edilmiş kişiler olarak belirlenmiştir. 2. maddenin (c) bendinde ise, menşei ülkelerini ya da bölgelerini terk etmek zorunda kalmış ya da özellikle uluslararası örgütlerden gelen talep üzerine tahliye edilmiş ve devam eden koşullar nedeniyle o ülkeye güvenli ve kalıcı koşullar altında dönemeyen, Cenevre Sözleşmesi'nin 1(A) maddesi ya da uluslararası koruma sağlayan başka uluslararası belgeler kapsamına giren üçüncü ülke vatandaşları ya da vatansız kişiler” olarak tanımlanmıştır.

Yönerge sisteminin istisnai yönü ise olağan sığınma sisteminden farklı olarak kitlesel sığınma durumlarına uygulanabilir olmasıdır (Arenas, 2005, s. 437). Avrupa Birliği uygulaması bakımından kitlesel sığınmanın varlığı konusunda mutlak bir sayı öngörülmemekte, takdir AK'ye bırakılmaktadır. (m.5) BMMYK, hangi nüfus hareketlerinin kitlesel sığınma olduğunun belirlenmesinde aynı menşeli ülkeden kısa bir zaman dilimi içerisinde önemli sayıda insan topluluğunun bir ülkeye ulaşması gereğini aramaktadır¹⁰. Geçici korumanın kapsamlı ilk tanımı AK Geçici Koruma Yönergesi'nde yer almaktadır. 2. maddenin (d) bendinde kitlesel akın, “belirli bir ülkeden veya coğrafi bölgeden gelen büyük sayıda yerinden edilmiş kişiler” olarak tanımlanmıştır. Geçici koruma kararı ise, Komisyonun resen ya da bir üye devletin talebi üzerine hazırlanan teklifin Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla uygun görülmesi ile alınacaktır. (m. 5/1)

AK Geçici Koruma Yönergesi geçici korumadan yararlananlar lehine üye devletler lehine “yükümlülükler” doğurur. “Haklar” ibaresi yerine “yükümlülükler” kavramı tercih edilmektedir. Doktrinde bu tercihin sonucu olarak, üye devletlerin uluslararası alanda geçici korumadan yararlanan kişilere, subjektif olarak talep edebilecekleri haklar doğurmaksızın, belirli minimum muameleleri yapmaktan sorumlu oldukları ileri sürülmektedir (Kerber, 2002, s. 201-206). Yönergenin düzenlediği konulardan birinin geçici koruma statüsünden yararlanan kişilerin ikamet ve çalışma izinleri olduğu bu noktada vurgulanabilir.

AK Geçici Koruma Yönergesi'nde ilk olarak “temel hak ve özgürlükler ve geri göndermeme konusundaki yükümlülüklere saygı” gösterileceği vurgulandıktan sonra Üye Devlet yükümlülüklerini ifade etmektedir. Yönerge, geçici korumadan yararlanan kişilerin çalışma haklarını 12. maddede düzenlenmektedir. Maddede, geçici korunanlara çalışma hakkı sağlanması düzenlenmektedir. Yetişkinler için eğitim olanakları ve mesleki staj imkânları sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak işgücü piyasası gereğince Avrupa Birliği vatandaşlarına öncelik tanınabileceği kaydı düşülmektedir.

¹⁰ Council Document No. 11629/00, “Summary Observations of the UNHCR on the Commission Proposal” of 26 Eylül 2000, ASILE 44, s. 13.

12. maddeye göre, yetişkinlerin geçici koruma süresini aşmamak kaydıyla ücretli ya da serbest meslek sahibi olarak çalışabilmelerine izin verilecektir. Bu kişilerin çalışma izinleri mesleki eğitim ve pratikte işyeri deneyimi gibi faaliyetler dahil olmak üzere ilgili mesleğe uygulanan kurallara tabi olacaktır. GKY m.29/4 düzenlemesine göre geçici koruma sağlanan kişilerin çalışma izinleri AK Yönergesi ile paralel şekilde geçici koruma süresinden fazla olamayacaktır.

Son olarak AK Geçici Koruma Yönergesi'nin amaçlarından biri olan ve BMMYK'nın vurgulamış olduğu bir ilke olarak, büyük ölçekli bir kitlesel akınla karşı karşıya kalan bir devletin "eşit yük paylaşımı" için diğer devletlerden yardım isteyebileceği, BMMYK ile irtibata geçebileceği kuralı tekrar hatırlatılmalıdır. Kitlesel bir akın; kabul eden devlet için ekonomik, çevresel, sosyal, politik ve güvenlik sorunlarını beraberinde getirdiği için; uluslararası işbirliği, dayanışma ve yük paylaşımı esastır (Özkan, 2013, s. 371).

AK Geçici Koruma Yönergesi "Dayanışma" başlıklı VI. Bölümü'nde kitlesel akınlar karşısında ortaya çıkan işbirliği ve külfet paylaşımı ihtiyacından söz etmektedir. 24. madde ise mali dayanışmayı içermektedir. Fiziksel dayanışma ise 25 ve 26. maddelerde yer almaktadır. Bu ilke Türkiye'de yaşanan Suriyeli geçici koruma sağlananlar bakımından ciddi önem arz etmektedir. YUKK'un 92. maddesinde bu husus ele alınmıştır. Bakanlık böylece, bu kısımda yazılı uluslararası koruma süreçleriyle ilgili konularda, 5/5/1969 tarihli ve 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun çerçevesinde BMMYK, Uluslararası Göç Örgütü, diğer uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapabilir (m.92/1). Yönetmelik 46 ve 47. Maddelerinde ise, destek çağrısı yapılması ve yardım sağlanmasına ilişkin olarak işbirliği düzenlenmektedir.

Suriye'den gerçekleşen kitlesel akına paralel olarak BMMYK sivil toplum kuruluşları ile 2013 yılından itibaren birlikte çalışmaya başlamıştır. BMMYK sığınmacılara bir görüşme tarihi vermeden önce ön-kayıt işlemlerini sivil toplum kuruluşu aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Sivil toplum kuruluşlar, uluslararası kuruluşlar ile işbirliğinin artırılması ve Avrupa ülkelerinin yük paylaşımında daha güçlü katılım sergilemesi Suriyeli kitlesel akınların çözümünde etkili olabilecektir.

C. Suriyeli Geçici Koruma Statüsü Sahiplerinin Uygulamada Yaşadığı Sorunlar

1. Genel Durum

Suriye'de 2011 yılı Mart ayında, 'Arap isyanları' olarak adlandırılan olaylar sonrasında meydana gelen çatışmaların gittikçe büyümesi ile Suriye'den çevredeki ülkelere kitlesel

göç akınları başlamıştır. Türkiye topraklarına ise ilk göç akını 2011 yılı Nisan ayında gerçekleşmiş ve o tarihten bu yana yaklaşık 4 buçuk yıldır sığınmacı sayısı sürekli artmıştır. Günümüzde Türkiye’de yaklaşık 2,5 milyondan fazla Suriyeli sığınmacı hayatını sürdürmeye çalışmaktadır (Güven, 2016, s. 1).

Göç İdaresi’nin Mayıs 2016 tarihli verilerine göre Türkiye’de bulunan kayıtlı 2.749.862 Suriyeli sığınmacıların yarısından çoğunu 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerden oluşturduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye’de ortalama kayıt altına alınmış 1 milyon 123 bin Suriyeli çocuk ve genç nüfusun yaşamaya çalıştığını göstermektedir. Dolayısıyla, İçişleri Bakanlığınca sığınmacıların yaşam koşullarına ilişkin olarak benimsenen politikaların Türkiye’deki çocuk ve genç Suriyeli sığınmacı nüfusun da göz önünde bulundurularak ele alınması gerekmektedir (Erdoğan/ Ünver, 2015, s. 20).

Suriyeli sığınmacılardan pasaportla, resmi (regular/legal) yollarla giriş yapanlar ile belgesiz ya da kayıtsız (irregular/illegal) giriş yapanlar arasında çalışma hakları bakımından ciddi farklar bulunmaktadır. Nisan 2011 sonrasında Suriyeliler içinde pasaportu ile Türkiye’ye giriş yapan yaklaşık 80 bin kişiye çalışma izni verilmesi konusunda önemli kolaylıklar sağlanmıştır. Ancak pasaportsuz ya da “düzensiz/illegal” yollardan Türkiye’ye giriş yapanlara çalışma izni verilmemektedir. Mart 2013’te Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın yürüttüğü çalışma çerçevesinde, Türkiye’ye gelen ve Emniyet Müdürlükleri’nin ikamet izni verdiği Suriye uyruklu yabancılara çalışma izni alabilmeleri imkânı da sağlanmıştır. Ancak burada sözü edilen Suriyeliler, pasaportlarıyla giriş yapmış olanları, yani sadece yaklaşık 80 bin kişilik bir bölümü teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu dönemde Türkiye’deki Suriyelilerin yaklaşık olarak %95’inden fazlasını oluşturan ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile kendilerine “geçici koruma” statüsü verilen Suriyeli sığınmacıların sürecin ilk yıllarında uzun bir dönem çalışma izinleri bulunmadığı gibi çalışmalarını halinde de çeşitli yaptırımlara tabi olmaları gündeme gelmiştir (Erdoğan/ Ünver, 2015, s. 75)¹¹.

Türkiye’de ciddi anlamda kayıt dışı çalışan mevcut olup, bu durum çok sayıda Suriyeli sığınmacı için de çalışma izni almaksızın çalışmaya sebep olmaktadır. Başka bir işveren yanında çalışanlar gibi kendi işyerlerini açarak bu şekilde çalışan Suriyeliler bulunmaktadır. Kayıt dışı çalışanlar haklarını tam olarak alamamakta ve emek sömürüsü ortaya çıkmaktadır. İşsizliğin yüksek olduğu dönem ve bölgelerde Suriyeli sığınmacılar, toplumda işsizliğin temel sebebi olarak algılanmaya başlanmaktadır (Kaya/Yılmaz Eren, 2015, s. 60).

Ayrıca kayıt dışı çalışma, devam ettiği durumda özellikle Türk işverenler bakımından

¹¹ Kitleli sığınma sonrası geçici koruma sürecinin ilk yıllarında Suriyeli statü sahiplerinin resmi olarak iş piyasasına erişimleri bulunmamakta olup, bu durum, ciddi eleştiri ve tartışmaların neticesinde değişebilmiştir (Ataç/ Heck/ Hess, Kaşlı/ Ratfish/ Soykan/ Yılmaz, 2017, s. 17).

haksız rekabete sebep olabilme riski taşımaktadır. Geçici koruma statü sahiplerinin, kayıt dışı çalışmasının yarattığı haksız rekabetin önlenmesi gereği ve uzun süren savaşın yarattığı belirsizlik durumunun statünün geçiciliğine olan inancı zayıflatması sebepleriyle, hayatlarını sürdürebilmeleri için çalışabilmesine yönelik düzenlemeler yapılması sıklıkla gündeme gelmiştir (aynı yönde bkz. Topal, 2015, s. 18).

Doktrinde, haklı olarak Türk mevzuat ve uygulaması bakımından geçici koruma statüsü sahiplerinin çalışması konusunda, rekabet etmemeye ilişkin önlemler alan düzenlemelerden kaçınılması gerektiği ileri sürülmektedir. Çünkü herhangi bir kişinin yeteneklerini ve insan kaynaklarını kullanarak çalışma özgürlüğü, milletin zenginliğini maksimize etme potansiyeli olan bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır (Bidinger, 2015, s. 234). Ayrıca geçici koruma statüsü, sığınma hakkı gereği oluşan bir statüdür. Bu kişilerin çalışma şartlarının güçleştirilmesi, zorunlu koşullara bağlı olarak ülkede yaşamak durumunda kalmaları gerçeği ile bağdaşmayacaktır. Dolayısıyla yasal mevzuata uygun ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilecek çalışmaların teşvik edilmesi daha yararlı olacaktır.

2. Çalışma Yönetmeliği ve Uygulama

Suriyeli sığınmacıların çalışma izinlerine yönelik son düzenleme ise, Ocak 2016 tarihinde Bakanlar Kurulu toplantısında hazırlanması kararlaştırılan ve Şubat 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Başbakanlık Genelgesi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma Yönetmeliği ile Suriyeli sığınmacılara iş vermek isteyen işyerlerine çalışanlarının % 10'una kadar Suriyeli sığınmacı çalıştırabilme imkânı verilmiştir. Suriyeli sığınmacılar çalıştıkları işlerde en az asgari ücret alma hakkına sahip olmuşlardır. Düzenlemede yer alan başka bir husus, tarım sektöründe çalışmak isteyen Suriyeli sığınmacıların çalışma izinlerinin valilikler tarafından belirlenmesine ve aynı şekilde sağlık görevlisi ya da eğitimci olarak çalışmak isteyenlerin çalışma izinleri için Sağlık Bakanlığı, YÖK ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın görüşlerine başvurulmasına karar verilmiştir (Güven, 2016, s. 5).

Suriyeli geçici koruma sahiplerinin çalışma alanında önemli diğer bir sorun ise nitelikli iş gücüne sahip olanlar ile niteliksiz iş gücüne sahip olanların bir arada değerlendirilmesidir. Niteliksiz iş gücüne sahip olanları kısa süreli ve yoğun kurslar ile yetiştirerek; yeteneklerine, yaş ve cinsiyetlerine göre hizmet sektörü, tarım ve sanayi sektörü gibi alanlarda çalışmaya yönlendirmek faydalı olacaktır. Nitelikli işgücüne sahip olan Suriyeli sığınmacıların ise, diplomalarının tanınması veya diğer gerekli prosedürleri yerine getirebilmelerinin kolaylaştırılması temin edilerek, kendi mesleklerinde çalışma imkânı sunulmalıdır. Böylelikle kendilerinden alanlarına dair Türkiye'ye katkı sunmaları istenmeli; çeşitli projelerde görevler verilerek üretici olmaları hedeflenmelidir (Güven, 2016, s. 7).

Türkiye düzenleme yaparken insani yardımı hedefleyen şekilde düzenleme yapmaktadır. Ancak bunu yaparken ayrıca kendi işgücünün ve işgücü piyasalarının dengesini koruyan, kamuoyunun konuya yaklaşımı ve tepkisini dikkate alan bir perspektif benimsemesi gerekmektedir. Sığınmacı bireyin ekonomik durumu, yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, bağımlı ya da bağımsız çalışma durumu sorunları ve çözümü farklılaştıran unsurlardır. Sığınmacıların istihdamı aynı zamanda onları kabul eden ülke olan Türkiye için de ciddi problemleri beraberinde getirmektedir. Ekonomik durumu diğerlerine göre daha iyi olan işverenler ve kendi hesabına çalışanların sorunları bağımlı çalışan ücretli grubundan çok farklıdır (Koç/ Görücü/ Akbıyık, 2015, s. 87). Bu farkın gözetilmesi, yerel işyeri sahiplerinin sığınmacılara karşı olumsuz tutumunun engellenmesi için, gereklidir.

Sığınmacıların büyük çoğunluğunun yoksul sınıfına girdiği gerçeği onları peşinen kötü çalışma şartları ve düşük ücretleri kabule zorlamaktadır. ILO'nun "Küresel İstihdam Eğilimleri ve Sosyal Görünümü 2015" adlı raporuna göre Suriyeli sığınmacıların % 56'sı gittikleri ülkelerde günlük, haftalık, mevsimlik gibi düzensiz işlerde ve kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Ucuz işgücü olarak görülen Suriyeliler, işsizlik olgusunun artmasına toplum tarafından temel sebep olarak bağlanabilmektedir. Böylelikle sığınmacılara yönelik öfkeyi tetiklemektedir (Koç/ Görücü/ Akbıyık, 2015, s. 87)¹².

Sığınmacıların ucuz işgücü olarak kullanılması, özellikle niteliksiz işgücüne karşılık olan ücretlerin düşüşüne sebep olmuştur (ORSAM, 2014). Bu durum Türkiye'deki işçilerin ve sendikaların tepkisini çekmektedir. Gençler özellikle güneydoğu şehirlerinde küçük ölçekli mal ve hizmet üreten işyerlerinde düşük ücret ve yetersiz sosyal güvenlik şartlarında çalışmaktadır. Ayrıca birçok sosyal korunmadan mahrum olarak çalıştırılan sığınmacı işgücü, işlerini kaybetme konusunda en riskli grup olarak kolaylıkla işten çıkarılabilecektir (Koç/ Görücü/Akbıyık, 2015, s. 88-89).

Bire on kuralı olarak adlandırılan yabancı çalışan kotası, geçici koruma sağlananlar açısından ciddi problem oluşturmaktadır. Birçok işyeri yalnızca Suriyeli çalışanlardan oluşmaktadır. Çoğu işyeri için bu sınırlamanın yerine getirilmesi mümkün görünmemektedir. Her ne kadar bu düzenleme yerel işgücü piyasasının korunmasını amaçlasa da, sayının yoğun olduğu Suriyeli sığınmacılar açısından bu kuralın tekrar değerlendirilerek, esnetilmesi yararlı olacaktır.

¹² Nitekim doktrinde Konsey tarafından, her Üye Devletin alması gereken geçici koruma yararlanıcılarının sayısına karar verirken GSYİH, nüfusun büyüklüğü, işsizlik oranı ve sığınmacıların ve yeniden yerleştirilen mültecilerin son sayısının dikkate alınabileceği belirtilmiştir (bkz. İneli Ciğer, 2016, s. 32).

Çalışma hakkı, vatandaş ve diğer yabancılar ya da mülteciler için olduğu gibi¹³ geçici koruma statüsü sahipleri için de –özellikle ülkemizde kalıcı durumda olan Suriyeli sığınmacılar bakımından- temel bir haktır. Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, dört özgürlükle insan onurunu ilişkilendirmektedir. Bunlar, gıda, giyim, konut ve tıbbi bakım da dâhil olmak üzere, kişilik ve ailenin sağlığına ve refahına uygun bir yaşam standardı elde etme kabiliyetini içermektedir. Çalışma hakkı sağlamak, Suriyelilere bu temel onuru gerçekleştirme fırsatı verecektir. Ayrıca Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar¹⁴ Sözleşmesi de bu işlevi görebilir (Bidinger, 2015, s. 239). Sözleşme'nin 6. maddesi “çalışma hakkı” düzenlemesini açıkça beyan etmektedir. Düzenlemeye göre, “Sözleşmeye Taraf Devletler herkesin çalışma hakkını tanır ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirleri alır. Çalışma hakkı, herkesin kendi seçtiği ve girdiği bir işte çalışarak geçimini sağlama imkânına ulaşma hakkım da içerir”. Madde Taraf Devletlere, çalışma hakkının “herkes” için sağlanmasına yönelik pozitif yükümlülükler de getirmektedir.

SONUÇ

Geçici koruma statüsü, Türkiye uygulamasında Suriye iç savaşı dolayısıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen Suriye menşeli yabancıları kapsamaktadır. Geçici koruma olarak ifade edilmekle beraber, savaşın süresinin belirsizliği nedeniyle uzun süreli bir statü olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu nedenle geçici koruma statüsü sahiplerinin çalışma izinleri hususunda; kayıt dışı çalışmanın, hem geçici koruma statüsündeki yabancıların haklarının korunması, hem kayıt dışı çalışmanın yaratacağı sorunlar sebebiyle ve dolayısıyla haksız rekabetin engellenmesi amacıyla düzenleme yapılmıştır.

Ancak geçici koruma statüsünün getirdiği belirsizlik çalışma izinlerinde de kendini göstermektedir. Niteliği ile bağdaşmayacak derecede uzun süredir uygulanmakta olan bu koruma statüsü, entegrasyon veya geri dönüş çözümlerinin gereği gibi ele alınamaması dolayısıyla kalıcı hale gelmektedir. Bu durumda ise geçici koruma kapsamında geniş bir düzenleme alanında görülmeyen çalışma izni kurumunun, daha detaylı hukuki düzenlemelere konu olmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise çelişkili durumların ve adaletsizliklerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bir çok geçici koruma statüsü sahibi çalışan, çalışma izni sistemindeki imkânsızlıklar dolayısıyla kayıt dışı çalışmaya yönelebilmekteyken; geçici koruma statüsü sahibi yabancıların bu yönelimleri dolayısıyla kamu oyunda olumsuz tepkilerin odağı haline gelebildikleri görülmektedir. Çalışma izni sisteminin koşullarını sağlamanın güç oluşu ise bu durumu pekiştirmektedir.

¹³ ABD hukuku bakımından Mülteciler gibi geçici koruma statüsü sahiplerinin de çalışma izni almaları gerektiği ancak kalıcı bir çözüm sunulamayacağı hakkında bkz. Kerwin, 2014, s. 45.

¹⁴ BM Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. 3 Ocak 1976'da yürürlüğe girmiştir. (RG, Sy: 25196, T: 11.08.2003)

Çalışma hakkı Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'ndeki hakların korunması bakımından ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi 6. maddesi çerçevesinde devlete pozitif yükümlülükler de yükleyen temel bir haktır. Geçici koruma statüsü sahiplerine daha sınırlı, kısa süreli ve daha kolay bir süreç içerisinde çalışabilecekleri özel hükümler getirilmesi mevcut hukuki düzenlemelerin geliştirilmesi bakımından önerilebilir. Ayrıca sığınmacılara karşı olumsuz tutumun hem sonucu hem de zaman zaman kaynağı olabilen çalışma alanındaki eşitsizliklerin, yerel işveren ve işçiler lehine bazı düzenlemeler yapılarak giderilmesi gerekmektedir.

Ancak çalışma alanında geçici koruma statüsü sahipleri için olsun diğer uluslararası koruma statüsü sahipleri için olsun pozitif önlem, koruyucu hükümler ve iyileştirmelerin her şeye rağmen varlığını sürdürmesi gerekmektedir. Zira insan hakları hukukunun günümüzdeki anlayışı mutlak bir eşitlik öngörmemektedir. Aksine insan hakları hukuku bugün dezavantajlı gruplar için devletlere pozitif önlemler alma yükümlülüğü getirmektedir. Sığınmacılara yönelik olumlu iyileştirmelerin bu perspektifte değerlendirilmesi ve pozitif önlemlerin meşruluğu ve gerekliliği yönünde toplumun bilinçlendirilmesi, sığınmacılara yönelik olumsuz tutumun azalması için faydalı olmaktadır.

Ayrıca pozitif önlemlerin gerekliliğine ve ölçülülüğüne dikkat edilmelidir. Uluslararası koruma ve geçici koruma statüsü sahiplerine sağlanan ek imkân ve destekleyici edimlerin amacını aşarak eşitsiz uygulamalara sebebiyet vermesinin önüne geçilmelidir.

Foreigners' Right to Work under Temporary Protection

Ceren Kaya^a

Abstract

Turkey has been confronted with issues around the protection of rights and freedoms, and return and integration of asylum seekers as a result of mass refugee movements caused by internal turmoil in Syria from 2011 to the present day.

A temporary protection system was adopted for those who took refuge in our country from Syria, and these asylum seekers were subjected to a separate legal regime. Unquestionably, one of the most important problems for Syrians with temporary protection status is access to labor rights and the labor market. Thousands of asylum seekers who have been forced to leave their countries and try to live their lives in our territories over nearly ten years are uncertain about the legislation and gaps and may have very limited access to the right to work due to serious problems in practice.

Syrian holders of temporary protection status are generally subject to the systematics of the Law on Foreigners and International Protection No. 6458 of 11 April 2014 and the International Workforce Law no. 6235 of 28 July 2016.

The work permit system of temporary protection status holders with a very limited specific regulation in the early years of the mass refugee problem has been subjected to some special regulations following the publication of the Temporary Protection Regulation on 22 October 2014 and the Regulation on Work Permits for Foreigners with Temporary Protection Status on 15 January 2016.

This study discusses how the system regulated in the Turkish Foreigners Law legislation regarding the work permits of foreigners has been privatized and embodied in terms of Syrian temporary protection status holders.

Keywords

Temporary protection • Immigration Law • Work permit • Refugee • Syrian

^a Ceren Kaya, Istanbul Yeni Yuzyil University, Faculty of Law, Department of Private International Law, Research Assistant, Maltepe Mahallesi, Yılanlı Ayazma Caddesi, No: 26 P.K. 34010 Cevizlibağ / Zeytinburnu / İstanbul, e-mail: cerenkayahk@gmail.com; ceren.kaya@yeniyuzyil.edu.tr).

Work Permits of Foreigners Provided with Temporary Protection

The labor rights of foreigners under temporary protection status are set out in LFIP No. 6458, International Workforce Law No. 6735 (IWL), the Temporary Protection Regulation (TPR) and the Regulation on Work Permits for Foreigners with Temporary Protection Status (RWPFTP/Regulation on Work Permits).

Temporary protection was developed by the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) as a non-permanent protection in situations that result in massive displacement involving elements of refugee status or similar compelling reasons in Europe and elsewhere. Temporary protection aims to ensure the immediate and direct provision of fundamental human rights, including protection from refoulement, in countries directly affected by the large-scale influx.

The UNHCR has defined temporary protection as an exceptional emergency device to address intense asylum problems where there are clear protection needs and little or no opportunity to identify those needs individually in the short term.

As of March 2011, millions of people have been forced to leave their homes and countries due to the events and internal conflicts in Syria. Open border policy has been making the transition from implementation not to return the Syrian border with Turkey. Temporary protection status was established as a result of the impossibility of carrying out an individual assessment of the incoming collective population.

In the Turkish Law of Foreigners legislation, the temporary protection status was first given in Art. 91 of LFIP. It was arranged as a status that can be granted to “foreigners who have been forced to leave their country, cannot return to the country that they have left, and have arrived at or crossed the borders of Turkey in a mass influx situation seeking immediate and temporary protection.”

The procedure for work permit applications by foreigners is detailed in IWL Article 7 and the work permit exemption application procedure is detailed in IWL Article 13. It is possible to apply from abroad or from within the country for a work permit and work permit exemption. Applications from within the country are made directly to the Ministry of Family, Labor and Social Services (MoFLSS/Ministry). Applications from abroad will be made to the Turkish embassies or consulates in the country where the foreigner is a citizen or a legal resident. These applications are forwarded to the MoFLSS by the relevant embassy or consulate-general.

Those who have temporary protection status in Turkey who want to work are also required to apply for work permission, as are other foreigners. (IWL Art. 17/1, TPY Art. 29, RWPFTP Art. 4/1). Foreigners under temporary protection can make their work permit and work permit exemption applications six months after the date of issuance of their temporary protection identity documents (or from the date of temporary protection registration). (IWL Art. 17/1, RWPFTP Art. 5/1)

Foreigners under temporary protection can apply for all work permits in accordance with the provision of Article 17/4 of IWL that “the work permit will be granted subject to the periods specified in Article 10.” Foreigners who are granted temporary protection according to IWL Article 16 clause (f) are accepted as foreigners who can be granted work permits exceptionally, by providing convenience in terms of evaluation criteria and permit periods. However, they cannot apply for a turquoise card in accordance with IWL Article 11/6.

RWPFTP also includes those who have temporary protection status who have the right to apply for an independent work permit (Art. 5/3). However, it has not made a provision regarding who they are and according to which criteria they will be determined.

According to IWL Article 10, the foreigner will be given a work permit valid for a maximum of one year at the first application, provided that they do not exceed the term of the work or service contract, in a specific workplace belonging to a real/legal person or public institution or in their own workplace in the same line of business. When the first work permit is granted, if the work permit is requested to be extended on condition that the application is made no later than sixty days before the expiry of the work permit, the foreigner is given a work permit as an employee of the same employer for a maximum of two years for the first extension application, and a maximum of three years for subsequent extension applications.

Law No. 6735 stipulates the obligation to obtain a preliminary permit for some professions and jobs. According to Article 8, a preliminary permit is required for foreigners who will work in health and education services and foreigners who will work as R&D personnel.

The regulation specifically regulates the application process for preliminary permits. Submissions by applicants who do not have a preliminary permit document will not be evaluated. (RWPFTP Art. 6/3)

RWPFTP Article 5/4 brings a special exemption provided for the work permits of foreigners under temporary protection. Accordingly, those who will work in seasonal agriculture and animal husbandry will be exempt from the need for a work permit. Also, the

RWPFTP stipulates that provincial and quota restrictions may be imposed on temporary protection holders whose work permits are exempted by the MoFLSS.

The Regulation on Work Permits dictates that foreigners under temporary protection can work in associations, foundations and non-profit organizations. In terms of public benefit associations and tax-exempt foundations, it is foreseen that foreigners under temporary protection can work in humanitarian activities. Associations that may apply to the Ministry to employ foreigners under temporary protection include underinclusive associations, branches or representative offices of associations; federations, confederations and foreign associations; and Turkish branches or representative offices of non-profit organizations other than associations and foundations based abroad. However, the consent of the Ministry of Interior shall be sought regarding the applicant organization. Otherwise, applications shall be cancelled without assessment.

Applications lodged for jobs and professions, the execution of which is only permitted for Turkish citizens, shall be removed from the process without evaluation. (RWPFTP Art. 6/2)

Work Permits that Temporary Protection Status Holders Can Apply for

In accordance with IWL Article 16/(f), holders of temporary protection status can also obtain an exceptional work permit. Foreigners who are provided with temporary protection in accordance with the provisions of the paragraph have been counted among the foreigners who may be granted an exceptional work permit by facilitating the evaluation criteria and the terms of work permit periods.

Primarily, as holders of temporary protection status, foreigners will be granted at most a one-year work permit on their first application provided that permit's duration does not exceed their employment or service contract periods and that they are employed for a certain job in a certain workplace owned by a real person or legal entity, or public institution and public enterprise, or in the workplaces that belong to these employers in the same sector. (IWL Art. 10/1)

Foreigners holding long-term residence permits or a minimum of eight years of legal work permit may apply for a permanent work permit (IWL Art. 10/3). Foreigners holding a permanent work permit shall benefit from the same rights that a long-term residence permit provides. (Paragraph 4)

Foreigners under temporary protection do not have the right to transition to a long-term

residence permit in accordance with Article 42/2 of LFIP. Accordingly, it would not be reasonable for the legislator, who has not even regulated the residence subject to a work permit, to grant the same rights as accorded to Turkish citizens to the holders of temporary protection status.

It is stated in Article 5/3 of RWPFTP that the right to apply for an independent work permit is also valid for the holders of temporary protection status.

Application Requirements and Assessment

The principles to be considered in the evaluation of work permit applications in accordance with the relevant paragraphs of IWL Article 7 are as follows:

- International labor policy determined by MoFLSS in accordance with IWL Article 4 (Art.7/4)
- Opinions of relevant public institutions and organizations and professional organizations that qualify as public institutions (Art.7/5).
- Work permit scoring system (Art. 7/6).

Where the application:

- a) does not comply with the international workforce policy
- b) contains false or misleading information and documents
- c) relates to foreigners, whose reason for being employed is found insufficient
- d) is made for occupations and professions confined exclusively to Turkish citizens in other laws
- e) relates to foreigners who are found to lack the required qualification and expertise
- f) fails to satisfy the criteria determined by the Ministry
- g) relates to foreigners notified by the Ministry of Interior as being in the scope of Law No. 6458, Articles 7, 15 and 54
- h) is lodged by foreigners whose working in Turkey is objectionable for public order,

public security or public health reasons

i) is made for the citizens of a country that is not recognized officially by the Republic of Turkey or has no diplomatic relations

j) is not made or completed within the legal period

shall be rejected as a result of assessments carried out in accordance with Article 7 of IWL.

In practice, employment quota provision is the most problematic provision for foreigners of Syrian origin under temporary protection. According to the provision of Article 8/1–2, while the work permit applications are being evaluated, the Ministry will determine the “foreign employment quota under temporary protection” at varying rates over the number of Turkish citizens working at the workplace applied to.

According to RWPFTP Article 10, foreigners under temporary protection cannot be paid less than the minimum wage.

Termination and Withdrawal of Permit

Work permit and work permit exemption lose their validity due to the expiration of the permit or exemption period or the cancellation of the permit or exemption by MoFLSS. IWL Article 15/2 regulates the reasons for cancellation.

In terms of temporary protection status holders, the work permit will also expire with the expiry of the temporary protection status. Likewise, with the termination or cancellation of the temporary protection status, the Ministry will also cancel the work permit. (IWL Art. 17/5/(b); RWPFTP Art.13/3)

Work Permit Provisions for Holders of Temporary Protection Status and Application

The work permit granted in accordance with the Regulation on Work Permits does not replace the residence permits in the law. TPR Article 29/5, in accordance with Article 22 of the Regulation also arranged to have temporary protected status “temporary protection identity document”; it also only provides the right to stay in Turkey but is not a replacement for a residence permit. (TPR Art. 25)

Foreigners under temporary protection and their employers will be subject to rights and obligations arising from labor and social security legislation. (RWPFTP Art. 13/3)

Problems Encountered by Syrian Temporary Protection Status Holders in Practice

A significant number of Syrian refugees work informally in Turkey. Syrians work in this way by starting their own business or working for an employer. Informal workers cannot fully get their rights and labor exploitation occurs. In periods and regions with high unemployment, Syrian refugees have begun to be perceived as the main reason for unemployment in society. Also, ongoing informal work may be risky against unfair competition, especially for Turkish employers.

Doctrinally, it is argued that, in terms of Turkish legislation and practice, regulations that take measures regarding non-competition should be avoided regarding the employment of temporary protection status holders. It will be beneficial to encourage works that comply with the legislation and contribute to the national economy as required by the freedom of work and the right to asylum.

Another problem is that those with a qualified workforce and those with an unqualified workforce are considered to be in the same situation. It will be beneficial to train those who have an unqualified labor force with short-term and intensive courses and direct them to work in areas such as the service sector, agriculture and industry sector according to their skills, age and gender. Those Syrian asylum seekers who make up a qualified workforce should be allowed to work in their professions by making it easier for their diplomas to be recognized or to carry out other necessary procedures. Thus, they should be asked to contribute to Turkey; they should be allowed to be productive by being assigned tasks in various projects.

The main reason for the increase in unemployment can be attributed by society to Syrians, who are seen as cheap labor, thereby triggering anger toward refugees. The use of asylum seekers as cheap labor has led to a decrease in wages, particularly for unskilled labor.

Although the quota regulation (one-to-ten rule) aims to protect the local labor market, it would be beneficial to reconsider this rule and bend it in favor of Syrian asylum seekers by allowing a higher number.

The Universal Declaration of Human Rights links four freedoms with human dignity. These include the ability to achieve a standard of living suitable for the health and well-being of the person and their family, including food, clothing, housing and medical care. Providing

the right to work will allow Syrians to realize this fundamental dignity. Also, the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, which explicitly states in its Article 6 that the “right to work” regulation for “everyone,” can serve this function.

KAYNAKÇA/REFERENCE

Arenas, Nuria:“The Concept of Mass Influx of Displaced Persons in the European Directive Establishing the Temporary Protection”, *European Journal of Migration and Law*, C. 7, Y: 2005, S. 435-450

Ataç, İlker / Heck, Gerda/ Hess, Sabine/ Kaşlı, Zeynep/ Ratfish, Philipp/ Soykan, Cavidan / Yılmaz, Bediz: “Contested B/Orders. Turkey’s Changing Migration Regime: An Introduction, *Movements Journal for Critical Migration and Border Regime Studies*, Vol. 3, Issue 2/2017, s. 9-21.

Bidinger, Sarah:“Syrian Refugees and The Right to Work: Developing Temporary Protection in Turkey”, *Boston University International Law Journal*, Vol. 33:223, Y. 2015, s. 223-248.

Çiğner, Meltem İneli:“Time to Activate the Temporary Protection Directive”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 18, Y. 2016, s. 1-33.

Çelikel, Aysel/ Öztekin Gelgel, Günseli: *Yabancılar Hukuku*, Beta, Yenilenmiş 23. Bası. İstanbul, 2018.

Doğan, Vahit: *Yabancılar Hukuku*, Savaş Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2017.

Ekşi, Nuray: *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, Beta, 4. Baskı, İstanbul, 2018.

Elçin, Doğa: “Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y: 2016, Sy: 124, s. 9-80.

Erdoğan, M. Murat/Ünver, Can: *Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara, 2015.

Gluns, Danielle/ Wessels, Janna:“Waste of Paper or Usefull Tool? The Potential of Temporary Protection Directive in the Current ‘Refugee Crisis’”, *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 36, Y. 2017, s. 57-83.

Güven, Esma:“Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Çalışma Durumları ve Türkiye

Ekonomisine Etkileri”, İlem Blog, Temmuz 2016, No: 2, Bilgi Notu.

Kaya, İbrahim/ Yılmaz Eren, Esra:Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, Seta, 1. Baskı, İstanbul, 2015.

Kerber, Karoline:”The Temporary Protection Directive”, European Journal of Migration and Law, 4: 2002, s. 193-214

Kerwin, Donald:“Creating a More Responsive and Seamless Refugee Protection System: The Scope, Promise and Limitations of US Temporary Protection Programs”, Journal on Migration and Human Security, Vol. 2, No.1, Y. 2014, s. 44-72.

Koç, Muzaffer/ Görücü, İbrahim /Akbyık,Nihat: “Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri”, Birey ve Toplum, Bahar 2015, C.5, Sy. 9, s. 63-93.

Özkan, Işıl:Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, Ankara 2013.

Pirijola, Jari: “Temporary Protection as a Future Model”, Nordic Journal of International Law, Vol.64, Y:1995, Kluwer Academic Publishers, s. 423-427.

Topal, Ahmet Hamdi: “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 2(1), Bahar 2015, s. 5-22.

Official Journal of the European Communities, L212 7.8.2001.

ORSAM 2014, (Çevrimiçi) http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201452_189tur.pdf (05.01.2015)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Geçici Koruma” (Çevrimiçi) <https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma> (01.01.2019)

UNCHR, “The International Protection of Refugees: Complementary Forms of Protection”, April 2001, Geneva.

Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Düzce’de Sığınmacılara Yönelik İnsani Yardım Yapan STK’larda Çalışan Kadınların Rolü

Fatma Kızılelmas^a

Öz

Suriye’deki savaştan ve Ortadoğu’daki iç karışıklıklardan dolayı 2011 yılından itibaren 4 milyona yakın kişi açık kapı politikası uygulayan Türkiye’ye sığındı. Gelen kişilerin büyük bir çoğunluğu belirlenen illerde ikamet etmeye başladı. Bu esnada pek çok uluslararası, ulusal ve yerel sivil toplum örgütü (STK) devletin denetiminde ve uluslararası fonların desteği ile Türkiye’ye gelen sığınmacıların acil ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli görevler üstlendi. Ulusal ve yerel STK’larda özellikle kadın çalışanlar, yardıma ihtiyacı olanların tespiti, yardım yapılacak kişilere karar verilmesi ve bu kişilere yardım sağlanması aşamalarında aktif olarak rol aldılar. Düzce ilinde bulunan sığınmacılara insani yardım sağlayan STK’lar bünyesindeki kadın çalışanlar da bu süreçte gönüllü çalıştıkları kurumlar vasıtasıyla sığınmacılara insani yardım sağlanmasında önemli roller üstlendiler. Bu bakımdan bu çalışmada, ihtiyaç temelli insani yardım yaparak sığınmacılara barınma, gıda, kıyafet, eğitim, sağlık, sosyal uyum, psikolojik destek konularında yardımcı olan STK’lar çerçevesinde, kadınların STK’lardaki rollerinin neler olduğunu, yardım dağıtım esnasındaki görev paylaşımının nasıl oluştuğunu, STK’larda çalışan kadınlar ile sığınmacı kadınlar arasındaki ilişkiler ve iletişim biçimlerinin nasıl kurulduğunu, STK’larda kadınları gönüllü çalışmaya iten nedenleri ve yardıma ihtiyacı olanların belirlenmesinde kadınların sosyal ağlarının etkisini incelemek hedeflemiştir. Çalışmanın örnekleme belediye, parti kadın kolları ve derneklere sığınmacılara yardım yapan on bir kadın ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve derinlemesine görüşme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Bireysel görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Yapılan ampirik çalışmanın bulguları, STK’larda gönüllü ve aktif olarak çalışan kadınların insani yardımların organizasyonu ve dağıtımında vazgeçilmez rolleri olduğuna işaret etmektedir. Arkadaşlık, komşuluk, akrabalık ve dernek, siyasi parti üyelikleri gibi geniş sosyal ağları aracılığıyla yardıma ihtiyacı olanları tespit eden STK çalışanı kadınların, özellikle sığınmacı ailelerin özel alanına girme, evlerini ziyaret etme, kadın ve çocuklarla iletişim kurma konusunda erkeklere göre daha avantajlı oldukları görülmektedir. Günün her saatinde ulaşılabilir olmalarıyla STK gönüllüsü kadınlar, yardım ettikleri ailelerin “annesini”, “ablasını”, “koruyucusunu” durumunda olmakta ve sığınmacı ailelerin maddi, sosyal ve psikolojik tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Ancak kadının ev içinde görünmeyen emeği gibi STK gönüllüsü kadınların bu alandaki emekleri de çoğu zaman görünür hale gelememektedir.

Keywords

Sığınmacı • Göç • Sivil Toplum Kuruluşları • Toplumsal Cinsiyet • İnsani Yardım

^a Düzce Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Göç Çalışmaları Programı Doktora Öğrencisi, e-posta: ftkmzllms@gmail.com

Başvuru Tarihi: 10 Eylül 2019
Kabul Tarihi: 13 Aralık 2019

Copyright © 2019 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Yaz 2019 • 4(2) • 67-80

Sivil Toplum ve Kadın

Kökenleri Antik Yunan'a kadar uzanan ve günümüze kadar farklı anlamlar kazanan sivil toplum, toplum-devlet ilişkilerini düzenlemede kullanılan önemli kavramlardan biri olmuştur. "Civis" kökünden türetilen sivil toplum, "yurttaş veya kenttaş" anlamına gelmektedir. Sivil toplumu tanımlayan birbirinden farklı, bazen birbirini tamamlayan bazen de birbiri ile çelişen teoriler bulunmaktadır. Ayrıca dünya siyasi sistemindeki değişimler de sivil toplumun farklı anlamlar kazanmasına neden olmuştur (Açma, 2014, s.247-248). Bir genelleme yapılacak olursa, Aristo'dan itibaren on sekizinci yüzyılın sonlarına kadar sivil toplum devletle özdeş anlamda kullanılmıştır. Bu dönemde sivil toplum, bireylerin kamusal alanda sahip oldukları hak ve yükümlülükleri kapsamıştır. Modern siyaset teorisinde ise iki okuma biçimi mevcut olmuştur. Birine göre sivil toplum, kişiler arasındaki karşılıklı anlaşmalar sonucu oluşan politik toplum anlamına gelmektedir. Diğerine göre, devlet dışında yer alan ve devletle nihayete erecek olan tarihsel geçici bir aşama olarak kabul edilmektedir (Çaha, 2017, s.11-12). Günümüzde genel kabul gören sivil toplum tanımı ise, kazanılan hak ve yükümlülüklerin pratiğe geçirilmesi, tartışılması, yenilenmesi ve yeniden tanımlanmasını somutlayan yurttaşlık kavramının eyleme geçmiş hali olarak anlaşılmalıdır. Diğer bir ifade ile sivil toplum, toplumsal hareketlerin dinamiği olarak görülmekte ve onları kapsamaktadır (Marshall, 2005, s. 662).

Sivil topluma ilişkin farklı yaklaşımlar olsa da bunlardaki ortak nokta, bu kavramın kamusal alandaki düzenlemeleri esas alarak formüle edilmiş olması ve kadının bu alanın dışında tutulmasıdır. Kadınların sivil toplumun dışında kalması gerektiği batıda on sekizinci yüzyıl öncesi dönemin ünlü filozoflarının da ortak kanaatiydi. Bu tutum, Sanayi Devrimi ve 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıkan düşünce akımlarının etkisiyle değişmeye başlamış; aynı kadınlar siyasal/sosyal hayata katılım hakları için mücadele etmeye girişmişlerdir. Böylece bir mücadele biçimi olarak kadınlar örgütlenerek modern anlamda devlet dışı bir alan olarak sivil topluma girmişlerdir (Çaha, 2017, s. 11-37).

On üçüncü yüzyılın ikinci yarısında Kayseri'de toplumsal statüsü güçlü ve oldukça saygın bir kadın olan Fatma Bacı tarafından bir kadın örgütlenme biçimi olarak kurulan Bacıyan-ı Rum teşkilatı, dünyanın belki de bilinen ilk kadın sivil toplumu örgütü idi. Üyelerine mesleki teknikler, hayatla ilgili bilgiler, uygulamalı yetenekler kazandıran örgüt, Ortaçağ'da güçlü bir kadın hareketinin var olduğu, kadınların ekonomik, kültürel ve askeri olarak toplum hayatında aktif roller üstlendiğini göstermesi bakımından önemlidir (Bayram, 2001, s. 1-11). Osmanlı döneminde de kadınlar toplumsal hayata katılmış, mülk sahibi olmuş, alım-satım, arazi kiralama işlerinde aktif olmuşlardır (Gerber, 1980; Jennings, 1975). Hanedan kadınları imparatorluk boyunca vakıfların ve hayır kurumlarının kurulmasına öncülük etmişlerdir.

Sadece hanedan kadınları değil orta sınıftan ve hizmetkarlıktan gelen kendi mal varlığına sahip kadınlar da malvarlıklarını vakıflara bağışlamışlar, vakıflar kurmuşlardır. Kadınlar tarafından kurulmuş ve tayin edilmiş vakıflarla desteklenmiş cami, çeşme, imaret, hastane vb. pek çok müessese gerçekleştirdikleri faaliyetlerle toplumun büyük bir kesimine hizmet sunmuş ve sosyal ilişkilere olumlu katkılarda bulunmuştur (Baer, 1983; Zarinebaf-Shahr, 1982; Şahin ve Kaya, 2016, s. 39). Osmanlı döneminde hayır vakıfları ile başlayan kadınların derneklerdeki hareketliliği, meşrutiyet döneminde yardım, eğitim, kültür, ülke sorunlarına çözüm arama ve ülke savunmasına yönelik siyasal amaçlı dernekleşme faaliyetleri ile devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve ulusal inşa sürecinde kadınlar bu faaliyetleri ve mücadeleciler rolleriyle önemli roller üstlenmişlerdir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ise, kadınların Türkiye’nin sosyal ve siyasal yaşamında aktif bir şekilde yer aldıklarını söylemek oldukça güçtür. Kadınlar cumhuriyet sonrası dönemde kamusal alanda yer almasına rağmen genellikle geleneksel rollere mahkûm edilmiş, evdeki toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün devamı olan faaliyetlerde yer almışlardır (Çaha, 2017, s.152). Ayrıca sosyal dayanışma ilişkilerinde hayırseverliğe yapılan vurgu ile kadını ve hayırseverliği öne çıkaran söylemler artmış, kadınlar yardım yapan sivil toplum örgütlerindeki faaliyetlerde daha fazla aktif olmuşlardır (Taşgın ve Özel, 2011, s. 188).

Toplumsal hizmetlere yönelik vakıfların kuruluşlarıyla ve çalışmalarıyla görünür hale gelen kadınların sivil toplum faaliyetleri günümüzde sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, özellikle insani yardım ve eğitim alanlarında devam etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak yer alan kadınların son yıllarda nisbi anlamda yoğunluklarının arttığı gözlemlenmektedir (Küçükayış Bilgin, 2016, s. 81). Örneğin dernekler dairesinin istatistiklerine göre Türkiye’deki derneklerde organlara seçilen erkek üyeler 2009 yılında yüzde 84.05, kadın üyeler ise yüzde 15.95 iken, 2017 yılında erkek üye sayısı azalarak yüzde 79.22’lere düşmüş, kadın üye sayısı ise artış göstererek yüzde 20.78’e çıkmıştır (dernekler.gov.tr, 2018).

STK’larda Kadınlar ve Sığınmacılarla İlişkileri

Kadınların sivil topluma katılımı toplumsal yaşamın her alanında statülerini güçlendirmek, kadınların karşılaştıkları sorunlara çözüm bulabilmek veya çözüm oluşturabilecek ilgili mekanizmaları devreye sokmak adına önemli olmaktadır. Bu katılım kentsel yapının oluşması, ihtiyaçların belirlenmesi, ihtiyaçların teminine yönelik görüşlerin ifade edilip çözüm yollarının sunulması ve demokrasinin sağlanması için de gereklidir (Yatkın, 2013, s. 173). Kadınların sivil toplum kuruluşlarındaki güçlü rolleri ile siyasal ve sosyal hayata getirecekleri anlamlı katkılar toplumun gelişmişlik düzeyini doğrudan etkilemektedir (Erbaa, 2015, s. 1212). Özellikle insani yardım derneklerinde aktif olan kadınlar, kişi ve ailelerin çevresel şartlardan

dolayı oluşan maddi ve manevi sorunların giderilmesi amacıyla, psikolojik, sosyo-ekonomik destekler sağlamakta, eğitim programları ile kapsamlı aktivitelerde bulunmaktadır. Bu durum Ortadoğu ülkelerindeki iç karışıklıklar ve Suriye'deki savaş dolayısıyla 2011 yılından sonra Türkiye'ye gelen sığınmacıların birçok ihtiyacını giderme konusunda daha net görülmektedir.

Açık kapı politikasıyla Türkiye'ye gelen sığınmacıların ülke geneline yayılmaları birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunların arasında barınma, geçim, sağlığa ve eğitime erişim, güvencesiz çalışma, savaşın travması gibi ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlar yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşları bu alanda aktif olarak rol oynamaktadır. Devletin maddi yardım, eğitim, sağlık gibi hizmetlerinin yeterli olmadığı noktada ulusal, uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluşları sığınmacılar için başta gıda, barınma, giysi gibi temel yardımlar olmak üzere hukuki ve psikolojik danışmanlık da yapmaktadırlar (Coşkun, 2017, s. 1307-1308; Güran Yiğitbaşı, 2016, s. 59; Türk, 2016, s. 152-153). Sivil toplum kuruluşları sığınmacıların sosyal uyumları için de projeler geliştirmektedirler. Bu uyum hem sistemsel/maddi uyum, hem de sosyal/manevi olmak üzere iki yönlü olmaktadır. Sığınmacıların sisteme uyumları daha kolay gerçekleşmekteyken sosyal uyum daha zor olmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.185). Hem maddi hem de manevi uyumla ilgili kadınlar derneklerde faaliyetler yürütmektedirler. Örneğin Türkiye'de İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği (İHH) kadın kolları, mültecilere yardımlar, ziyaretler, kahvaltılar, mülteci konulu toplantılar düzenlemekte ve mülteci kadınlar için vicdan konvoyu gibi etkinliklerle Türkiye'ye gelen sığınmacı ve mültecilere dikkat çekmektedirler (İHH, 2019). Bir başka örnek, yönetim kadrosu tamamıyla kadınlardan oluşan Kadın ve Demokrasi Derneği (Kadem)'dir. Dernek, mülteci kadınlara yönelik ekonomik entegrasyon projesi ve kadınlar göç yolunda projesi, mülteci konulu araştırma raporları, zirveler, etkinlikler ile mülteci ve sığınmacı konusuna da odaklanmaktadır (KADEM, 2019).

Sığınmacılara gönüllü yardım faaliyetlerinde bulunan kadınlarla ilgili yapılan bir araştırma (Topçu, 2018) sonucuna göre, kadınların faaliyetlere katılımı ve yardımının erkeklerden daha farklı olduğu tespit edilmiştir. Kadınların daha empatik olma ve ihtiyaç sahibi insanlara daha fazla önem verme eğiliminde olduğu, sahada tek bir konuya odaklanmaktansa her konuyu çözmeye çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca yardım eden kadınların kendileri ve birlikte çalıştıkları insanlar arasında mesafe oluşturmadıkları, çalışma alanlarını özel hayatlarına taşıdıkları ve yardım ettikleri insanlarla dostluklar geliştirdikleri gözlenmiştir. Bu durum kadınların olaylara daha bütünsel bir şekilde bakmasına, daha katılımcı bir çalışma ortamı hazırlanmasına, çalışma ortamını kişisel seviyeye taşıyarak dostane bir ilişki geliştirmesine, birlikte çalıştıkları insanlara da uyum sağlamalarında yardımcı olduğu araştırma sonucunda vurgulanmıştır (Topçu, 2018, s. 51).

Yöntem

Türkiye'ye gelen binlerce sığınmacının acil ihtiyaçlarını giderme hususunda ve haklarının ne olduğu konusunda bilgilendirmede birçok STK önemli görevler üstlenmektedir. Bu STK'larda özellikle kadın çalışanların, yardımların tespiti, karar verilmesi ve sağlanması aşamalarında aktif olarak rol oynadıkları görülmektedir. Bununla birlikte son on yılda göç alanındaki rolleri gittikçe artan ve uzmanlaşan STK'lara dair yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Göç alanındaki çalışmalar genellikle göçmen ve sığınmacıların uyumuna odaklanmakta, göçmenlerin ihtiyaçlarını giderme konusunda STK'ların rolü, çalışma biçimleri ve kadınların bu faaliyetlerdeki rolüne dair kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Sığınmacılara yardım eden STK'larda kadınların oynadığı rol ile ilgili çalışmaların az olması bu araştırmanın önemini arttırmaktadır. Bu bağlamda, sığınmacılara sosyo-ekonomik destekler sağlayan STK'larda gönüllü çalışan kadınlar ve bu kadınların STK'lardaki görevleri ve sığınmacılarla etkileşimi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı ise, STK'larda sığınmacılara aynı yardım, nakdi yardım, eğitim, sağlık, barınma ve psikolojik destek verme konularında faaliyet gösteren kadınların görünürlüğünü arttırmak olmaktadır. İhtiyaç temelli insani yardım yaparak sığınmacılara barınma, gıda, kıyafet, eğitim, sağlık, sosyal uyum, psikolojik destek konularında yardımcı olan STK'lar çerçevesinde, kadınların STK'lardaki rollerinin neler olduğu, yardım dağıtımı esnasındaki görev paylaşımının nasıl olduğu, STK'larda çalışan kadınlar ile sığınmacı kadınlar arasındaki ilişkiler ve iletişim biçimlerinin nasıl kurulduğu, STK'larda kadınları gönüllü çalışmaya iten nedenler ve yardıma ihtiyacı olanların belirlenmesinde kadınların sosyal ağlarının etkisi araştırmanın sorularını oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırmacının anlamlandırma ve yorumlama faaliyeti olan nitel çalışmada amaç, sosyal gerçekliği olduğu gibi tanımlamak ve derinlemesine kavramak, sosyal dünyayı oluşturan kişilerin profilini vermektir (Kümbetoğlu, 2017, s. 34). Konuyla ilgili kişilerin deneyimlerini, duygularını, algılarını, bakış açılarını anlamak bu bakış açılarını oluşturan sosyal süreçleri ortaya koymak için nitel çalışmada en sık kullanılan yöntemlerden olan derinlemesine görüşme yöntemi (Gönç Şavran, 2012, s. 69) yoluyla araştırma verileri toplanmıştır. Yapılan görüşmelerde, görüşme sürecinde ortaya çıkarılması planlanan veriler için oluşturulan, soru ve başlıklardan oluşan ve soruların sırasının ardıl olarak değil, görüşülen kişiye göre değiştirilmesini, esnek olmasını, konunun akışı içinde sorulmasını sağlayan yarı-yapılandırılmış görüşme formu (Kümbetoğlu, 2017, s. 75) kullanılmıştır. Araştırma öncesi hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu; demografik sorular, sosyal üyelikler, yardım yapılma süreci, dernekteki işbirliği ve rol dağılımı başlıkları altındaki 37 sorudan oluşmaktadır. Sosyal üyeliklerle ilgili; çalıştıkları yardım derneğinde kaç yıldır aktif oldukları, gönüllülük esasıyla mı çalıştıkları,

derneklerdeki aktif kadın sayısı, kadınların daha önceki STK deneyimleri sorulmuştur. Yardım yapılma süreciyle ilgili; sığınmacı ve mültecilere ne tür yardımlar yapıldığı, yardım için kriterlerinin neler olduğu, yardım için daha çok kimlerin başvurduğu, yardımlardaki süreklilik, yardımların kaynağı, yardımların yapılış şekli, yardım yapılacak kişilerin nasıl tespit edildiği sorulmuştur. Derneklerdeki işbirliği ve rol dağılımıyla ilgili; dernek yönetiminde kadınların mı erkeklerin mi yoğunlukta olduğu, kadın ve erkeklere farklı iş bölümünün olup olmadığı, kadınların derneklerdeki rollerinin neler olduğu, yardıma ihtiyacı olanların tespitinde diğer derneklerle ya da kişilerle işbirliğine girip girmedikleri sorulmuştur.

Araştırmada örneklem, rastlantısal olmayan örneklem biçimi olan, belirli kriter veya özelliğe bağlı olarak seçilen birey ve guruplardan oluşan, amaçsal örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Düzce’de sığınmacılara danışmanlık hizmeti vermesi amacıyla 2016 yılında kurulan Kardeşlik Akrabalık Dayanışma ve İletişim Merkezi (KADİM) ’e üye olan sivil toplum kuruluşlarında aktif olan yedi kadınla, belediye ve parti kadın kollarının sosyal işlerinde aktif olan dört kadınla olmak üzere toplam on bir kadınla görüşme yapılmıştır. Görüşme öncesi telefonla iletişim kurularak araştırma hakkında bilgi verilmiş; görüşmecilerle, kendilerini rahat hissedebilecekleri dernek binasında, kafede, görüşmecinin evinde ve işyerinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşülenlerin gerçek isimleri yerine takma adlar kullanılmış, kaç yaşında oldukları takma adlarının yanında belirtilmiştir. Görüşme yapılmak istenen kişilerden ses kaydının alınması için izin alınmıştır ve bu durum ses kaydının başında görüşülen kişi tarafından belirtilmiştir.

Araştırmada nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan; toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini ve önceden belirgin olmayan temaların ortaya çıkarılmasını amaçlayan içerik analizi yöntemiyle veriler tahlil edilmiştir. Derinlemesine bireysel görüşmelerden elde edilen ses kayıtları tek tek dinlenerek deşifre edilip yazıya dökülmüştür. Görüşmecilerden elde edilen bu ifadeler birkaç defa dikkatlice okunmuş, anlamlı bölümlere ayrılmış, her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılmıştır. Yani her bölüme, ifade ettiği anlama bağlı olarak bir isim verilip kodlama yapılmıştır. Kodlama sürecinde araştırma soruları dikkate alınarak araştırma çerçevesinde kalınmaya dikkat edilmiştir. Birbiriyle ilişkili kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Kavram ve temalardan yola çıkılarak sonuçlara ulaşılmış ve netice olarak sonuçlar yorumlanmıştır.

Bu araştırmada kitlesel göçle Türkiye’ye gelen geçici koruma altında bulunan Suriyeliler ve uluslararası koruma başvurusu durumunda bulunan Iraklı, İranlı, Pakistanlı ve Afganistanlılar için yasal konumlarından ve kullanım kolaylığından dolayı sığınmacı kavramı kullanılacaktır. 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK, 2013) ile Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Suriyeliler ile Suriyeli olmayan ve

Avrupa dışından gelen sığınmacılar arasındaki fark, Suriyeli olmayan ve Avrupa dışından gelen sığınmacıların BMMYK aracılığı ile uluslararası korumaya başvurma ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilme hakkının olmasıdır. Türkiye coğrafi çekince ile imzaladığı Cenevre sözleşmesi gereği Avrupa Birliği vatandaşları dışındakilere mülteci statüsü vermemektedir (UNHCR, 1951). Bu yüzden Avrupa dışından gelen pek çok sığınmacı, Türkiye’de geçici statüde kalmakta, farklı illerde ikamet etmektedirler. Bu illerden biri olan Düzce’de on bin civarında sığınmacı bulunmaktadır. Bu sığınmacılardan iki bin kişisi geçici koruma altındaki Suriyeliler olmakta, geri kalanlar kişiler ise uluslararası koruma başvurusu konumunda bulunan Iraklılar, İranlılar ve Afganistanlılar olmaktadır (Dağlı, 2018, s. 22).

Bulgular

Görüşülen kadınların demografik profiline bakıldığında, kadınların 43-61 yaş arasında oldukları görülür. Kadınlardan ikisi üniversite mezunu, altısı lise mezunu, üçü ilköğretim mezunudur. Görüşülen kadınların hepsi evli ve çocuk sahibidir. Görüşülen kadınların meslek dağılımına bakıldığında, üç kişi daha önce özel sektörde çalışmış, üç kişi resmi bir kurumda halen çalışmakta, bir kişi sahibi olduğu işyerinde çalışmakta, diğer üç kişi de ev kadınıdır. Görüşme yapılan kadınların hepsinin aktif oldukları dernekler haricindeki STK’lara ayrıca üyelikleri bulunmaktadır. Hiçbir ücret almadan gönüllü olarak yardım derneklerinde çalışan bu kadınlar, ortalama on beş senedir yardım faaliyetlerinde aktif olarak yer almaktadırlar.

Kadınların STK’larda Gönüllü Çalışma Motivasyonları

Görüşülen kadınlar, gönüllülük faaliyetlerindeki motivasyonlarını “merhamet”, “insanlık”, “empati”, “sorumluluk” kavramlarıyla açıklamışlardır. Görüşülen kadınlardan altısı “merhamet” ve “insanlık” kavramlarına vurgu yaparken, üçü “sorumluluk”, “Allah rızası” kavramlarına vurgu yapmıştır. Kadınlardan ikisi ise yardım yapmayı, insanların ihtiyaçlarını karşılamayı ve bunu gönüllü olarak yerine getirmeyi “yaşam tarzı” olarak açıklamışlardır. On beş yıldır dernek faaliyetlerine katılan Ezgi (46), dernekte gönüllü olarak çalışmasının sebebini “merhamet” ve “empati” kavramı ile açıklamıştır:

İçimdeki o merhamet duygusu dürtülüyor beni. Birilerine yardım etmeyi seviyorum, istediğim bir şey, beni çok rahatlatan bir şey. Yani rahatlıyorum birine yardımcı olduğum zaman...O çocukları, o anneleri gördüğüm zaman, bir kadın olarak, bir anne olarak empati yapıyorum. Çok zor olduğunu düşünüyorum. Ben ne yapabilirim düşüncesi bu şeylere yönlendiriyor beni. (Ezgi, 46)

Gönüllü olarak dernekte aktif rol alan kadınlardan Kübra (61) ve Kardelen (57) de

merhamet duygusuna vurgu yaparken aynı zamanda çevresindekilere ve ihtiyacı olanlara yardımcı olmakla kendilerini sorumlu hissetmektedirler. İhtiyacı olan kişilerin varlığından haberdar olmalarının vicdanlarında yarattığı rahatsızlığı şöyle dile getirmişlerdir:

Onlar (gelen sığınmacılar) orada açken, onlar orada üşürken sen nasıl duracaksın. Komşusu açken tok yatan bizden değildiri nereye götüreceksin. (Kübra, 61)

Onların durumuna üzülüyorum yani, ben rahat rahat yerken onların yokluk içinde olması beni çok üzüyor üzülüyorum yani, ben rahat edemiyorum, onlar orada açken ben rahat olamıyorum. (Kardelen, 57)

Sığınmacıların kaldığı bir eve gitmiştik mesela ben çok üzülmüştüm. Evin elektriği yoktu, sobayı yakacak hiçbir şey yok ve kar kış soğuk. Yere basmıştık, beton ayağımıza yapışmıştı soğuktan mesela. Onu hiç unutmuyorum, o insanların dramını. Hâlâ onlar üşüyormuş gibi hissederim. Her şeyden önce o insanların yerine kendimizi koymamız lazım, mutlaka bunu yapmamız lazım, orada ben olabilirdim, biz olabilirdik. (Neslihan, 51)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi, kadınların gönüllü olarak yardım derneklerinde aktif olmalarında vicdani ve dini duyguları ağır basmaktadır. Görüşülen kadınların kendilerini hem ihtiyacı olan kişilere, hem de yaratıcıya karşı sorumlu hissetmeleri de yardım faaliyetlerini yapmalarında itici olan etkenlerden olduğu, yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Ayrıca sığınmacı aileleri ziyarete gittiklerinde karşılaştıkları manzaraların kendilerini derinden etkilediğini, bu durumun merhamet ve sorumluluk, empati duygularının artmasına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Kadınların STK'larda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Roller

STK'ların sığınmacılara yönelik yaptıkları faaliyetler arasında gıda, giysi temin etme, barınma ihtiyacı için ev kiralama, geçici nakit yardımı, eğitim ve sağlıkta yönlendirme, danışmanlık hizmetleri bulunmaktadır. Hem erkek hem de kadın üyelerin bulunduğu bahsi geçen bu STK'larda kadınlar ve erkekler arasında toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal olarak farklı yer ve zamanlarda kadınlara ve erkeklere yüklenen roller ve sorumluluklarla ortaya çıkan "cinsiyet kimlikleri"dir (Bütün, 2010, s. 11). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin biyolojik olarak farklı olmasının ötesinde, kültürel olarak kadını ve erkeği toplumsal bir kadın ve erkeğe dönüştüren bir kavramdır; ayrımcı, eşitsiz, baskıya dayalı bir toplumsal düzene vurgu yapar

(Acar-Savran ve Demiryontan, 2016). Toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünde erkekler, parasal karşılığı olan piyasa için üretimi yaparlar ve politik kararlar alırlar. Kadınlar ise parasal karşılığı olmayan çocuk doğurma ve yetiştirme, hanenin günlük işleri, hane üyelerini ertesi günün üretim sürecine hazırlama gibi işleri yerine getirirler (Ecevit, 2003, s. 83). Bora’ya (2011) göre cinsiyete dayalı iş bölümü, basitçe bir görev paylaşımı anlamına gelmediği gibi, iki cinsiyetin hayatın yükünü eşit olarak paylaşması anlamına da gelmemektedir. Aksine, cinsiyete dayalı iş bölümü kadınlar aleyhine büyük bir eşitsizlikle ve ciddi ayrımcılıklarla sonuçlanmaktadır (Bora, 2011, s.6).

Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bu işbölümünde STK’larda erkekler hesap yapmaya dayalı ekonomi ve resmi prosedürlerle ilgili işlerde, kadınlar ise ev içi işlerin devamı niteliğindeki daha duygusal olan sosyal ilişki ve emek gerektiren işlerde yer almaktadırlar. Erkeklerin derneklere görevleri üyelik aidatlarının ödenmesinin takibi, ihtiyacı olanlara ev eşyası, yakacak, giyecek ve yiyecek taşımada araç temin etmek ve eşya taşıma gibi lojistik işler olurken; kadınların dernekteki görevleri, ihtiyaç sahiplerini belirleme ve bağışçılarla yardım yapılacak kişiler arasında aracılık vazifesini sürdürmektir. Ayrıca kadınlar toplantı, kermes, kahvaltı, iftar gibi etkinlikler düzenleme, kermes için yiyecek ve satış için ürünler hazırlama konularında dernekte aktif olmaktadır. Bu işlerin yanında eğitim faaliyetleri düzenleme, hijyen, temizlik, sağlık, ev idaresi, psikolojik destek konularında yardım ettikleri ailelere destek olmaktadır. Sığınmacılara yardım eden derneklerin birinde gönüllü olarak çalışan Reyhan (48), dernekteki iş bölümünü şöyle aktarmıştır:

Erkekler bize daha çok lojistik destek sağlıyorlar, maddi olarak dernek gelir-giderlerine katkıda bulunuyorlar. Lojistik destek derken yapacağımız programlarda bizden önce gidip ayarlamalar yapıyorlar, bir şeyler taşınacaksa kermeslerde onları taşıyorlar, ses sistemlerini hazırlıyorlar... Biz faaliyetleri organize ediyoruz, mantı günleri yapıyoruz her salı burada mantı yapıyoruz, ailelere maddi anlamda destek olabilmek için... Kermesler yapıyoruz, çocuk şenlikleri yapıyoruz, piknikler, iftarlar organize ediyoruz.(Reyhan, 48)

Gençlik yıllarından beri yardım faaliyetlerinde aktif olan ve son iki senedir hafta içi her gün dernek işleri ile ilgilenen Selma (40), erkeklerin, ihtiyacı olan ailelere eşya taşımak için araç temin etme konusunda faal olduğunu söylerken, kadınların aileleri ziyaret etme ve ihtiyaç tespitinde daha faal olduğunu ifade etmiştir:

Açık söyleyeyim bizim kadınlarımız yardım konusunda, evlere gidip gelme konusunda daha çok çalışıyor. Kadınlar bu konularda daha aktif, erkekler de araba bulma konusunda aktif oluyor. (Selma, 40)

Burada araç temininden kastedilen, koltuk, kanepeler gibi ev eşyası, beyaz eşya ya da fazla sayıda koli taşınması için ihtiyaç duyulan büyük araçlardır. Nitekim görüşülen kadınların yedisinin kendi aracı bulunmaktadır. Bu kadınlar yiyecek kolisi, kıyafet gibi eşyaların taşınmasını şahsi araçları ile yaparken, daha büyük eşyaların nakli için derneklerdeki erkeklerden yardım istemektedirler.

Kadınların Sığınmacılara Erişim ve Yardımların Tespitindeki Kilit Rolü

STK çalışanı kadınlar arkadaşlık, komşuluk, akrabalık gibi sosyal ilişkilerini kullanarak yardıma muhtaç sığınmacıların tespiti, kültürel çeşitliliğe göre ihtiyaç tespiti, resmi kuruluşlarla işbirliği ve iletişim hususunda kilit rolde olmaktadır. Şöyle ki, sığınmacılara yardım eden dernekler Düzce halkı tarafından bilinmekte olup özellikle sığınmacılara karşı duyarlı olan kadınlar, çevresinde, mahallesinde, sokağında gözlemlediği, tespit ettiği ihtiyaç sahibi sığınmacıları arkadaşları, tanıdıkları aracılığıyla ya da doğrudan dernek yetkilisi kadınlara bildirmektedirler. Dernek yetkilileri, üyeleri tarafından ya da üyelerinin tanıdıkları tarafından kendilerine bildirilen aileleri evlerinde ziyaret etmektedirler. Ziyaret ettikleri evlerde gözlemler yaparak, sığınmacılarla konuşarak ihtiyaçları tespit edip not almaktadırlar. Ardından bağışçılardan aldıkları aynı ve nakdi yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadırlar. Çevresinin yönlendirmesiyle sığınmacıları tespit ettiklerini Reyhan şu şekilde belirtmektedir:

Çevremiz sayesinde, hani arkadaşımız, konumuz, komşumuz, bu işe gönüllü çalıştığımızı bilen kişiler diyor ki bize, şurada yeni gelmiş bir sığınmacı aile var, şurada yetim, eşi vefat etti, yetim çocuklar var, ya da boşanmış bir aile. Buraya da bakar mısınız gibi, öyle eş dost yönlendirmesiyle de oluyor(Reyhan, 48).

Bir diğer STK gönüllüsü olan Handan ise, sığınmacı aileleri tespit eden üyelerinin ya da üye yakınlarının doğrudan kendilerine ulaştığını ve evleri ziyarete gittiklerini şöyle anlatmaktadır:

Bize birisi mesaj attığında, telefonla aradığında, şurada ihtiyacı olan kişi var denildiğinde, açık adresini yazar mısın diyoruz, en kısa zamanda gidiyoruz, aileyi yerinde ziyaret ediyoruz, incelemelerde bulunuyoruz...Çevreden de bildikleri için bizim bu işlere baktığımızı. Çevreden eş dosttan geliyor, bilgilerini atıyorlar, biz bire bir ziyaretine gidiyoruz (Handan, 43).

STK çalışanı kadınların, diğer derneklerle ve her mahallede temsilcisi olan parti kadın kollarıyla etkileşimlerinin olması, ihtiyacı olan sığınmacıların tespitinde önemli olmaktadır.

Üyesi olduğu yardım derneği haricinde parti kadın kollarında da aktif olan Aslıhan (43), mahalle temsilcileri sayesinde her mahalledeki ihtiyaç sahibi sığınmacılardan haberdar olduklarını söylemiştir:

Her mahallede temsilcimiz var bizim, herkesi görevlendirdik, ihtiyaç sahibi, mağdur kişileri bize bildirin diye. (Aslıhan, 43)

Düzce’ye gelen sığınmacıları tespit ettikten sonra aileleri adreslerinde ziyaret eden STK gönüllüsü kadınlar, evde gözlemler yaparak ve aileye ihtiyaçlarını sorarak bir ihtiyaç listesi hazırlamaktadırlar. Ailelere ziyarete gittiklerinde yaptıkları ihtiyaç tespit sürecini Gizem (44) şu şekilde anlatmaktadır:

Evlerine gidiyoruz, yaşam alanlarına bakıyoruz, aileye ne kadar gelir girdiğine bakıyoruz, az buçuk ne kadar gideri olacağını, elektrik, suyu, kirayı hesaplıyoruz, ihtiyaçlarını soruyoruz, o şekilde yardım yapıyoruz. (Gizem, 44).

Ayrıca kadın üyelerin oluşturduğu WhatsApp grubu üzerinden olumsuz koşullarda yaşayan sığınmacıların yaşadığı fiziki mekânın resimlerinin paylaşılması, ev eşyası, gıda, giysi, yakacak gibi yardımlara ihtiyacın olduğunun belirtilmesi, sığınmacıların ihtiyaçlarının hızla giderilmesini sağlamaktadır. Haftalık toplantılar ve WhatsApp grubu üzerinden sürekli birbirlerinden haberdar olan dernek üyesi kadınlar, gündüz ya da gece fark etmeden günün herhangi bir saatinde bildirilen adrese gitmekte, sığınmacılara yardım etmektedirler.

Görüşülen STK gönüllüsü kadınlar, sığınmacıların temel ihtiyaçlarını sağlama hususunda ilk muhatap olan kimseler olmaları bakımından adeta “ön safta çalışan” müdahaleciler gibi bir işlev üstlenmektedirler. İngilizcede “frontline workers” olarak adlandırılan ön safta çalışanlar, önemli ihtiyaçlardan yoksun, sağlık ve sosyal ihtiyaçları olan ve insan hakları suiistimaline uğramış kişilerle çalışan sivil toplum kuruluşlarındaki sosyal çalışmacılar olmaktadır (Robinson, 2013: 11).

Kadınların Sığınmacılarla Etkileşimi

STK’larda aktif olarak çalışan kadınlar, ziyaret ve ihtiyaç tespiti için sığınmacıların evlerine girme konusunda erkeklere göre daha avantajlı olduklarını belirtmektedirler. Gelen sığınmacı ailelerin daha çok kadın ve çocuklardan oluştuğunu belirten STK çalışanı kadınlar, bu ailelerin, dini inançları ve kültürleri gereği bir erkekle muhatap olmaksızın kadınlara muhatap olmayı tercih ettiklerini belirtmektedirler. Kadın sığınmacıların kendileriyle daha rahat iletişim kurduğunu belirten Deniz (44), bu durumu şöyle anlatmıştır:

Bizim kadın olmamız avantaj... Geliyorlar abla, abla, çocuğunu gösteriyor işte bez istiyor, mama istiyor, işaret diliyle bana bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Kadın kadına temas daha farklı oluyor. Birde onları daha iyi anlayabiliyorsun. Ben de bir anneyim, çocuğu için bir şeyler istiyor orada...Bir de zaten kadınlar da erkeklere sokulamıyorlar. Bana resmen yakama falan yapışanlar var. Sarılıp ağlayanlar falan oluyor, çocuğunu gösteriyor. (Deniz, 44)

STK gönüllüsü kadınlar sığınmacı kadınlarla iletişimde hijyen, temizlik, sağlık, ev ekonomisi ve psikolojik destek gibi konularda da yardımcı olmaktadır. Yeri geldiğinde sığınmacı kadınlara ev temizliği, ev içi düzen ve yemek hazırlama gibi ev içi işlerde tavsiyeler verdiklerini, hatta uygulamalı olarak gösterdiklerini söylemişlerdir. Sığınmacı aileler STK çalışanı kadınlara “abla” “anne” şeklinde hitap etmekte hatta kendi ülkelerinde kalan annelerinin yerine bu kişileri koymaktadırlar. İlgi, şefkat beklentisi, psikolojik destek, yönlendirme konusunda da STK gönüllüsü kadınlardan destek bekleyen sığınmacı aileler, 7/24 bu kadınları arayabilmektedirler. Bu durum STK’larda gönüllü olarak çalışan kadınların sığınmacı ailelerle iletişiminde, sosyal yardımcı rolünden ziyade daha çok anne, abla ya da koruyucu rolünü üstlendiklerini göstermektedir. Maddi, manevi her türlü konuda sığınmacı ailelere destek veren Kardelen (57), sığınmacı ailelerin kendisini anneleri yerine koyduklarını ve her türlü sorunda kendisinden yardım istediklerini şu şekilde anlatmıştır:

Hepsi bana anne anne diyor. Elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışırım maddi, manevi olarak. Ararım, hal hatır sorarım, ne yapıyorsunuz, ne ediyorsunuz derim...Anne hiçbir şey yok evde, annem açız diye aradıklarını biliyorum. Elimden geldiğince göz kulak olmaya çalışırım. Zaten anneleri burada yok, senelerdir görmemişler, beni anneleri yerine koyuyorlar. Bayramlarda ziyaretime gelirler, her hafta ararlar, hal hatır sorarlar, anne ziyaretimize gelirler...Bir ara eşiyile dargın olmuştu, bana geldiler ara bulmamı istediler.” (Kardelen, 57).

Belediye kadın kollarında görev alan Gonca (47), sığınmacı ailelere verdikleri desteklerin sadece yardım götürmekle kalmadığını, kendisini etkileyen bir olayla anlatmıştır. Yardıma gittikleri 27 nüfusu olan sığınmacı ailenin evinde yeni doğum yapan kadına rasgeldiklerini, yeni doğan bebeği bile kendi elleriyle yıkadığını anlatmıştır:

Evin içerisinde mutfak gibi bir yer var, oraya girdim, yerde bir tane bebek yatıyor, daha göbek bağı yeni kopmuş, size anlatamam... onu ilk ben yıkadım... (Gonca, 47).

Sığınmacı ailelerin her türlü ihtiyacı için ilk başvurdukları kişiler olan STK çalışanı kadınlar, sığınmacı aileleri kimlik sahibi olmaları, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri için gerekli yerlere başvurmaları konusunda yönlendirmektedirler. Bu

konuda İl Göç İdaresi, Valilik, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve İl Sağlık Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde olmaktadır. Bazı durumlarda ise sığınmacı aileyi sağlık kurumlarına kendileri götürmekte, tedavilerinin yapılmasını sağlamaktadırlar. Eğitim konusunda ise her gittikleri aileyi, çocuklarını okula göndermeleri konusunda teşvik etmektedirler.

Göründüğü kadarıyla kadınların STK’lardaki emekleri ve yaptıkları bu işler, kadının ev içinde yaptığı karşılıksız ve fark edilmeyen emek ile benzerlik göstermekte, özellikle kamusal alanda kadınların STK’ları temsilinde görünür olamamaktadır. Handan (43) emeklerinin görünmezliğini, “Sahada çalışan biziz ama erkekler protokolle resim çekilirken en önde, nezaketen bile bize yer vermiyorlar” şeklinde ifade etmiştir.

Kadının “görünmeyen emeği” kavramı kadınların aile içinde, yakınlarıyla ilişkilerinde harcadıkları karşılıksız emeği anlatmaktadır. Görünmeyen emek, kimi zaman ev işi/ yuva işi şeklinde sınıflandırılırken, kimi zaman fiziksel emek/duygusal emek olarak tasnif edilmektedir (Acar Savran, 2004). Ev işleri şeklinde sınıflandırıldığında, bu işler kadınların ev içinde yaşamsal faaliyetlerin karşılanması için gerçekleştirdikleri yemeklerin hazırlanması, sunulması, evin, giysilerin temizlenmesi gibi ev işleri olmaktadır. Çocuklara yönelik olarak çocukların bakımı, beslenmesi, temizliği, okula bırakılması, okuldan alınması, sinema, spor gibi çeşitli sosyal faaliyetlere götürülmeleri, öğretmenleriyle görüşülmesi, arkadaşlarıyla sosyal faaliyetlerinin organizasyonu, ödevlerine yardımcı olunması gibi işleri kapsamaktadır. Yaşlı ve hastalara yönelik olarak ise bakımları, beslenmeleri, temizlik işleri, ilaçları, uykuları, pansumanları, doktor ve hastane randevularının takip edilmesi gibi işleri kapsamaktadır (Başterzi ve Yılmaz, 2013, s. 6). Bu emeklerin görünmemesinin birçok sebebi vardır. Birinci neden, bu emeğin doğallaştırılmış emek olarak görülmesidir. Kadınların yaptıkları bu işler, kadın doğasının bir parçası, kadınların doğal yatkınlıkları olarak sunulur. Yani kadınların bu işleri yapmak için emek harcaması iş olarak değil, davranış biçimi olarak görülür. İkinci olarak bu işlerin miktarının gizli olması ve belirlenmiş mesai saatlerinin olmamasıdır. Üçüncü neden ise bu emeklerin karşılığının olmamasıdır (Acar-Savran ve Demiryontan, 2016, s.11). Aynı şekilde kadınlar sığınmacılara yardım ederken sadece yardım paketi vermekle kalmamakta, onlara anne abla gibi destek olmakta, gerektiğinde psikolojik destek sağlamakta, ev temizliği konusunda yardım etmekte, yemek yapmayı öğretmekte, sığınmacı çocukların okula gitmesi için ailelerini ikna etmekte, gerektiğinde sağlık kuruluşlarına sığınmacı aileleri kendileri götürmekte, hatta sığınmacı ailelerin aile içi sorunlarının çözümünde arabulucu olmakta, onlara yardım etmektedir.

Sonuç

Demokratik katılıma olanak sağlayan ve ortak değerler doğrultusunda örgütlenen sivil toplum kuruluşları (STK) günümüzde geniş bir alanda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Özellikle 2011 yılından sonra Suriye’de yaşanan iç savaştan ve Ortadoğu’daki iç karışıklıklardan dolayı Türkiye’ye gelen sığınmacıların acil ihtiyaçlarını giderme hususunda ve haklarının ne olduğu konusunda bilgilendirmede birçok STK önemli görevler üstlenmektedir. Bu STK’larda özellikle kadınların, yardımların tespiti, karar verilmesi ve sağlanması aşamalarında aktif olarak çalıştıkları ve rol aldıkları görülmektedir. STK çalışanı kadınların hem sığınmacı ailelere yaptıkları yardım faaliyetlerinde hem de sığınmacı kadınlarla ilişkilerinde kritik rolleri bulunmaktadır. STK’larda gönüllü olarak çalışan ancak tam zamanlı ücretli çalışanlar gibi aktif rol alan görüşülenler, sığınmacıların tespitinden tüm yardımların organizasyonuna ve denetlenmesine kadar çeşitli işleri yerine getirmektedirler. Kadınlar kurdukları sosyal ilişkiler sayesinde özellikle ne yapacağını, nereye başvuracağını bilmeyen kayıt dışı olan/kimliği olmayan kent çeperlerinde yer alan mahalle ve sokaklardaki sığınmacılara ulaşabilmektedirler. Böylece kadınlar oluşturdukları mahalle ve sokak ağları sayesinde sığınmacıları daha kolay tespit edebilmektedirler. Yine sığınmacı ailelerin yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçlarını kendi derneklerine gelen aynı ve nakdi yardımlar sayesinde ihtiyaç sahiplerine ulaştırmada köprü vazifesi görmekte ve sığınmacı ailelerin ev eşyası, ev kirası, faturalar dahil evlerinin tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Sığınmacılara yardım yaparken resmi kurumlarla işbirliği içerisinde olan bu kadınlar, sığınmacı ailelere aracı olmakla kalmayıp ailelerin duygusal, sosyal tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Her türlü yardım faaliyetlerinde faal olan bu kadınlar yeri geldiğinde sığınmacı kadınlara yemek pişirme, ev temizliği gibi konularda da yardım etmektedirler. Bu rolleriyle STK çalışanı kadınlar sadece dernek çalışanı gibi değil, günün her saatinde ulaşılabilir olmasıyla sığınmacı ailelerin annesi, ablası, koruyucusu konumunda olmaktadır. Bu durum sığınmacılar ile yerli halkın uyum sağlamasına, gönüllü çalışan kadınların daha fazla empati yapmasına, paylaşma ve iyilik duygularının artmasına sebep olmaktadır. Fakat hiçbir ücret almadan gönüllü olarak çalışan kadınlar evde olduğu gibi dernekte de yaptıkları işlerin miktarı olmamakta, belirlenmiş bir mesai saati bulunmamakta, çalışma, dinlenme, iş zamanı, boş zaman iç içe geçmekte, en önemlisi ise emekleri görünmemektedir. Emeklerin görünmemesi kadınların resmi alanlarda daha az söz sahibi olmalarına neden olmaktadır. Alanı bilen ve sorunları tanıyan kişiler olmalarına rağmen, emeklerinin görünmezliği nedeniyle alanda karşılaşılan sorunların çözümü için politika yapımında istişare edilen kişiler olmamaktadırlar.

The Role of Women Working in NGO Humanitarian Aid to Asylum Seeker from the Perspective of Gender in Duzce

Fatma Kızılelmas^a

Abstract

As the war in Syria and the due to internal strife in the Middle East, millions of people took refuge in Turkey that applies open-door policy since 2011. The vast majority of incoming people started to live in the provinces. In the mean while many international, national and local non-governmental organization (NGO) state audit and the refugees who took refuge in Turkey with the support of international funding emergency and psycho-social needs plays an important role in meeting. In national and local NGOs, it is observed that especially women workers play an active role in the determination, decision-making and assistance of those who need help. This study focuses on the role of women workers in NGOs within the voluntary organizations as well as in the provision of humanitarian assistance to asylum seekers. It is examined the roles of women working in NGOs that help refugees in shelter, food, clothing, education, health, social cohesion, psychological support and the impact of women's social networks on determining the relationship and communication styles among asylum-seeking women. In this context, the study is based on interviews with eleven women volunteering in municipality women's branch and seven associations cooperating with the Fellowship, Kinship, Solidarity and Communication Center (KADIM) established under the Social Assistance Foundation of Düzce Governorship. Women's labor in the humanitarian aid activities given to the asylum seekers and the relevant NGOs was addressed from a gender perspective. Qualitative research method was used in the study, semi-structured interview form and data were collected through in-depth interview method. The data obtained from individual interviews analyzed by content analysis method. The findings of the empirical study indicate that women who work voluntarily and actively in NGOs have an indispensable role in the organization and distribution of humanitarian aid. It is observed that women who work with NGOs, especially those who have identified through social networks such as friendship, neighborhood, kinship and political party membership, are more advantageous than males to enter the private sphere of asylum seekers, to visit their homes, to communicate with women and children and to determine their needs. As a continuation of gender-based division of labor, women volunteers are expected to continue their role of "mother" and "sister at home as well as asylum seekers. Women who do not have any social service training are expected to meet all the needs of the asylum-seeker families, while they are the, mother and sister lam of their families. However, the efforts of women volunteer women, such as the invisible labor of women in the home, do not appear here.

Keywords

Asylum seeker • Migration • Non-Governmental Organizations • Gender • Humanitarian Aid

^a Duzce University PhD Student of History Department Migration Studies e-mail: ftkzllms@gmail.com

Received: September 10, 2019
Accepted: November 5, 2019

Copyright © 2019 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Summer 2019 • 4(2) • 81-89

Extended Abstract

The participation of women in civil society, which is the area where individuals practice and discuss the rights and obligations they have acquired, was only after the 18th century in western societies. After this century, women attempted to fight for their rights to participate in political / social life. Thus, women were organized as a form of struggle and entered the civil society as a non-state area in a modern sense. (Çaha, 2017, s. 11-37). On the contrary to the historical development in western societies, women in Ottoman society participated in social life, owned property, were active in buying and selling and land rental business. (Gerber, 1980; Jennings, 1975). Women who have their own wealth either donated their wealth to foundations or established foundations. Many institutions like mosque, fountain, imaret and hospitals provided services to a large part of the society with their activities and made positive contributions to social relations (Baer, 1983; Zarinebaf-Shahr, 1982). This process continued with aid, education, culture, seeking solutions to the problems of the country, and political association activities aimed at defending the country. Women in the World War One, the War of Independence and in the national construction process, played important roles with these activities and their combative attitudes. Although women were more involved in the public sphere in the post-republic period, they were often sentenced to traditional roles and engaged in activities that were a continuation of the gender-based division of labor at home. (Çaha, 2017, s.152). Today, Women's civil society activities still continue with the non-governmental organizations, especially in the fields of humanitarian aid and education. (Küçükkayış Bilgin, 2016, s. 81). Women who are especially active in humanitarian associations, provide psychological, socio-economic support, and comprehensive activities with educational programs, to eliminate material and moral problems caused by environmental conditions. This situation is seen more clearly in troubleshooting many of the needs of refugees coming to Turkey in 2011 after internal turmoil in Syria and the Middle East countries because of the war.

Method

The subject of this research is women working voluntarily in NGOs providing socio-economic support to asylum seekers and their duties in NGOs and their interaction with the refugees. The aim of the research is to increase the visibility of women working in NGOs in the fields of in-kind aid, financial aid, education, health, housing and psychological support. The questions of the research are the role of women in NGOs, within the framework of NGOs that help refugees on shelter, food, clothing, education, health, social cohesion, and psychological support by providing humanitarian aid based on needs, how the sharing of tasks occurred during the distribution of aid, the relationship between the working women and

refugee women and how communication forms are established, the reasons that push women to work voluntarily in NGOs and the impact of women's social networks in determining those who need help.

Qualitative research method has been adopted in order to understand social reality deeply. To be able to understand the experiences, feelings, perceptions and perspectives of the people concerned, research data was collected through in-depth interview method, which is one of the most frequently used methods in qualitative research. Semi-structured interview form was used in the interviews. Semi-structured interview form which was prepared before the research; consists of 37 questions under the titles of demographic questions, social memberships, aid process, cooperation in the association and role distribution. Questions about social membership like how many years have they been active in the charity association they work for, whether they work on a voluntary basis, the number of active women in the association, women's previous NGO experiences were asked. Questions about the aid process like what kind of aids were given to the ones taking shelters and refugees, what are the criteria for aid, who applied for aid more, continuity in aids, the source of the aids, how the aids were made, and how the persons to be helped were determined were asked. Related to the cooperation and role distribution in the association; whether women or men are concentrated in the management of the association, whether there are different divisions for women and men, what are the roles of women in the association, whether they cooperate with other associations or individuals in determining those who need help were asked.

In the study, the sample was selected by the purposeful sampling method, which is a non-random sample form, consisting of individuals and groups selected based on a specific criterion or feature. A meeting with a total of eleven women, including seven women active in the non-governmental organizations that are members of the Fellowship Kinship Solidarity and Communication Center (KADIM), which was established in 2016 with the aim of providing counseling services to the people taking shelters in Düzce, and four women who are active in the social affairs of the municipality and party's women's branches , is made.

In the research, the data were analyzed by content analysis method, which is one of the qualitative data analysis methods, aiming to analyze the collected data in depth and to reveal previously unclear themes. The sound recordings obtained from in-depth individual interviews were listened to and deciphered and transcribed. These statements which were obtained from the interviewees, were carefully read several times, divided into meaningful sections, and were tried to find out what each section meant conceptually. In other words, each section is given a name and code which depends on the meaning that it expresses. Cautions were taken to stay within the framework of the research by considering the research questions

during the coding process. Themes were created by bringing together related codes. Based on the concepts and themes, the results were obtained and they were interpreted.

In this study, for Syrians who came to Turkey with a mass migration and who are the applicant under temporary protection, for Iraqi, Iranians, Pakistanis and Afghans who are in the situation of international protection applicants, the term of “asylum-seekers” will be used because of the ease of use and their legal status.

Findings

Two of the women interviewed are between 43-61 years old, two are university graduates, six are high school graduates and three are primary school graduates. All of the interviewed women have membership in NGOs, except for associations in which they are active. These women, who are voluntarily working in charities without taking any money, have been actively involved in charity activities for an average of fifteen years. Conscientious and religious feelings make women participate in charities as a volunteer. They also stated that when they visited refugee families the scenes, they encountered affected them deeply and this situation increased the feeling of compassion and responsibility and empathy.

NGOs' activities for asylum seekers include providing food, clothing, renting homes for sheltering needs, temporary cash assistance, education and health referral, and consultancy services. There are gender-based divisions of labor among women and men in these NGOs, which are mentioned to include both male and female members. In this division of labor based on gender roles, while men are involved in jobs related to economics and formal procedures based on computation, women are involved in more emotional social affairs and labor-intensive jobs that are a continuation of domestic work in NGO. While the duties of men in associations are logistics, such as tracking the payment of membership fees, providing household goods for those in need, fuel, clothing and food transportation, and carrying goods; women's duties in the association are to identify those in need and to continue to act as intermediaries between donors and people in need. In addition to, women are active in the association in organizing events such as meetings, kermis, breakfast, iftar, preparing food for sale and products for sale.

Women working as NGOs play a key role in identifying asylum seekers in need of assistance, identifying needs according to cultural diversity, collaboration and communication with official institutions, using social relationships such as friendship, neighborhood, and kinship. That is, the associations that help asylum seekers are known by the people of Düzce, and especially the women who are sensitive to asylum seekers report the needy asylum

seekers around their neighborhood, neighborhood, street to their friends, through their acquaintances or directly to the officials of the association. Association officials visit families who are informed by their members or by familiars of their members. They observe and take notes by making observations in the houses that visited by them, talking to asylum seekers. Then they deliver in-kind and cash aid they receive from donors to those in need.

NGO volunteer women also assist in communicating with asylum-seeking women in areas such as hygiene, cleanliness, health, home economy and psychological support. When necessary, they told the asylum-seeking women that they gave advice, or even applied, in domestic work such as house cleaning, domestic order and food preparation. Asylum-seeking families refer to women who working in NGOs as “older sister”, “mother” and even replace their mothers who stay in their own country. Asylum-seeking families who expect support from NGO volunteer women on interest, compassion expectations, psychological support and orientation, can call these women 7/24. This shows that women working as volunteers in NGOs assume more of their mothers, sisters or foster rather than social help role in their communication with refugee families.

Results

Due to the civil war in Syria after 2011 and the turmoil in the Middle East, many NGOs play important roles in troubleshoot issues in the urgent needs of asylum seekers coming to Turkey and informing them about their rights. In these NGOs, it is observed that especially women are actively working and taking roles in the determination, decision making and provision of benefits. NGO employees have critical roles both in their relief activities for asylum-seeking families and in their relations with asylum-seeking women. Interviewees who work voluntarily in NGOs but take an active role such as full-time wage workers, perform various tasks from the identification of asylum seekers to the organization and supervision of all benefits. Thanks to the social relationships they establish, women can reach asylum seekers who don't know what to do or where to apply, are illicit / have no identity in the neighborhoods and streets in the city walls. Thus, women can identify asylum-seekers more easily thanks to the neighborhood and street networks they have created. In addition, they serves as a bridge in delivering basic needs of the refugee families, such as food and clothing, to the needy thanks to the in-kind and cash aids coming to their own associations and meet all the needs of the refugee families, including household goods, house rent, and bills.

These women who cooperate with official institutions while helping asylum-seekers not only serve as an intermediary for asylum-seeking families but also meet all the emotional and social needs of families. These women, who are active in all kinds of aid activities, also

help refugee women in cooking, house cleaning issues like these. With these roles, women working in NGOs are not only like the employees of the association but are available at all hours of the day and become the mother, elder sister and protector of the refugee families. This situation causes refugees and indigenous people to adapt, volunteer women to empathize more, share and increase their sense of well-being. However, the voluntary working women do not have the amount of work they do at the association, just like at home, there is no set working hours, work, rest, work time, leisure time intertwine, most importantly, their labor is ignored. Ignoring the efforts causes women to have less say in official areas. Although they are the people who know the area and the problems, they aren't the ones who have been consulted in policy making for the solution of the problems encountered in the area due to their efforts being ignored.

KAYNAKÇA/REFERENCE

- Acar-Savran G (2004). *Beden emek tarihi*. Kanat Kitap: İstanbul.
- Acar-Savran, G ve Tura Demiryontan, N. (2016). *Kadının görünmeyen emeği*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Açma, B.(2014). *Sivil toplum örgütleri*. Bihan Kartal &Belkıs Kümbetoğlu (Ed). Yeni toplumsal hareketler (ss.246-266). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Adıgüzel, Y. (2017). *Cultural integration of immigrants*. Adem Esen & Mehmet Duman (Eds.) *Syrian undertemporary protection in Turkey findings and recommendations*.(pp. 185-209). İstanbul: WALD Publisher.
- Baer, G. (1983). *Woman and waqf: an analysis of the Istanbul Tahrir of 1546*, *Asian and African Studies*, 17, (pp. 9-27).
- Başterzi, A.D. & Yılgör, A. (2013). *Görünmeyen emeğin görünürlüğü üzerine bir tartışma*. <https://www.academia.edu/11316578>.
- Bayram, M (2001). *Türkiye Selçukluları döneminde bilimsel ortam ve ahiliğin doğuşuna etkisi*. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10, 1-11.
- Bütün, M. (2011). *Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden çocuk bakım hizmetleri: farklı ülke uygulamaları*, (Uzmanlık Tezi, Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2535/melekbütün.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Coşkun, E. (2017). *Sosyal hizmetin kapsamadıkları*. (Editör: Neşe Şahin Taşgın; Uğur Tekin ve Yasemin Ahi). *Sosyal hizmetlerde güncel tartışmalar*, Ankara, Nika Yayınları, 217-231.
- Çaha, Ö. (1996), *Sivil kadın: Türkiye’de kadın ve sivil toplum*, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Dağlı, Z. (2018). *Göçmenler yerel halk ve paydaşların gözüyle göç yönetimi Düzce örneği* (Editör: Hamza Ateş ve Turgay Ovalı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Dernekler Dairesi Başkanlığı. (2018). www.dernekler.gov.tr. Erişim tarihi 12.07.2018.

Düzce Kardeşlik Akrabalık Dayanışma ve İletişim Merkezi, KADİM (2019).
http://www.duzcekadim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=1329&lang=trerişim tarihi 26.08.2019.

Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir Bu ilişki nasıl çalışılabilir. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25, 83-88.

Gerber, H. (1980). Socialandeconomicposition of women in an Ottamancity, Bursa, 1600-1700, IJMES 12ss. 231-244.

Gönç Şavran, T. (2012). Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri. (Editör: Temmuz Gönç Şavran). Nicel ve nitel araştırmalarda kullanılan araştırma teknikleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 64-104.

Güran Yiğitbaşı, K. (2016). Medya ve mültecileri sivil toplum üzerinden okumak: Mülteci-Der örneği. Marmara İletişim Dergisi, 25, 53-76.

Jennings, R. C. (1975) Womenin early 17th centuryOttomanjudicialrecords-theshariacourt of Anatolian Kayseri”, JESHO18, ss. 105...

Küçükkayış Bilgin, B. (2016). Türkiye’de kent yoksulluğu ile mücadelede kadın gönüllülerin rolü. KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, 2(1), 71-89.

Kümbetoğlu, B. (2017). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. (5. Basım). Ankara: Bağlam Yayıncılık.

Marshall, Gordon (1999) Sosyoloji sözlüğü, (çev. Osman Akınay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, s:662,663.

Robinson, K. (2013). Voicesfromthefrontline: socialworkwithrefugeesandasyllumseekers inAustraliaandthe UK, British journal of socialwork. 1-19.

Şahin M. ve Kaya N.E. (2016). Valide sultanların kurduğu vakıfların kadına yönelik sosyal hizmetleri, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 6, sayı 12, 36-65.

Taşgın, N. Ş. ve Özel, H. (2011) Türkiye’de sosyal hizmetlerin dönüşümü, Toplum ve Sosyal Hizmet, 22 (2), 175-190.

Topçu, E. (2018). Suriyelilere yardım kapsamında kriz yönetimi ve kadın liderliği Ankara örneği, Middle East Journal of RefugeeStudies, 3:1, 39-53.

Türk, G.D. (2016). Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme. Marmara İletişim Dergisi, 25, 145-157.

Yatkın, A. (2013). Bölgesel kalkınma sivil toplum kuruluşları ve kadın katılımı Elazığ örnek alan araştırması. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(2), 163-188.

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2019) <https://www.siviltoplum.gov.tr/organlara-secilen-uyelere-ait-cinsiyet-bilgileri>

İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH). <https://www.ihh.org.tr/haber/kadınlar-icin-vidan-konvoyu>.

Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM). (2018) <http://kadem.org.tr/projeler>.

UNHCR (United Nations High CommissionerforRefugees) (1951) the 1951 RefugeeConvention. <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>.

Zarinebaf-Shahr, F. (1982). Kentsel alana kadının katılımı: XVII. yüzyıl İstanbul’unda kadın vakıfları, Türkler, ed. Hasan Celal Güzel vd., c. 14, s. 15-24.

YAZARLARA NOTLAR

Çalışma Göndermek

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde;

- Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan çalışmalar değerlendirme süreçlerine alınmaktadır.
- Yayıma kabul edilen Türkçe çalışmanın yazarından/yazarlarından geniş İngilizce özet hazırlamaları beklenmektedir. Geniş İngilizce özetle kaynakçada yer alan her bir referansa atıf yapılması gerekmektedir. Türkçe çalışmalar için talep edilen geniş İngilizce özet, yayım kabulü alındıktan sonra gönderilmelidir.
- Yazarlardan katılım bedeli alınmamaktadır.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde aşağıdaki ilkelere uygun çalışmalar yayımlanır.

- Mültecilik konusu ile ilgili nicel, nitel, tekdenekli veya karma araştırma deseni kullanılarak hazırlanan çalışmalar,
- Mültecilik konusunda son dönem alanyazını kapsamlı biçimde değerlendiren literatür analizi, metaanaliz veya metasentez çalışmaları,
- Mültecilik konusunda pratik olarak uygulanabilecek model önerileri sunan çalışmalar veya benzeri özgün nitelikteki yazılar.

Çalışma Değerlendirme Süreçleri

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisine gönderilecek çalışmalar [Yazım Kuralları](#)na uygun olarak hazırlanmalıdır. Gönderilen çalışmalar Editör tarafından öncelikle amaç, konu, muhteva, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden incelenmektedir. Çalışmalar ikinci aşamada Alan Editörü tarafından değerlendirilir.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisindeki editöryal ön değerlendirme kriterleri şu şekildedir:

Nicel çalışmalar için;

- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp sadece veya ağırlıklı olarak frekans, yüzde, fark ve ilişki istatistiklerine dayalı çalışmalar çalışmanın kapsamına göre değerlendirilmektedir.
- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp tekli veya çoklu regresyon, yol (path) analizi, clustur analizi gibi ileri istatistikler kullanılarak hazırlanan çalışmalara öncelik verilmektedir.

Ölçme aracı geliştiren çalışmalar için;

- Sadece ölçme araçları geliştirmeyi raporlayan çalışmalar, geliştirilen ölçme aracının otantikliği, kapsamı, geliştirilen grubun niteliği, geçerlik ve güvenilirlik işlemlerinin yetkinliği vb. ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmektedir.
- Geliştirilen ölçme aracını bir araştırmada kullanarak raporlayan çalışmalara öncelik verilmektedir.

DeneySEL çalışmalar için;

- Araştırma verileri nitel verilerle desteklenmiş deneySEL araştırmalara öncelik verilmektedir.

Nitel çalışmalar için;

- Nitel araştırmalar için araştırma sürecinin geçerlik ve güvenilirlik koşullarının sağlanmış olmasına ve verilerin derinlemesine analiz edilmiş olmasına önem verilmektedir.

Betimsel/Kuramsal çalışmalar için;

- Dergide mültecilik ile ilgili temel sorunları ortaya koyan ve bunlara çözüm önerileri getiren analitik çalışmaların yayımlanması hedeflenmektedir. Diğer taraftan bu kapsama giren çalışmaların kitap bölümü tarzında olmaması beklenmektedir.

Karma (mixed) desenli çalışmalar için;

- Karma desende olan çalışmaların yayımlanma oranı daha yüksektir. Bununla birlikte karma çalışmalarda niçin ve hangi karma metodolojinin kullanıldığının tekniği

ile beraber açıklanması beklenmektedir. Karma desenli araştırmalarda araştırmanın nicel ve nitel kısımları ayrı ayrı değerlendirilir. Nicel ve nitel kısımların ayrı ayrı yukarıdaki kıstasları karşılaması beklenir.

Ayrıca;

- Alanda çok sık kullanılan ölçme araçlarına dayalı çalışmaların ve oldukça yoğun biçimde çalışılmış konularla ilgili araştırmaların yeni bir yöntem ortaya koymaları beklenmektedir.
- Yüksek lisans ve doktora tezlerine dayalı çalışmalarda dilimlenme yapılmaması beklenmektedir.
- Bütün araştırma türleri için verilerin güncelliğine önem verilmektedir. Araştırma verilerinin toplanması üzerinden 5 yıl veya daha fazla süre geçmiş ise araştırmaların güncelliğini kaybettiği yönünde görüş bildirilmektedir.
- Ön değerlendirmesi tamamlanan çalışmaların Yetkilendirilmiş Yazarına değerlendirme neticesi bildirilir. Yukarıda belirtilen ilkelere uygun bulunan çalışmalar hakem değerlendirme sürecine alınır.
- Gönderilen bir çalışmanın editöryal değerlendirmesi en geç 40 gün içerisinde tamamlanmaktadır.
- Hakem değerlendirme sürecine alınan çalışmalar alanda uzman iki hakeme gönderilir.
- Eğer hakemlerin raporlarında çalışma ile ilgili görüş ayrılığı söz konusu olursa, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulur.
- Hakem değerlendirme süreci, şu anki yoğunluk göz önüne alındığında yaklaşık 3-4 ay sürmektedir. Bu süre, ilgili alandaki hakemlerin iş yükü nedeniyle uzayabilmektedir.
- Hakem raporları gizlidir. Yazarlar çalışmalarını değerlendiren hakemlerin kim olduğunu bilmemektedirler. Hakemler de değerlendirdikleri çalışmanın yazarını/yazarlarını bilmemektedirler.
- Yazar/yazarlar; hakemlerin, Alan Editörünün ve Editörün eleştirilerini, önerilerini ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadırlar. Yazar/yazarlar, eleştirilerden ve önerilerden katılmadığı hususları gerekçeleriyle izah etmelidir/etmelidirler.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS)'de hakem değerlendirme süreçlerinin detayları ve ilkeleri için [Hakemlere Notlar](#) bölümüne bakılabilir.

Hakem değerlendirme raporlarının sonuçlarına dayalı olarak Editör;

- Çalışmanın kabulüne,
- Çalışmanın, hakem raporlarında belirtilen hususlara göre düzenlendikten sonra yeniden değerlendirmeye alınabileceğine veya,
- Çalışmanın reddine karar verir.
- Yayımaya kabul edilen çalışmaların süreçleri aşağıda belirtilmiştir.
- Yayımaya kabul edilen çalışmaların hakem değerlendirme raporları ve editöryal değerlendirmeleri Yetkilendirilmiş Yazara gönderilir.
- Yetkilendirilmiş Yazarın ilgili raporlara göre düzenleyerek Editöre iletteği alışma Editör tarafından kontrol edilerek tashih sürecine alınır.
- Yetkilendirilmiş Yazara çalışmasıyla ilgili tashih notları gönderilir.
- Tashih süreci tamamlanan çalışmalar tasarımaya yönlendirilir.
- Mizanpajı ve tasarımı tamamlanan alışmalar Yetkilendirilmiş Yazar tarafından son kez kontrol edilir.
- Bu süreçleri tamamlayan çalışmalar ncelikle DOI numarası atanarak [Online-First](#) olarak yayımlanır.
- OnlineFirst olarak yayımlanan makaleler yayım sürecine alınır ve ilgili sayıda basılır.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Manuscript Submission

Contributors submitting their work to *MEJRS* should be informed that articles should include the following:

- Quantitative, qualitative, or mixed research methods,
- Comprehensive literature reviews, meta-analysis, or meta-synthesis,
- Model proposals, clinical experimental research model, or original writings of similar quality.

Editorial and Review Process

MEJRS gives priority to current studies using advanced research and statistical methods and techniques. The Journal's main criteria for publication are original contribution to the field and competency in methodology.

Manuscripts are first assessed by the Editorial Board for purpose, topic, content, presentation style, and mechanics of writing. During this preliminary assessment, the Editorial Board guidelines are as follows:

For Quantitative Research

Quantitative research based on a single variable or that mainly analyses frequency, percentage, difference, and correlational statistics is usually assessed in a preliminary assessment according to its contents. Quantitative research including multiple regressions, path and cluster analysis, or other advanced research and statistical methods is given priority.

For Studies Developing a Measurement Tool

The authenticity, scope, quality of the group worked on, and efficiency of the reliability and validity of studies are taken into consideration to decide whether the measurement tool can be published independently. The Editorial Board encourages contributors to send their manuscripts if the developed measurement tool is used in a study in which the findings are reported.

For Experimental Research

Findings must be supported, detailed, and further elaborated on with qualitative data.

For Qualitative Research

The reliability and validity studies and in-depth analysis of the data is of utmost importance.

For Descriptive Studies

The journal aims to publish analytical studies identifying and proposing solutions to the key issues related to refugee issues. However, such studies should not resemble a book chapter based only on a literature review.

Mixed Research Designs

Such studies have a higher likelihood of being published. Mixed research design studies should justify why and how the author adopted the research design used. Qualitative and quantitative sections are analyzed separately and are expected to meet the criterion described above.

Please Note

- The Editors emphasize that *MEJRS* articles should not include studies based on very frequently used measurement tools or on research topics that have been overly examined, unless they propose an innovative approach to the topic in question.
- Manuscripts based on thesis-related research should include all data used in the thesis. *MEJRS* does not publish any article including unethical practices such as sliding.

-
- *MEJRS* believes that the data collection process for original research should have been done in the last 5 years.

Editorial and Review Process

- Manuscripts are assigned a reference code and recorded in ScholarOne Manuscript.
- After the submission, authors are sent a confirmation of receipt by email.
- Manuscripts are evaluated by the Editorial Board following the submission.
- Manuscripts that meet the criteria for *MEJRS* proceed to the next stage, which is reviewer evaluation.
- Manuscripts that do not meet the *MEJRS* criteria are notified of the decision with the relevant justification for rejection.
- Receipt of manuscripts and Editorial Board decisions may take approximately 40 days.
- Manuscripts are sent to two specialists in the relevant field.
- If the reviewers differ in opinion about the quality of your work, the paper will be referred to a third reviewer.
- The Editorial Board and referee reviews take approximately 3-4 months to complete. This time may be extended depending on the availability of referees in your sub-discipline.
- Reviewer reports are kept confidential. We adopt a double-blind peer-review evaluating process.
- Authors must be attentive to the criticisms, suggestions, and corrections of the referees and the Editorial Board. In case of disagreement with the reports, authors must explain why they do not agree with the points made by the reviewers.
- For more details of the review process, visit the [Notes for Reviewers](#) page.
- There are three possible results for a manuscript:
 - Acceptance with minor or major revisions
 - Reject and Resubmit process
 - Rejection

Manuscripts go through the following stages once accepted for publication:

- Reviewer reports and Editorial Board reports are sent to the author.
- Authors revise their manuscripts according to the reports, and the Editorial Board reviews the revised manuscripts before they advance to the proofreading stage.
- Authors are sent the proofreading notes.
- When proofreading is complete, manuscripts advance to the formatting and pagination stage.
- Following the pagination process, authors are asked to conduct a final check of their manuscripts.
- After completion of these processes, manuscripts are initially published on [OnlineFirst](#). As each article is assigned a DOI, this version could be treated as the authentic version.
- Printing of the manuscript in the journal may take approximately 5-6 months, depending on the workload involved in the journal.

